

Perustevaliokunnan mietintö 1/2018 edustaja-aloitteesta 1/2017

Kirkon avioliittokäsityksen laajentaminen

Asianro KK2017-00043
DKIR/310/00.08.00/2017

Edustajat Jukka Hautala, Markku Orsila, Aulikki Mäkinen, Olli-Pekka Silfverhuth, Marjatta Pulkkinen, Jukka Harvala, Maria Kaisa Aula, Tiina Reinikainen, Mirjami Mäntymaa, Rolf Steffansson, Elina Karttunen, Juha Tanska, Åsa A. Westerlund, Kari Aakula, Bo-Göran Åstrand, Lauri Palmunen, Aila Kemppainen, Kirsi Ojansuu-Kaunisto, Pertti Rajala, Jarmo Leppiniemi, Pekka Kosonen ja Tapani Rantala ovat tehneet kirkolliskokoukselle edustaja-aloitteen kirkon avioliittokäsityksen laajentamisesta.

Kirkolliskokous on täysistunnessaan 5. toukokuuta 2017 päättänyt lähettää asian perustevaliokuntaan, jolle yleisvaliokunnan on annettava lausunto.

Mietintöön liittyy edustajien Kirsi Hiilamo, Helena Paalanne, Tapani Rantala, Marjaana Toivainen ja Björn Vikström eriävä mielipide.

Aloitteen tausta ja perustelut

Kun avioliittolaki laajentui 1.3.2017 alkaen koskemaan myös samaa sukupuolta olevia pareja, kirkolla on edessään uusi tilanne. Sen jäsenten joukossa on huomattava määrä ihmisiä, jotka toivovat, että kirkko voisi toimia uuden lain mahdollistamalla tavalla. Toisaalta kirkossa on paljon jäseniä, jotka eivät halua kirkon muuttavan avioliittokäsitystään. Edustaja-aloitteen jättäjät katsovat, että tilanne ei ratkea vain toisen vaihtoehdon mukaan. Asian ei tulisi muodostua kirkkoa jakavaksi tekijäksi, vaan tilanteeseen on etsittävä aktiivisesti ratkaisua.

Aloitteen tekijät pitävät tärkeänä

1. ettei kirkossa pitkään hiertänyt kysymys avioliitosta muodostu kirkon yhteyttä jakavaksi tekijäksi, vaan että tilanteeseen löydetäisiin ratkaisu, joka lisää osapuolten mahdollisuuksia elää ja toimia erilaisuudestaan huolimatta samassa kirkossa toisiaan kunnioittaen.
2. että kirkossa löydetään ratkaisu, joka takaa omantunnon rauhan sekä samaa sukupuolta olevien avioliittoon kriittisesti että siihen myönteisesti suhtautuville. Kysymykset seksuaalisuudesta, hyväksytyksi tulemisesta, sitoutumisesta, luottamuksesta ja rakkaudesta ovat olennaisen tärkeitä ihmiselle hänen sukupuolisesta suuntautumisestaan riippumatta.
3. että perusteet kirkon ratkaisuille suhteessa yhteiskunnalliseen avioliittolakiin nousevat kirkon omista teologisista, pastoraalisista ja eettisistä lähtökohdista.
4. että kirkossa pystytään esittämään uskosta ja rakkaudesta nousevia tulkintoja ajan muuttuessa sekä vastaamaan seurakuntalaisten kysymyksiin ja tarpeisiin.

Aloitteen yleisperustelut

Aloitteen yleisperusteluissa viitataan homoseksuaalisuuden poistoon rikoslaista ja sairausluokituksesta sekä homoseksuaalien oikeuksien saattamiseen tasa-arvoisiksi. Avioliittolain voimaantulon myötä maaliskuussa 2017 aviopuolisoita koskevat oikeudet on ulotettu samaa sukupuolta oleviin pareihin.

Aloitteen tekijät katsovat, että Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa homoseksuaalisuuteen liitetyt käsitykset ja opetus ovat seuranneet yhteiskunnallista muutosta, mutta viiveellä. Osa kirkon jäsenistä näkee kuitenkin homoseksuaalisuuden edelleen kielteisenä ilmiönä ja homoseksuaalisessa suhteessa elämisen syntinä, eivätkä he voi Raamattuun ja omaantuntoon perustuen hyväksyä homoseksuaalisia suhteita tai sitä, että kirkko vihkisi tai siunaisi ne. Kirkossa on toisaalta otettu huomioon homoseksuaalisuuden ymmärtämisessä tapahtunut kehitys. Homoseksuaaleja on tuettu pastoraalisissa kohtaamisissa. Evankeliumin julistus, ihmisarvo ja ihmisten puolustaminen ovat raivanneet tietä homoseksuaalien ja homoseksuaalisuuden hyväksynnälle niin kirkossa kuin yhteiskunnassa laajemminkin. Kirkon sanomasta on löytynyt turva ja toivo myös homoseksuaaleille. Raamattuun ja kristilliseen uskoon perustaen homoseksuaalisuus ja samaa sukupuolta olevien parisuhteet voidaan siten nähdä Jumalan antamana lahjana. Moni näin ajattelevista katsoo, että kristillistä avioliittokäsitystä tulisi laajentaa. Aloitteen mukaan Raamattu ei tarjoa asiaan yksiselitteistä ratkaisua, koska sen pohjalta tapahtuvassa tulkinnassa voidaan päätyä hyvinkin vastakkaisille kannoille. Kantojen taustalla on kuitenkin aito pyrkimys todellisuuteen ja Jumalan tahdon etsintään. Siksi ratkaisua etsittäessä on aloitteen mukaan kunnioitettava erilaisia näkemyksiä.

Jännite on aloitteen mukaan tullut näkyväksi vuonna 2002 voimaan tulleen parisuhdelain sekä nyt tapahtuneen avioliittolain muutoksen myötä (1.3.2017). Parisuhdelain osalta kirkossa löydettiin vuonna 2010 kompromissi, joka mahdollisti parisuhteen solmineille pyytää vapaamuotoista hetkeä, jossa pappi rukoilee heidän ”kanssaan ja puolesta”. Kahden näkökulman ero on siirtynyt nyt koskemaan avioliittoa. Aloitteen mukaan kirkossa on myönnettävä, että vastakkaiset näkökulmat tuskin lähentyvät lähitulevaisuudessa tässä asiassa, vaan ovat osa kirkkomme elämää ja ajattelua. Samalla kun näin on, asia vaikuttaa painolastina niin kirkon sisällä kuin sen rajapinnoilla, eikä vastakkainasetteluun voida aloitteen mukaan jäädä.

Aloitteen tekijät pitävät olennaisen tärkeänä kirkon ykseyttä ja yhtenäisyyttä. Erilaiset näkemykset homoseksuaalisuudesta ja avioliitosta eivät aloitteen mukaan saa muodostua kirkkoa rikkovaksi tai jakavaksi tekijäksi. Aloitteessa katsotaan, että erilaisia kantoja edustaville on taattava kotipaikkaoikeus kirkossa. Sen vuoksi olisi löydettävä ratkaisu, jossa erilaiset näkemykset voivat olla kirkossa voimassa yhtä aikaa. Tämä tarkoittaa sitä, että eri näkemyksiä edustavien ei tarvitsisi luopua kannoistaan. Sen sijaan heidän olisi etsittävä keskinäisessä kunnioituksessa sitä, mikä evankeliumissa ja kristinuskossa on luovuttamattominta ja olennaista.

Aloitteen teologiset perustelut

Edellä mainittujen yleisperustelujen lisäksi aloitteessa esitetään teologisia perusteluja kirkon avioliittokäsityksen laajentamiselle.

Aloite toteaa, että kristinuskon ydinsanoma on Kristuksessa tapahtunut Jumalan rakkauden ilmoitus ja sovinto ihmisten kanssa ja kesken: ”*Kaikki tuntevat teidät minun opetuslapsikseni, jos te rakastatte toisianne.*” (Joh. 13:35). Kristillisessä uskontunnustuksessa tunnustaudutaan kolmiyhteisen Jumalan luovaan, lunastavaan ja täydellistävään työhön. Uskon synnyttäjänä, kohteena ja ylläpitäjänä on elävä Jumala.

Aloitteen mukaan luterilainen reformaatio ja sen synnyttämät Tunnustuskirjat rakentavat tälle horjumattomalle perustalle. Muuten reformaatio aloitteen mukaan säilytti, koetteli, hylkäsi ja muutti monia katolisen kirkon uskoon liittämiä sisältöjä, muotoja ja käytäntöjä. Keskeinen koetinperiaate oli kysymys, mikä uskossa on olennaista. Aloitteen mukaan uskon keskukseen nähden kehällisempi kysymys (adiafora) on, miten eri aikoina ja erilaisissa tilanteissa liitytään tuohon olennaiseen uskoon. Tämä liittyminen on muuttuvaa ja uskon ytimeen nähden toissijaista, mutta kuitenkin aloitteen mukaan inhimillisesti merkityksellistä ja tärkeää. Ihmiset liittyvät uskoon ja sen ilmaisemiseen usein rituaalien, ulkoisten muotojen ja käytäntöjen kautta. Näistä ulkoisista tavoista ja ratkaisuista ei kuitenkaan saisi tulla uskon ytimeen verrattavia muuttumattomia totuuksia.

Aloitteessa katsotaan, että luterilaisessa perinteessä keskeisiä ovat uskon ja rakkauden samanaikaisuus ja rinnakkaisuus. Eri aikoina ymmärretään eri tavoin se, miten rakkaus toteutuu. Järkensä, harkintansa ja omantuntonsa perusteella ihmisen on kunakin aikana kysyttävä, mikä nyt on hyvää ja oikein. Jos Raamattu ei anna yksiselitteistä ratkaisua siihen, miten kirkossamme olisi tänään ajateltava Jumalan tahdon mukaisesta avioliitosta, eivät sitä anna aloitteen mukaan myöskään Tunnustuskirjat. Niiden pohjalta voidaan aloitteen mukaan päätyä perinteiseen avioliittokäsitykseen, mutta yhtä hyvin myös toisenlaiseen ratkaisuun. Kysymys on aloitteen mukaan lopulta siitä, nähdäänkö avioliitto uskon vai rakkauden alueelle kuuluvaksi asiaksi. Avioliiton muuttumattomuutta voidaan aloitteen mukaan lisäksi perustella sillä, että näin liitytään katolisen ja ortodoksisen kirkon näkemyksiin avioliitosta Jumalan asettamana miehen ja naisen liittona. Toisenlaiseen ratkaisuun voidaan päätyä tulkitsemalla avioliitto maalliseksi järjestykseksi, kuten aloite kuvaa Martti Lutherin tehneen. Avioliitto on näin ymmärrettyinä rakkauden alaan kuuluva asia.

Aloitteessa katsotaan myös, että kirkon yhteiseen traditioon vetoaminen ei ole asiassa riittävä peruste. Raamattu, varhaisen kirkon opinmuodostus ja myöhempi oppihistoria sekä luterilaiset tunnustuskirjat ovat sen mukaan syntyneet maailmassa, jossa oletetaan olevaksi tietty Jumalan asettama luomisjärjestys, jossa mies on tavalla tai toisella aina perheensä pää ja edustaa perhettä julkisessa elämässä. Raamattu, kirkon opillinen kehitys tai Tunnustuskirjat eivät aloitteen mukaan anna vastusta siihen, miten homoseksuaalisuus, homojen oikeudet ja avioliitto tulee ymmärtää nykyisessä tasa-arvolle rakentuvassa toimintaympäristössä. Kristittyinä meidän on aloitteen mukaan luettava perinnettämme yhä uudelleen ja ymmärrettävä se, että uudet ajat ovat aina vaatineet kirkkoa muuttumaan ja kehittämään ajatteluaan.

Aloite viittaa siihen, että tieteen käsitys homoseksuaalisuudesta on muuttunut 1900-luvun puolivälistä lähtien. Kirkot ovat tämän vuoksi joutuneet kysymään, sulkevatko ne omilla näkemyksillään ja toiminnallaan homoseksuaalit ja heidän läheisensä ovien ulkopuolelle. Tästä johtuen kirkkojen ratkaisut – aloitteen mukaan seuraten luonnollisen lain ääntä – ovat tulleet ilmiötä paremmin ymmärättäviksi, jopa homoseksuaalien yhtäläisiä oikeuksia puolustaviksi. Aloite kuvaa, että tässä ei ole kyse vain ajan muutoksesta imetyistä ratkaisuista. Taustalla on vahva evankeliumeissa

kuuluva lähimmäisen rakkauden ydin, kultaisen säännön vastavuoroisuuden ajatus sekä pyrkimys asettua heikomman puolelle. Jokainen ihminen on luotu Jumalan kuvaksi.

Kansainvälisesti katsoen Suomen evankelis-luterilainen kirkko liittyisi aloitteen mukaan avioliittoon vihkimisen laajennuksella muiden pohjoismaisten sisarkirkkojen ratkaisuihin. Aloitteessa todetaan, että luterilaisen kirkkoperheen (LML) sisällä joidenkin kirkkojen tekemät perinteisestä avioliittokäsityksestä poikkeavat ratkaisut ovat aiheuttaneet jännitteitä. Ratkaisusta voi seurata myös ekumeenisiä haasteita. Mahdollisten jännitteiden syntyminen ei ole kuitenkaan syy, jonka takia kirkot jättäisivät tekemättä perusteistaan ja toimintaympäristöistään johtaen omia ratkaisujaan (LWF: *Claiming the Gift of Communion in a Fragmented World*).

Aloitteessa todetaan, että reformaatio merkitsi monien kirkollisten käytäntöjen uudistusta ja perusteellista muutosta. Kirkon sakramenttiopetus muuttui, luostarilaitos purettiin ja pappien avioliitot sallittiin. Aloitteen mukaan reformaation merkkivuosi muistuttaa, että kirkon on pystyttävä uudistumaan asioissa, jotka uskon ja rakkauden näkökulmista nähdään tärkeiksi ja välttämättömiksi. Kirkon tulee olla turvallinen ja yhdenvertainen yhteisö kaikille ihmisille, perheille ja parisuhteille.

Siunauksen teologiasta

Aloite sisältää osion siunauksen teologiasta. Sen mukaan Jumalan siunauksen pyytäminen avioliitolle on vihkitöimituksen hengellinen ydin. Siunaamisen teologia on aloitteen mukaan avioliitossa ymmärretty eri aikoina eri tavoin. Ensinnäkin voidaan ajatella, että vihittäviltä pitää edellyttää joitakin ominaisuuksia tai taitoja ennen kuin heidän liittonsa voidaan siunata (esimerkiksi nuhteettomuus tai sukupuoli). Toisen ajattelutavan mukaan siunaaminen ei edellytä siunausta pyytäviltä mitään ominaisuuksia tai edellytyksiä. Kolmanneksi on ajateltu, että puolison löytäminen on jo itsessään Jumalan siunaus tai merkki siunauksesta, kuten muutkin elämän hyvät lahjat. Siksi siunaamisen rukous olisi jälkikäteen saman hyvän pyytämistä, jonka vihkipari on jo toisissaan saanut.

Aloite toteaa, että Katekismus (1999) ei puhu siunauksesta ja siunaamisesta avioliittoon vihkimisen yhteydessä, mutta muuten sen siunausopetus on aloitteen mukaan selvä ja avara. Kristitty elää joka päivä Jumalan siunauksen varassa. Herra varjelee, vaikka ihminen ei aina Jumalan rakkauden teitä tunnekaan. Katekismuksen käsityksen siunaamisesta kuvataan olevan täynnä luottamusta. Kun ihminen siunaa toista, voidaan luottaa siihen, että Jumala kääntyy ihmisen puoleen ja on hänen kanssaan. Jumalan siunauksen turvissa myös kuolemme. Tämän ajatuksen mukaan ihminen ei voi asettaa ehtoja siunaukselle, vaan se on täysin Jumalan käsissä.

Aloitteessa haastetaan pohtimaan sitä, että Katekismuksen siunaamisen teologia herättää kysymään siunaamisen merkitystä. Mitä tarkoittaa, jos kirkko rajaa sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella ihmisiä silloin, kun on kyse avioliittoon vihkimisestä ja siinä rukoiltavasta siunauksesta? Aloitteen tarkoitus on sen laajitijoiden mukaan turvata mahdollisuus pyytää ja rukoilla siunausta kaikille avioliiton solmineille.

Ratkaisuvaihtoehdot

Aloite sisältää osion, jossa arvioidaan erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja avioliittolakiin ja homoseksuaalisuuden kohtaamiseen liittyvän kirkollisen jännitteen ratkaisemiseksi. Aloitteen mukaan ”Piispainkokous syksyllä 2016 antamassaan selvityksessä toteaa, että annettua ohjeistusta voidaan soveltaa myös samaa sukupuolta olevien parien avioliiton puolesta rukoilemiseen.” Perustevaliokunta huomauttaa tässä yhteydessä, ettei piispainkokouksen ohje puhu samaa sukupuolta olevien parien avioliiton puolesta rukoilemisesta, vaan että pappi voi rukoilla tällaisen siviiliavioliiton solmineiden ”kanssa ja heidän puolestaan”. (Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta, s. 11).

Aloitteessa todetaan, että Ruotsin, Norjan ja Tanskan luterilaiset kirkot ovat seuranneet yhteiskunnallisen avioliittolain kehitystä. Niissä samaa sukupuolta olevat parit voivat saada kirkollisen vihkimisen. Ruotsin kirkossa päätös siunata samaa sukupuolta olevien rekisteröidyt parisuhteet johti avioliittolain muutoksen myötä siihen, että kirkko on vihkinyt samaa sukupuolta olevia pareja vuodesta 2009 lähtien. Norjan kirkon päätös (2016) poikkeaa hieman Ruotsin tilanteesta. Norjan kirkossa tunnustettiin ja tunnustettiin se, ettei asiassa saavuteta yksimielisyyttä. Piispainkokous esitti kirkolliskokoukselle samaa sukupuolta olevien avioliiton hyväksymistä, kuitenkin niin, että eri tavoin ajatteleville taattiin omantunnon vapaus. Tämän lisäksi samaa sukupuolta olevien vihkimiseksi/siunaamiseksi laadittiin oma toimituskaava, joka hyväksyttiin alkuvuodesta 2017.

Suomen kirkon todellisuus muistuttaa aloitteen mukaan tällä hetkellä enemmän Norjan kuin Ruotsin kirkon tilannetta. Niin Norjassa kuin Suomessa kirkko ei ole siunannut rekisteröityjä parisuhteita. Taustalla molemmissa kirkoissa voi nähdä sen, ettei asiasta ole saavutettu riittävää yksimielisyyttä. Norjan kirkko on etsinyt omaan tilanteeseensa aktiivisesti ratkaisua ja löytänyt sen. Suomen kirkossa asia on aloitteen mukaan vielä kesken ja ratkaisematta. Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle olisi aloitteen mukaan luontevinta etsiä samansuuntaista ratkaisua kuin Norjassa on tehty.

Aloitteessa todetaan, että avioliittolain muutokseen on yhtenä ratkaisuvaihtoehtona esitetty sitä, että kirkko luopuisi vihkimisoikeudesta ja keskittyisi solmittujen avioliittojen tukemiseen hengellisestä näkökulmasta. Näin se välttäisi avioliittokäsitykseen liittyvän työskentelyn ja ongelmat. Tätä esitetään niin homoseksuaalisuuteen myönteisesti kuin kielteisesti suhtautuvien keskuudessa. Tämä ei aloitteen mukaan kuitenkaan ratkaisisi ongelmaa, vaan siirtäisi sen samaa sukupuolta olevien parien siunaamiseen, jossa siinäkin kannat kirkossa poikkeavat voimakkaasti toisistaan. Vihkioikeudesta luopuminen heikentäisi lisäksi aloitteen mukaan kirkon luonnollisia ja myönteisiä yhteyksiä nuorten, nuorten aikuisten ja heidän perheidensä elämään.

Lapsivaikutusten arviointi

Aloite sisältää osion lapsivaikutusten arvioinnista. Muutos vaikuttaisi suoraan niiden lasten elämään, jotka elävät samaa sukupuolta olevien vanhempien perheessä tai syntyvät sellaiseen perheeseen. Aloitteen mukaan samaa sukupuolta oleva rekisteröity pari oli vuonna 2015 vanhempina noin 600 lapsiperheessä (Tilastokeskus). Tarkkaa tietoa kaikista homoseksuaalien perheiden lapsista ei ole, mutta aloitteen mukaan on arvioitu, että samaa sukupuolta olevien vanhempien perheissä elää tällä

hetkellä yli 2000 lasta. Kirkon päätös vihkiä tai olla vihkimättä samaa sukupuolta olevia pareja ei muuta tätä tosiasiaa. Muiden lasten osalta vaikutukset ovat välillisiä.

Aloitteessa katsotaan, että samaa sukupuolta olevien vanhempien perheissä lapset voisivat aloitteen toteutuessa kokea, että heidän vanhempiansa parisuhde ja sitä kautta heidän perheensä on hyväksytty ja sillä on samanlainen arvo kuin muilla perheillä. Tämä toisi turvaa ja jatkuvuutta lasten kasvulle. Arjen ennustettavuus, hoiva ja huolenpito, vanhempien sitoutuminen toisiinsa ja lapsiin, sekä muiden ihmisten hyväksyvä ja kannustava asenne ovat merkittävimpiä lapsen hyvää kasvua varmistavia tekijöitä ja ovat riippumattomia vanhemman sukupuolesta. Lapset hyötyvät aloitteen mukaan, jos samaa sukupuolta olevilla vanhemmilla on tasa-arvoiset oikeudet kirkossa ja muussa yhteiskunnassa. Yhdenvertaisen kohtelun ajatus tulee näkyväksi esimerkiksi kastetilanteissa.

Pitkällä tähtäimellä aloite toteutuessaan vaikuttaa sen laatijoiden mukaan erilaisten perhemallien hyväksyntään ja lasten tasavertaiseen kohteluun myönteisesti.

Johtopäätökset

Aloitteen johtopäätöksissä katsotaan, että avioliittolain muutoksen vaikutus tulisi ottaa huomioon ja käynnistää työ avioliittoon vihkimisen ja siunaamisen mahdollistamiseksi myös samaa sukupuolta oleville pareille sekä valmistella sitä vastaavat muutokset toimitusten kirjaan. Muutokset voitaisiin tehdä joko soveltamalla niin sanottua Norjan mallia eli laatimalla samaa sukupuolta oleville pareille oma vihkikaava tai muokkaamalla nykyistä vihkikaavaa myös samaa sukupuolta oleville pareille sopivaksi.

Kirkolliskokouksen tulee aloitteen mukaan turvata niiden pappien omantunnon vapaus, jotka eivät voi vakaumukseensa vedoten vihkiä tai siunata samaa sukupuolta olevia pareja. Seurakunnan tulee kuitenkin varmistaa, että samaa sukupuolta oleville pareille taataan vihkivä ja siunaava pappi ja että seurakuntien sakraalitulat ovat avoinna myös samaa sukupuolta oleville pareille.

Edellä sanotun perusteella aloite esittää, että kirkolliskokous päättäisi ryhtyä valmistelemaan tarvittavia muutoksia kirkon avioliittokäsityksen laajentamiseksi mahdollisimman pian myös samaa sukupuolta olevia pareja koskevaksi. Perinteisellä tavalla avioliittoon suhtautuville turvattaisiin samalla mahdollisuus olla ja toimia kirkossa tasavertaisesti.

Yleisvaliokunnan lausunto

Aloitteeseen liittyy yleisvaliokunnan lausunto. Siinä yleisvaliokunta arvioi aloitetta neljästä näkökulmasta: a. Raamatun asema asian käsittelyssä, b. Asian monitahoisuus ja aloitteen ratkaisuhakuisuus, c. Vaikutus kirkon jäsenyyteen (ihmiskuva, kristittyinä eläminen, kirkon talous ja lapsivaikutusten arviointi) sekä d. Kirkko yhteiskunnassa.

A. Raamatun asema asian käsittelyssä

Yleisvaliokunta on yksimielinen siitä, että Raamattu on kirkon uskon ja opin ylin ohje. Valiokunta on yhtä mieltä myös siitä, että Raamatun perusteella kaikki ihmiset

ovat syntisiä, että lunastus ja kutsu parannukseen koskevat kaikkia ihmisiä ja että kaikilla ihmisillä on sama jakamaton ihmisarvo.

Valiokunta toteaa yhtenevästi edustaja-aloitteen kanssa, että samaa sukupuolta olevien avioliitosta vallitsee erilaisia raamatuntulkintoja ja erilaisia näkemyksiä siitä, millaiseen ratkaisuun asiassa on tultava. Samoin valiokunta tunnistaa erimielisyydeksi sen, kuuluuko avioliitto uskon vai rakkauden alaan ja ovatko avioliittoa koskevat opinkohdat ydinkohtia vai kehällisiä.

Myös reformaation periaatteiden soveltamisessa avioliittokäsitykseen valiokunta näkee kaksi eri tapaa. Kirkon nykyistä avioliittokäsitystä kannattavien mielestä uskonpuhdistuksessa liitettiin kristikunnan yhteiseen näkemykseen, jonka mukaan avioliiton muodostavat yksi nainen ja yksi mies. Vaikka uskonpuhdistajat eivät määrittelysistä nimittäneet avioliittoa sakramentiksi, he pitivät sitä Jumalan säätämänä. Sen sijaan avioliittokäsityksen laajentamista kannattavien mukaan reformaatiossa siirryttiin pois sakramentaalisesta avioliittokäsityksestä. Avioliitto on heidän mukaansa yhteiskunnan määrittelemä. Tämän kannan edustajien mukaan luomisen teologiasta ja avioliittoteologiasta puhuminen samanaikaisesti sekoittaa asiat epätarkoituksenmukaisella tavalla, joten nämä tulee erottaa toisistaan asiaa käsiteltäessä.

B. Asian monitahoisuus ja aloitteen ratkaisuhakuisuus

Aloitteen käsittelyssä valiokunta korostaa ratkaisuhakuisuutta. Valiokunta on keskustellut siitä, millainen päätös on ylipäätään mahdollinen. Avioliittokäsityksen laajentamista kannattavien mielestä erilaisten näkemysten voidaan sallia olevan kirkossa voimassa yhtä aikaa. Nykyistä avioliittokäsitystä kannattavien mielestä aloitteessa tarkoitettuun omantunnonvapauteen perustuva kahden toimintatavan rinnakkaisuus käytännössä muuttaa avioliittokäsitystä. Valiokunta on yksimielinen siitä, että avioliitto ja avioliittoon vihkiminen ovat kirkon jäsenille tärkeitä.

Valiokunta on keskustellut siitä, kuinka paljon teologista ja liturgista erilaisuutta kirkko kestää jakautumatta. Samoin valiokunta on keskustellut aloitteessa esitetystä omantunnonvapaudesta. Valiokunnassa on tunnistettu huoli siitä, että asiassa voi käydä samoin kuin naispappeuteen torjuvasti suhtautuvien toiminnanvapaudelle on käynyt. Valiokunnassa on keskusteltu siitä, kuinka vahvasti omantunnonvapauden pysyvyyteen voi luottaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että omantunnonvapauden turvaamiseen suhtaudutaan vakavasti.

Yleisvaliokunta on lisäksi pohtinut, miten avioliittokysymys vaikuttaa kirkon jäsenyyteen. Valiokunta toteaa, että avioliittokysymyksellä on merkitystä sekä nykyistä avioliittokäsitystä että sen laajentamista kannattaville. Luultavasti mikä tahansa päätös aiheuttaa suurta pettymystä isossa joukossa kirkon jäseniä. Valiokunta on yksimielinen eräistä toimintaperiaatteista. Sen mukaan kaikkia ihmisiä kohtaan on osoitettava yhtäläistä ihmisarvon kunnioitusta ja lähimmäisenrakkautta. Kaikki ihmiset ovat Jumalan kuvia ja syntisiä, ja he tarvitsevat parannusta ja armon evankeliumia. Ihmiset on kutsuttu elämään kristillistä elämää Jumalan kasvojen edessä evankeliumin ja sakramenttien yhteydessä. Jokainen on tervetullut seurakunnan toimintaan. Seurakunnan toiminnassa ei pidä sallia syrjintää eikä nöyryyttäviä tai välillisesti syrjiviä toimintatapoja.

C. Vaikutus seurakunnan jäsenyyteen

Valiokunnan jäsenillä on kahtalainen käsitys aloitteen vaikutuksesta kirkon jäsenyyteen ja jäsenten sitoutumiseen. Kirkon nykyisen avioliittokäsityksen kannalla olevat katsovat, että jos aloite toteutuu, sillä on enemmän hajottava kuin rakentava vaikutus. Monelle asia on kynnyksikysymys kirkkoon kuulumiselle, ja heidän lähtönsä olisi suuri menetys kirkolle. Avioliittokäsityksen muuttaminen etäännyttäisi myös herätysliikkeitä kirkosta ja johtaisi suurempaan jäsenten menetykseen kuin uusien jäsenten saamiseen. Jäsen360-analyysin maltilliset –ryhmään kuuluu arviolta noin 700 000 henkilöä, joille kirkon perinteet ja arvot sekä perhe ja avioliitto ovat tärkeitä. Avioliittokäsityksen muuttaminen heikentäisi heidän halukkuuttaan pysyä kirkon jäseninä.

Avioliittokäsityksen laajentamista kannattavien mukaan avioliittokäsityksen laajentaminen ei jaa kirkkoa sen enempää kuin mitä se on jo jakanut. Olennaista jäsenenä sitoutumiselle on se, kuinka hyvin kirkon jäseniä kuullaan – erityisesti heitä, joille avioliittokäsityksen laajentamisella on henkilökohtaista merkitystä. Avioliittokäsityksen laajentaminen koetaan kysymyksenä, hyväksyykö kirkko kaikki jäsenensä tasaveroisesti ja ilman ehtoja, sekä kunnioittaako kirkko samaa sukupuolta olevia pareja. Kirkossa on homoseksuaalisia jäseniä, joille kirkollinen vihkiminen on tärkeä. Asian ratkaisu vaikuttaa merkittävästi kirkon homoseksuaalisten jäsenten haluun olla seurakunnissaan osallistuvia jäseniä. Se vaikuttaa haluun kastaa lapset, viedä lapset päiväkerhoon, rippikouluun tai olla kummina. Päätös vaikuttaa jäsenenä olemisen mielekkyyteen ja seurakunnalliseen osallistumiseen kaikissa elämän vaiheissa.

Lisäksi avioliittokäsityksen laajentamista kannattavat pitävät ongelmallisena sitä, että kirkon jäsen maksaa yhtäläisen jäsenmaksun, mutta sukupuolisen suuntautumisen vuoksi ei halutessaan saa samaa kohtelua kuin muut jäsenet. Nykyisen avioliittokäsityksen kannalla olevien mukaan taas nykyinen toimintatapa on perusteltu. Tällaiset ehdot ja oppiin perustuvat rajaukset eivät ole syrjiviä, kun niillä on asiallinen perustelu.

Valiokunta on yksimielinen siitä, että päätöksellä on vaikutusta kaikkiin seurakunnissa eläviin perheisiin ja lapsiin. Näkemykset eroavat siinä, ovatko aloitteen hyväksymisen vaikutukset lapsiin myönteisiä vai kielteisiä.

Avioliittokäsityksen laajentamista kannattavat katsovat, että muutos vaikuttaa myönteisesti ennen kaikkea samaa sukupuolta olevien vanhemmuuteen ja perheiden lasten elämään. Kirkon nykyisen avioliittokäsityksen kannalla olevat taas katsovat, että muutos heikentäisi lasten asemaa.

D. Kirkko ja yhteiskunta

Yleisvaliokunta toteaa, että uuden avioliittolain myötä kirkko on tilanteessa, jossa sen ja yhteiskunnan avioliittonäkemykset ovat osittain erilaiset. Valiokunta on pohdinnut, miten tilanne vaikuttaa kirkon yhteiskunnalliseen asemaan, kulttuuriin, kirkon ja valtion suhteisiin sekä oikeudellisiin suhteisiin.

Esille on noussut myös kysymys, voiko kirkko säilyttää vahvan julkisoikeudellisen suhteensa valtioon, mikäli avioliittokäsitykset eivät ole samanlaiset. Arviot tästä jakautuvat.

Kirkon nykyisen avioliittokäsityksen kannalla olevat muistuttavat, että valtio on painottanut kirkkojen oikeutta päättää itsenäisesti avioliittokäsityksestään ja vihkimisen muodoista. Kirkon nykyinen avioliittokäsitys vahvistaa sen identiteettiä, uskotavuutta ja itsenäisyyttä yhteiskunnassa. On kysyttävä, muuttaako kirkko ja sen sanoma yhteiskuntaa vai yhteiskunta kirkkoa.

Avioliittokäsityksen laajentamista kannattavat katsovat, että kirkon asemaa yhteiskunnallisena toimijana ei ole perusteltua murentaa luomalla lainsäädännöllistä ristiriitaa kirkon ja valtion välille. Kirkon on syytä säilyttää kansankirkollinen rooli sitoutumalla yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Avioliittokäsityksen laajentamisen myötä on mahdollista säilyttää kirkko avarana kansankirkkona.

Yleisvaliokunnan kanta ja eriävä mielipide

Yleisvaliokunta on joutunut äänestämään kannastaan. Äänin 8-6 yleisvaliokunta kehottaa perustevaliokuntaa valmistelemaan kirkolliskokoukselle esityksen, jolla ryhdytään aloitteessa esitettyihin toimiin kaikkien avioparien kirkollisen vihkimisen mahdollistamiseksi. Valiokunnan kanta ei sisällä edellä kuvattujen näkemysten lisäksi erillisiä perusteluja. Yleisvaliokunnan lausuntoon liittyy viiden valiokunnan jäsenen eriävä mielipide.

Asian aiemmat vaiheet

Kirkko on vuosikymmenien aikana käsitellyt useaan otteeseen suhtautumistaan homoseksuaalisuuteen avioliittoon liittyvissä kannanotoissaan.

Vanhempaa aineistoa edustaa piispojen *Kasvamaan yhdessä* –puheenvuoro vuodelta 1984. Kannanotto korostaa Raamatun myönteistä suhtautumista seksuaalisuuteen. Seksuaalisuuden kokonaispersoonallinen toteuttaminen edellyttää turvallisuutta ja jatkuvuutta. Siksi sukupuolielämä toteutuu kannanoton mukaan inhimillisesti parhaimmalla tavalla koko elämän kestävässä miehen ja naisen avioliitossa.

Avioliitto on puheenvuoron mukaan miehen ja naisen läheinen ja toisiaan täydentävä elämänyhteys. Se on solmittu vapaasti ja saatettu julkisesti voimaan. Naisen ja miehen kumppanuuden toteutuminen elinikäisenä avioliittona kuuluu kannanoton mukaan ihmisen luontovarustukseen ja tunnetaan hyvin erilaisissa yhteiskunnissa. Luterilaisen käsityksen mukaan avioliitto on siinä mielessä maallinen asia, että se kuuluu kaikkia ihmisiä koskevaan elämänpiiriin riippumatta ihmisten uskonnollisista vakaumuksista. Koska esivallan tehtävänä on huolehtia maallisen elämänpiirin asioista, valtiolla on oikeus määrätä avioliiton solmimisesta ja sen muodoista. Tämän vuoksi myös siviiliavioliitto on kristilliseltä kannalta yhtä pätevä ja sitova kuin kirkollisella vihkimisellä solmittu. On huomattava, että piispat puhuvat tässä yhteydessä siviiliavioliitosta eivätkä aloitteen tarkoittamasta samaa sukupuolta olevien avioliitosta.

Avioliiton muodot ovat historiassa vaihdelleet, mutta Uusi testamentti liittyy monogaamisen avioliiton ihanteeseen. Erilaisista muodoista huolimatta avioliitto on tarkoitettu kestäväksi jommankumman kuolemaan saakka. Avioliiton yhtenä keskeisenä tarkoituksena on puheenvuoron mukaan suvun jatkaminen, siis lasten synnyt-

täminen, heidän hoivaamisensa ja kasvattamisensa. Vaikka seksuaalisuuden toteuttaminen ja lapset ovat avioliiton keskeisiä tarkoituksia, avioliitto palvelee myös muita päämääriä. Tällaisia ovat muun muassa taloudellinen ja muu huolenpito sekä sosiaalisten tarpeiden tyydytys. Piispat varoittavat tekemästä mitään yhtä avioliiton päämäärää sen yksinomaiseksi tarkoitukseksi. Myös lapseton avioliitto on avioliitto. Erityistä huolta kannetaan avioerojen kasvavasta määrästä. Parannuskeinoina ei ole avioliittoinstituution muuttaminen, vaan elämäntapojemme ja –arvojemme tarkastaminen.

Puheenvuorossa katsotaan, että kristinuskon historiassa homoseksuaalisuuteen on suhtauduttu kielteisesti, koska Raamattu yksiselitteisesti torjuu sen sekä luonnonvastaisena että pakanuuteen kuuluvana. Homoseksuaalisen taipumuksen toteuttaminen on vastoin Jumalan tahtoa ja siten ruumiin pyhyden häpäisemistä. Toimiakseen oikein homoseksuaalin tulee pidättäytyä taipumuksensa toteuttamisesta. Homoseksuaaliset teot eivät kuitenkaan ole synteinä Uudessa testamentissa missään erityis-asemassa (1. Kor. 1:9–10). Ottaessaan homoseksuaalisia jäseniään virkoihin ja muihin palvelutehtäviin kirkolla on kuitenkin oikeus edellyttää, ettei asianomainen opeta eikä toimi vastoin sitä, mitä kirkko homoseksuaalisuudesta opettaa. Homoseksuaalinen ihminen voi olla kärsivä lähimmäinen, jota on tuettava hyväksymään erilaisuutensa ja näkemään siitä aiheutuvat elämän rajoitukset ja myönteiset mahdollisuudet.

Piispainkokouksen päätöksen vuodelta 1993 mukaan piispojen vuonna 1984 julkaisema perhe- ja seksuaalieettinen kannanotto *Kasvamaan yhdessä* edelleen vastaa kirkkomme eettisen opetuksen peruslinjoja.

Kirkkohallitus antoi vuonna 1999 oikeusministeriölle parisuhdelain valmisteluun liittyneen kannanoton. Sen mukaan elinikäisessä avioliitossa miehen ja naisen suhde voi parhaiten toteutua Jumalan tarkoittamalla tavalla. Kirkko pitää kaikkia ihmisiä Jumalan luomina, ja jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen elämään. Kirkkohallitus pani myönteisenä huomiona merkille, että työryhmän ehdotuksessa pyritään tekemään käsitteellinen ero avioliiton ja virallistetun parisuhteen välillä. Avioliittoon perustuva perhe on sellainen ihmissukua kannatteleva perusinstituutio, jonka tukeminen on kokonaisedun kannalta tarpeellista ja hyödyllistä. Avioliiton rinnalle ei tule perustaa siihen rinnastuvia instituutioita. Kirkkohallitus ei kannattanut ehdotusta samaa sukupuolta olevien parisuhteiden virallistamisesta.

Parisuhdelain hyväksymisen jälkeen vuonna 2001 piispat antoivat yhteisen kannanoton. Sen mukaan lain voimaan tuleminen johdosta kirkko ei toteuta rekisteröityyn parisuhteeseen liittyviä kirkollisia toimituksia. Kirkon työntekijöiltä odotetaan kirkon perinteisen opetuksen mukaista käyttäytymistä. Homoseksuaaleihin tulee suhtautua heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Vuonna 2002 kirkolliskokoukselle tehtiin kaksi edustaja-aloitetta (3/2002 ja 4/2002), joista toisessa ehdotettiin virkakieltoa ja toisessa siunauskaavojen luomista parisuhteensa rekisteröineille. Aloitteet käsiteltiin samassa yhteydessä perustevaliokunnan mietinnössä 3/2003, johon liittyi lakivaliokunnan lausunto 6/2002. Kirkolliskokous jätti tuolloin perustevaliokunnan mietintöön sisältyvän esityksen perustella molemmat aloitteet raukeamaan, mutta päätti lähettää parisuhteen rekisteröinnin seurauksia kirkossa koskevan asian piispainkokoukselle siihen liittyvien teolo-

gisten ja juridisten näkökohtien selvittämiseksi. Perustevaliokunnan mietinnön mukaan kirkon eettinen opetus nousee sen uskosta eikä opin ja etiikan välillä voi vallita sovittamatonta ristiriitaa. Elinikäinen avioliitto on ihanne, joka toteutuessaan on hyvä ja turvallinen paitsi aviopuolisoiden myös lasten ja koko yhteiskunnan kannalta. Kirkko rukoilee kaikkien ihmisten puolesta ja jokaiselle ihmiselle voidaan pyytää Jumalan siunausta. Valiokunnassa esiintyy erilaisia käsityksiä siitä, miten Raamattua ja sen sisältämiä homoseksuaalisuudesta puhuvia jakeita on tulkittava ja siitä, onko homoseksuaalista käyttäytymistä pidettävä syntinä vai ei sekä siitä, miltä osin asia kuuluu kirkon opin ja miltä osin etiikan alaan. Samaa sukupuolta olevien parisuhde ei vastaa kirkon opettamaa ihannetta, jonka mukaan naisen ja miehen seksuaalisuus toteutuu parhaiten avioliitossa.

Piispainkokous asetti asiaa selvittämään työryhmän, jonka selvitystyön tuloksena syntyi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen 14.9.2005 asettaman työryhmän mietintö *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet*. Kyseessä on laajin ja yksityiskohtaisin asiaa käsittelevä dokumentti, jossa referoidaan myös aiempaa keskustelua. Piispainkokous käsittelee työryhmän mietintöä ja antoi siitä kirkolliskokoukselle selvityksen *Parisuhdelain seuraukset kirkossa* (piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle 2010). Piispainkokous pohti kuutta eri vaihtoehtoa siitä, kuinka tulisi suhtautua rekisteröityihin parisuhteisiin:

1. liiton siunaaminen
2. ihmisten siunaaminen
3. kodin siunaaminen
4. vapaamuotoinen rukous
5. asian katsotaan kuuluvan yksityisen elämän piiriin
6. erityinen kielto rukoilla tai siunata.

Osa piispainkokouksen jäsenistä katsoi, että rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen on teologisesti mahdollista; osa taas, ettei siunaamiselle ole kirkon uskonkäsityksestä nousevia perusteita. Selvityksessä todetaan, että molempien käsitysten edustajat haluavat olla uskollisia Raamatulle ja kirkon tunnustukselle, mutta päätyvät tulkinnoissaan eri lopputulokseen. Piispainkokous katsoi, että kirkon yhteisen uskon, aiempien kannanottojen ja selvityksen perusteella yhteistä ratkaisua on mahdollista etsiä lähinnä neljännen vaihtoehdon pohjalta. Vastaehdotus, jonka mukaan kirkkoon tulisi luoda siunauskaava rekisteröityä parisuhdetta varten, kaatui äänin 16-4. Lisäksi piispainkokous esitti seitsemän peruslähtökohtaa, joiden varaan asian tarkastelu rakentui.

1. Ihmisyyttä ja seksuaalisuutta koskevan kirkon opetuksen klassinen perusta on vakaumuksessa, että Jumala on luonut ihmisen mieheksi ja naiseksi ja asettanut avioliiton. Sitoutumiseen ja kunnioitukseen perustuva avioliitto luo turvallisimman kasvuympäristön puolisoitten väliselle seksuaalielämälle ja lasten kehitykselle. Kirkollisessa vihkimyksessä avioliiton osapuolina ovat nainen ja mies. Avioliiton laajentaminen sukupuolen tai lukumäärän puolesta neutraaliksi poikkeaa siitä ihmiskäsityksestä, jonka pohjalta avioliitto on perinteisesti ymmärretty kirkon hengellisessä elämässä ja yhteiskunnallisessa lainsäädännössä. Piispainkokous painottaa miehen ja naisen tasavertaisuutta ja toisiaan täydentävyyttä aviokumppaneina. Molempien puolisoitten velvollisuuksiin kuuluvat kunnioitus, sitoutuminen, huolenpito ja aviouskollisuus. Piispainkokous korostaa tällaisen liiton palvelevan parhaiten uuden elämän syntymistä, lasten kasvua ja koko ihmisyyhteisön hyvinvointia.

2. Kirkko liittyy käsitykseen kaikkien ihmisten ihmisarvosta, joka perustuu va-
kaumukseen, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi. Kirkko kutsuu hengelliseen
yhteyteensä kaikkia ihmisiä. Kirkossa on tilaa perheille, yksineläville, eronneille ja
seksuaalivähemmistöihin kuuluville. Piispainkokous korostaa avointa ja kunnioitta-
vaa suhtautumista kaikkiin ihmisiin ja painottaa, että homoseksuaalien loukkaami-
nen sanoin tai teoin on lähimmäisenrakkauden vastaista.

3. Jokaisella ihmisellä on omantunnon vapaus. Kirkko on valmis kohtaamaan jokai-
sen ihmisen ja tukemaan häntä erilaisista elämänvalinnoista riippumatta. Homosek-
suaalisuudesta vallitsee erilaisia lääketieteellisiä ja teologisia käsityksiä. Osa ho-
moseksuaaleista pitää omantuntonsa pohjalta oikeana elää sitoutumiseen perustu-
vassa ja yhteiskunnan vahvistamassa parisuhteessa; osa pitää oikeana elää pidätty-
vyydessä. Jotkut tahtovat pyrkiä sisäiseen muutosprosessiin. Tärkeää on, että ketään
ei leimata eikä eristetä, vaan jokaisen oikeutta toimia omantuntonsa pohjalta kunnio-
itetaan.

4. Kirkolla on pastoraalinen vastuu kaikista ihmisistä, myös seksuaalivähemmistöön
kuuluvista jäsenistään. Kaste, kirkon yhteyteen ottaminen, konfirmaatio, kodin siu-
naus, rippi ja hautaan siunaaminen kuuluvat erotuksetta kaikille kirkon jäsenille.

5. Jokaisella on oikeus lähestyä rukouksessa Jumalaa ja pyytää hänen apuaan. Kris-
tityille kuuluu myös velvollisuus rukoilla toisten ihmisten puolesta. Piispainkokous
katsoo, että pastoraalisen kohtaamisen piiriin voi kuulua myös rukous parisuhteensa
rekisteröineiden kanssa ja heidän puolestaan. Rukouksessa voidaan käyttää ole-
massa olevaa, kirkon hengelliseen rukousperinteeseen sisältyvää aineistoa. Rukouk-
sessa pyydetään Jumalan huolenpitoa ja johdatusta, voimaa kunnioittaa toista ja etsiä
Jumalan tahtoa. Rukouksen yhteydessä voidaan lukea Jumalan sanaa. Rukous voi-
daan toteuttaa yksityisesti tai yhteisöllisesti siten kuin asianomaiset yhdessä sopivat.
Tällainen esirukous ei muuta kirkon opetusta avioliitosta, eikä sitä varten tarvita eri-
tyistä toimituskaavaa kirkkokäsikirjaan. Koska kyse ei ole avioliittoon rinnastetta-
van parisuhteen siunaamisesta, siinä ei käytetä avioliittoon vihkimiseen tai sen siu-
naamiseen kuuluvia osia.

6. Jokaisen papin tai muun kirkon työntekijän pastoraaliseen vastuuseen kuuluu, että
hän on valmis asettumaan rinnalle ja kuuntelemaan toista. Aito kohtaaminen mer-
kitsee myös, että hän kykenee asettamaan omat näkemyksensä taka-alalle ja toimi-
maan kutsumuksensa mukaisesti. Papin velvollisuus on antaa esirukouksesta tilan-
teen luonteen mukainen kuva ja pitää kiinni häntä sitovista ohjeista. Koska kirkossa
vallitsee samaa sukupuolta olevien parisuhteista vastakkaisia käsityksiä, on tärkeää
kunnioittaa papin ja muun kirkon työntekijän omantunnon vapautta. Papin tehtävänä
on toimittaa kirkkojärjestyksessä ja kirkkokäsikirjassa säädetyt toimitukset. Parisuh-
teensa rekisteröineiden pastoraalisessa kohtaamisessa rukous perustuu papin tai kir-
kon muun työntekijän vapaaseen harkintaan. Piispainkokous toteaa, että rukoilla voi
papin tai kirkon muun työntekijän ja asianosaisten yhdessä sopimassa paikassa.
Kirkkotilan käyttämisestä päätettäessä noudatetaan kirkkojärjestyksen ohjeita (KJ
9:7; KJ 14:2), mikä merkitsee sitä, että tilojen käytöstä päätetään paikallistasolla ja
seurakunnan yhteisin päätöksin. Piispainkokous lisää, että kirkolliskokous voi antaa
piispainkokouksen tehtäväksi pastoraalisten ohjeiden antamisen ja erilaisiin tilantei-
siin sopivien rukousten laatimisen. Tällöin kirkolliskokous voi ilmaista oman kan-
tansa kysymyksiin, jotka koskevat esimerkiksi rukouksen sisältöä, paikkaa ja vapaa-
ehtoisuutta.

7. Luterilaisen uskonkäsityksen mukaan kirkon työntekijät ja seurakunnan jäsenet jakavat saman Jumalan armon ja samat kristillisen elämän ihanteet. Olemassa olevan lainsäädännön mukaan rekisteröidyn parisuhteen solmiminen ei ole este toimia kirkon työssä. Kirkon työntekijän tulee sitoutua julistus- ja kasvatustehtävissään kirkon avioliittoa ja seksuaalisuutta koskevaan opetukseen, jonka suuntaviivat on ilmaistu kirkollisissa kirjoissa ja yhteisesti hyväksytyissä kannanotoissa.

Selvityksen aikana, mutta siihen liittymättömänä, syntyi myös ns. piispojen perhekirja eli *Rakkauden lahja – piispojen puheenvuoro perheestä, avioliitosta ja seksuaalisuudesta* (2008), jonka kaksi piispaa jätti allekirjoittamatta. Sen mukaan toiset odottavat, että kirkko muuttaisi asenteitaan ja että samaa sukupuolta olevat parit siunattaisiin ja heille suotaisiin sama asema kuin avioliitossa eläville. Toiset taas haluavat, että kirkko pitäytyisi perinteisellä kannallaan eikä rinnastaisi homoseksuaalisia suhteita miehen ja naisen väliseen aviosuhteeseen. Raamatuntulkinnan osalta katsottiin, että sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa suhtaudutaan torjuvasti homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Ilmeistä on myös, että Raamatun syntyä aikana ei tunnettu homoseksuaalisen taipumuksen syntyyn vaikuttaneita tekijöitä samalla tavalla kuin nykyään. Kirkko on halunnut myös yhteiskunnassa puolustaa avioliiton ja perheen erityisasemaa. Avioliittoon vihkimisessä ei siunata vain kumppaneiden rakkautta, vaan myös liiton ulkoisella muodolla on oma merkityksensä. Tästä on johtunut, että kirkko on suhtautunut pidättyvästi yhden miehen ja yhden naisen avioliitosta poikkeavien suhteiden siunaamiseen.

Kirkolliskokous lähetti piispainkokouksen selvityksen perustevaliokuntaan. Perustevaliokunnan käsittelyn tulos on mietintö 4/2010 ja siihen liittyvä eräviä mielipide.

Perustevaliokunta esitti, että kirkolliskokous antaa piispainkokouksen tehtäväksi laatia mietinnön perustelujen mukaisen pastoraalisen toimintaohjeen. Se katsoi, että piispainkokouksen esittämien peruslähtökohtien neljännen vaihtoehdon mukaisesti (vapaamuotoinen rukous) kirkon työntekijöiden on mahdollista hengellisesti tukea seksuaalivähemmistöihin kuuluvia kirkon jäseniä.

Perustevaliokunnan mietintö rakentuu neljän lähtökohdan varaan. Nämä ovat kristillinen avioliittokäsitys, ihmisarvo ja lähimmäisenrakkaus, raamatuntulkinta ja kirkon ykseys sekä ykseyden vaaliminen suhteessa muihin kirkkoihin.

Valiokunta toteaa, että se pitää lähtökohtanaan Raamatussa ja kirkon tunnustuskirjoissa ilmaistua avioliittokäsitystä. Kirkon uskon mukaan avioliitto on Jumalan luomistyössä asettama yhden miehen ja yhden naisen liitto. Valiokunta toteaa, että kirkomme tunnustuskirjat ilmaisevat käsityksen avioliitosta olennaisena luomistyön ulottuvuutena. Sellaisena se kuuluu myös yhteiskunnallisen järjestyksen piiriin. Avioliitto perustuu mietinnön mukaan sekä luonnonoikeuteen että jumalalliseen käskyyn (*mandatum Dei*). Sen olennainen osa on sukupuolten toisiaan kohtaan tuntema vetovoima. Avioliitto on Jumalan asettama järjestys (*ordinatio divina*), jota ei voi muuttaa eikä kumota yhteiskunnallisilla tai kirkollisilla laeilla kuten pappien selibaattipakolla. Perustevaliokunta pitää tärkeänä, että piispainkokous on ottanut kristillisen avioliittokäsityksen peruslähtökohdakseen. Se katsoo, että avioliiton tarkoitus on tukea perheen yhteiselämää ja koko yhteiskunnan rakentumista. Miehen ja naisen välisen avioliiton merkitys tunnustetaan yleisesti myös sekä suomalaisessa

lainsäädännössä että kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, esimerkiksi Suomen eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVL 15/2001), Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12. artiklassa ja YK:n yleismaailmallisten ihmisoikeuksien julistuksen 16. artiklassa. Valiokunta toteaa, että viimeaikaisessa keskustelussa on esitetty ehdotus ns. sukupuolineutraalista avioliittolaista. Mietinnössä katsotaan, ettei kirkko voi tältä osin muuttaa omaa avioliittokäsitystään, joka kuuluu sen uskonkäsitykseen ja ihmiskuvaan.

Samalla valiokunta toteaa, että luterilaisen kirkon eettiselle opetukselle ovat keskeisiä ihmisarvon ja lähimmäisenrakkauden periaatteet. Kirkko korostaa kaikkien ihmisarvoa, jonka perustana on vakaumus, että ihminen on Jumalan luoma, Kristuksen lunastama ja kutsuttu elämään Jumalan yhteydessä. Kirkon uskon mukaan ihmisarvo on perusolemukseltaan ihmisen itsensä ulkopuolelta, luomisessa, annettu lahja. Valiokunta korostaa piispainkokouksen tavoin, että täysi ihmisyyys ei riipu yhteiskunnallisesta asemasta, saavutuksista, hyödyllisyydestä, rodusta eikä myöskään seksuaalisesta suuntautumisesta tai perhemuodosta. Kirkossa on tilaa perheille, yksin-eläville ja eronneille, seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Valiokunta pahoittelee kuitenkin sitä, että kirkko ja yksittäiset kristityt eivät ole aina kyenneet toteuttamaan lähimmäisenrakkauden vaatimusta myöskään suhtautumisessaan homoseksuaaleihin. Perustevaliokunta korostaa, että homoseksuaalien tarkoituksellinen loukkaaminen sanoin tai teoin on vastoin lähimmäisenrakkauden periaatetta. Kaikkia ihmisiä tulee kohdella kunnioittavasti ja heihin tulee suhtautua avoimesti ilman leimaamista tai eristämistä. Lisäksi valiokunnan mietinnössä korostetaan, että loukkaamaton ihmisarvo koskee erilaisiin ratkaisuihin päätyneitä homoseksuaaleja: esimerkiksi heitä, jotka ovat valinneet elämisen sitoutumiseen perustuvassa ja yhteiskunnan vahvistamassa parisuhteessa, heitä, jotka haluavat elää pidättyvyydessä ja heitä, jotka tahtovat pyrkiä sisäiseen muutosprosessiin.

Valiokunta katsoo lisäksi, että kaikkien ihmisten elämässä ja ihmissuhteissa on läsnä Jumalan hyviä lahjoja. Ihmiset voivat tunnustaa elämässään näitä lahjoja ja ilmaista kiitollisuutensa ja ilonsa niistä. Vastaavasti myös synnin, kärsimyksen ja kuoleman realiteetit kohtaavat kaikenlaisia ihmissuhteita. Näitä näkökulmia voidaan ottaa huomioon parisuhteen solmineiden kanssa ja heidän puolestaan pidettävässä rukouksessa.

Raamatuntulkinnan osalta perustevaliokunta muistuttaa, että Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä kristillistä uskoa, joka perustuu Jumalan pyhään sanan, Vanhan ja Uuden testamentin profeettallisiin ja apostolisiin kirjoihin. Kirkko pitää korkeimpana ohjeenaan periaatetta, että kaikkea oppia kirkossa on tutkittava ja arvioitava Jumalan sanan mukaan. Valiokunta painottaa, että Jeesuksen opettaman rakkauden kaksoiskäskyn mukaan ihmisen tulee rakastaa Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistä niin kuin itseään. Samalla valiokunta toteaa, että kirkolliskokouksen keskustelussa toukokuussa 2010 vallitsi suuri yksimielisyys siitä, että Raamattu suhtautuu homoseksuaalisuuteen torjuvasti. Valiokunta katsoo, että kirkossa vallitsee vastakkaisia Raamatun tulkintalinjoja. Toiset korostavat sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa esiintyviä homoseksuaalisuutta koskevia kieltoja ja katsovat, ettei homoseksuaalisia parisuhteita voida niiden valossa siunata. Toiset korostavat Kristuksen tapaa kohdata syrjittyjä ihmisiä ja pitävät Raamatun homoseksuaalisuuden tuomitsevia kohtia aikasidonnaisina. Lisäksi merkitystä on sillä, kuinka pitkälti Raamatun ajan käsitys homoseksuaalisuudesta on rinnastettavissa nykyajan ho-

moseksuaalisuuden ilmenemismuotoihin ja missä määrin homoseksuaalisuutta voidaan pitää itsestä riippumattomana, missä määrin taas valittuna käyttäytymismallina. Valiokunta toteaa, että kirkon raamatuntulkintaan ja uskonkäsitykseen on mahdunut moninaisuutta ns. kehällisissä kysymyksissä, jotka eivät liity välittömällä tavalla Raamatun pelastussanomaa. Kirkossa vallitsee vastakkaisia näkemyksiä siitä, käsittelevätkö homoseksuaalisuuteen liittyvät raamatunkohdat kirkon uskon kannalta oleellista vai kehällistä kysymystä. Valiokunta katsoo, että vaikka kirkossa vallitsee laaja yksimielisyys kristillisestä avioliittokäsityksestä sekä kaikkien ihmisten ihmisarvosta ja lähimmäisenrakkauden periaatteesta, rekisteröityihin parisuhteisiin suhtautumisesta on olemassa vastakkaisia teologisia tulkintoja. Perustevaliokunta katsoo mietinnössään, että tässä tilanteessa on mahdotonta löytää parisuhteen siunaamiselle sellaisia teologisia perusteluja, joista voisi syntyä riittävä yksimielisyys oman kirkkomme sisällä tai kirkkojen kesken. Kirkollisten toimitusten kirjan muuttamisen edellytyksenä on, että kirkossa vallitsee teologisista perusteluista riittävä yksimielisyys. Siksi parisuhteen siunaamistoimituksen sijasta ratkaisua on etsittävä pastoraalisen toimintaohjeen laatimisesta.

Valiokunnan mietinnössä todetaan lisäksi, että kirkkomme kannanmuodostus toteutuu myös suhteessa toisiin kirkkoihin ja vaikuttaa niihin. Suhtautuminen homoseksuaaliin parisuhteisiin ja kysymys homoseksuaalien mahdollisuudesta toimia kirkon viranhaltijoina ovat jakaneet protestanttisia kirkkoja. Mietintö kuvaa kehitystä ja jännitteitä suhteessa sisarkirkkoihin ja niiden sisällä. Se päättyy toteamukseen, ettei paikallinen kirkko yksinään edusta koko kristillisen uskon täyteyttä, vaan on riippuvainen toisista kirkoista. Oman kirkkomme ratkaisuissa on otettava huomioon ekumeeniset sitoumukset ja pyrittävä vaalimaan jo saavutettua yhteyttä. Ratkaisujen tulee olla sopusoinnussa näkyvän ykseyden tavoitteen ja aiemmin käytyjen ekumeenisten neuvottelujen kanssa.

Valiokunta päättyy mietinnössään pastoraalisen ohjeen kannalle. Se pitää hyvänä piispainkokouksen linjaa, jossa on todettu asiaa koskeva omantunnonvapauden periaate ja kirkon pastoraalinen vastuu. Tämä varjelee kirkon ykseyttä tilanteessa, jossa mielipiteet ovat voimakkaasti jakautuneet. Uuden toimituskaavan laatimiselle ei ole valiokunnan enemmistön mielestä riittäviä kirkon uskosta nousevia ja yhteisesti hyväksytyjä perusteita. Rukouksessa, jota pastoraaliset ohjeet koskisivat, ei ole kyse kirkollisesta toimituksesta. Siksi ohjeet on laadittava niin, ettei rukoustilanne tosiasiallisesti muodostu sisällöltään kirkollista toimitusta vastaavaksi. Valiokunnan mietintö sisältää tarkennuksia siihen, millainen pastoraalinen kohtaaminen voi olla.

Kirkolliskokous päätti perustevaliokunnan esityksen mukaan antaa piispainkokouksen tehtäväksi laatia mietinnön perustelujen mukaisen pastoraalisen toimintaohjeen. Piispainkokous antoi täysistunnonaan 9.2.2011 pastoraalisen ohjeen vapaamuotoisesta rukouksesta parisuhteen solmineiden kanssa ja heidän puolestaan. Lisäksi hiipakunnat ovat saattaneet antaa omia tarkentavia ohjeitaan.

Kun eduskunnalle tehtiin kansalaisaloite avioliittolain muuttamisesta, kirkkohallitus antoi siitä kaksi lausuntoa. Kun eduskunta hyväksyi lakimuutoksen, kirkolliskokouksessa tehtiin edustaja-aloite 2/2015, jossa toivottiin uuden avioliittolainsäädännön seurausten arvioimista suhteessa kirkkoon. Aloitetta käsitellään yleisvaliokunnan mietinnössä 3/2015, joka sisältää katsauksen aiempaan materiaaliin ja muuta-

man sivun kirjallisuusluettelon uusimmasta keskustelusta. Aloitteen tuloksena syntyivät *Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta* (piispainkokouksen kirje 1/2016 kirkolliskokoukselle) sekä *Oikeudellinen selvitys avioliittolain muutoksen vaikutuksista* (kirkkohallituksen kirje 4/2016 kirkolliskokoukselle).

Lisäksi kirkolliskokoukselle jätettiin vuonna 2016 edustaja-aloite 3/2016 vihkimisestä luopumiseksi. Aloite käsiteltiin yleisvaliokunnan mietinnössä 3/2016, jossa esitetyn mukaisesti asia lähetettiin kirkkohallitukseen ja piispainkokoukseen valmisteltavaksi. Valmistelutyön tuloksena piispainkokous lähetti kirkolliskokoukselle esityksen 2/2017, johon liittyy *Selvitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vihki oikeudesta luopumisesta ja avioliittoon vihkimisen merkityksestä kirkon identiteetille*. Perustevaliokunta käsittelee selvityksen erillisenä mietintönään.

Kirkon aiemmista kannanotoista on hahmotettavissa yhteisiä periaatteita, jotka ovat ohjanneet asian käsittelyä. Näitä ovat olleet pyrkimys kunnioittaa kaikkien ihmisarvoa sekä avioliiton pitäminen miehen ja naisena välisenä ja Jumalan asettama. Lisäksi on haluttu kunnioittaa sekä seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten että kirkon työntekijöiden omatunnonvapautta. Näistä lähtökohdista kirkko on korostanut seksuaalivähemmistöjen kohtaamisessa pastoraalisen vastuun periaatetta. Voimassa oleva ohje vapaamuotoisesta rukouksesta perustuu näille lähtökohdille.

Aloitteen arviointi

Perustevaliokunta on nostanut esille keskeisimmät argumentit, joiden kautta aloite lähestyy avioliittoa ja perustelee tarvetta avioliittokäsityksen laajentamiselle.

Aloitteessa avioliittokäsityksen laajentamisen puolesta esitetyt argumentit voidaan jaotella löyhästi kolmeen kokonaisuuteen: *1. Yhteiskunnassa, tieteellisissä käsityksissä ja sisarkirkkojen kannoissa tapahtuneet muutokset*. Aloitteen mahdollistajana on yhteiskunnan lainsäädännössä tapahtunut muutos. Näissä argumenteissa vedotaan jo tapahtuneeseen kehitykseen. *2. Avioliiton, seksuaalisuuden ja lähimmäisenrakkauden teologinen arviointi*. Tähän liittyvät kysymykset Raamatun tulkinnasta ja luomistyön luonteesta, luterilaisen avioliitto-opetuksen luonteesta sekä siitä, miten arvioidaan lähimmäisen hyvää lähimmäisenrakkauden ja synti-käsitteen näkökulmasta. Lisäksi arvioidaan siunaamisen teologiaa. Lopuksi osiossa *3. Omantunnonvapaus* arvioidaan aloitteen ehdotusta, että kirkossa vallitsisi asiasta useita rinnakkaisia virallisia käsityksiä tai toimintatapoja.

Perustevaliokunta on lisäksi ottanut huomioon yleisvaliokunnan lausunnon. Yleisvaliokunnan lausunnon soveltamista vaikeuttaa kuitenkin se, että siinä on kuvattu valiokunnan käymää keskustelua, mutta lausunnossa ei esitetä niitä päättelyketjuja, joiden tuloksena yleisvaliokunta on päätenyt omaan kantaansa.

Tässä perustevaliokunnan mietinnössä argumentteja arvioidaan siten, että ensin esitetään aloitteen perustelut ja avioliittokäsityksen laajentamista puoltavat argumentit. Sitten eritellään argumentteja jotka puoltavat nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä. Lopuksi esitetään valiokunnan arvio argumenttien painoarvosta.

1. Yhteiskunnassa, tieteellisissä käsityksissä ja sisarkirkkojen kannoissa tapahtuneet muutokset.

1.1 Kirkon suhde yhteiskuntaan ja yhteiskunnan muutos

Aloitteen lähtökohta on tilanne, jossa avioliittolaki Suomessa on laajentunut koskemaan samaa sukupuolta olevia pareja. Sen taustalla puolestaan on pitkään jatkunut yhteiskunnallinen muutoskehitys, joka näkyy seksuaalivähemmistöjä edustavien ihmisten parisuhteiden ymmärtämisessä ja rakenteellisissa muutosprosesseissa niiden hyväksymiseksi. Tämän prosessin vuoksi kirkolla on edessään uusi tilanne: kuinka reagoida kehitykseen teologisesti ja eettisesti? Osa kirkon jäsenistä toivoo, että kirkko voisi toimia uuden lain avaamien mahdollisuuksien mukaisesti. Toiset toivovat, että kirkko pitää kiinni omasta avioliittokäsityksestään yhteiskunnallisesta muutoksesta huolimatta. Yhteiskunnallinen kehitys ja muutokset ovat aina vaatineet kirkkoa pohtimaan kantaansa ja toimintatapojaan.

Valiokunta onkin yksimielinen siitä, että yhteiskunnallinen muutos on tosiasia, johon tulee reagoida. Keskeistä on, että asia ratkaistaan *kirkon omista lähtökohdista käsin*.

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Aloitteen mukaan kirkollinen traditio ei anna vastausta siihen, miten homoseksuaalisuus, homoseksuaalien oikeudet ja avioliitto tulee ymmärtää nykyisessä tasa-arvolle rakentuvassa toimintaympäristössä. Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavat valiokunnan jäsenet ovat samaa mieltä siitä, etteivät kirkollinen traditio tai pyhät tekstit anna suoraa, kirjaimellista vastausta siihen, miten homoseksuaalien avioliiton suhteen tulee menetellä. Yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat aina edellyttäneet uudenlaisia näkökulmia kirkon tradition tulkitsemisessa, kuitenkin periaatteellinen jatkuvuus säilyttäen. Kristillinen ihmiskäsitys ja kokonaisvaltainen teologia antavat selkeitä suuntaviivoja tasa-arvoisesta avioliittolaista tehtäville tulkinnoille. Ihmisten yhdenvertaisuutta edistävät ja sukupuoli-identiteettien moneutta tukevat askeleet edistävät evankeliumin toteutumista ihmisyyhteisössä. Jumalan tahdon tapahtuminen ja hänen valtakuntansa tuleminen voivat ilmetä ja tapahtua yhteiskunnallisen kehityksen kautta.

Uudet ajat ovat aina vaatineet kirkkoa kehittämään ajatteluaan. Yhteiskunnallinen muutos kutsuu välttämättömään pohdintaan. Teologinen reflektio on jatkuvasti liikkeessä. Se ei elä tyhjiössä, vaan vuorovaikutuksessa yhteiskunnallisten kehityskulkujen kanssa. Toisinaan kirkko on kutsuttu vastakulttuurisuuteen. Kaikki yhteiskunnallinen kehitys ei ole kristillisestä näkökulmasta suotavaa. Tasa-arvoisessa avioliittolaissa voidaan kuitenkin nähdä toteutuvan kristillinen ihanne siitä, että ihmisen identiteetti saa olla kirkossa kokonaisvaltaisesti hyväksytty.

Keskeinen osa tätä prosessia on asianosaisten aito kuuleminen sekä heidän elämänsä ottaminen teologian lähtökohdaksi. Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavat katsovat, että sekä kirkon että yhteiskunnan kannalta parisuhteiden pysyvyyden tukeminen on hyvä asia. Tukemalla samaa sukupuolta olevien parisuhteita tuetaan myös niissä kasvavia lapsia. Mikäli kirkon ja yhteiskunnan käsitys avioliittoon vihkimisestä on kovin toisistaan poikkeava, se herättää ihmisissä hämmennystä ja sekaannusta.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Yhteiskunnalliseen muutokseen nojaava perustelu poikkeaa aloitteessakin julki lausutusta tavoitteesta ratkaista asia kirkon omista lähtökohdista. Vaikka kirkollisessa keskustelussa on viitattu yhteiskunnan ratkaisuihin ja lainsäädännöstä nousevaan pakkoon, eduskunta lakia säätäessään painotti uskonnollisten yhteisöjen oikeutta ratkaista itse kirkollisen vihkimisen edellytykset.

Eduskunta on linjannut, että kirkon avioliittokäsitys ei ole perusoikeuksien vastainen. Eduskunta on päätöksessään korostanut Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sekä muiden kirkkojen ja uskonnollisten yhdyskuntien omaa päätösvaltaa määrittellä avioliiton vihkimisen edellytykset. Eduskunnan päätös ei lakivaliokunnan mietinnön (LaVM 14/2014 vp), mietinnön hyväksytyksi tulleen vastalauseen eikä itse kansalaisaloitteen mukaan muuttanut kirkon avioliittokäsitystä eikä edellyttä siltä muutosta. Mikäli valtio muuttaisi suoraan omalla päätöksellään kirkon avioliittokäsitystä, kyseessä olisi vakava perusoikeuksien loukkaus. Myös aloite korostaa, että perusteiden kirkon ratkaisulle tulisi nousta kirkon omista teologisista, pastoraalisista ja eettisistä näkökohdista.

Kirkolliskokouksen tilaaman *Perhe ja avioliitto muutoksessa* –selvityksen historiallisen artikkelin mukaan kirkolla ja yhteiskunnalla on vuosisatojen aikana ollut omat avioliitonäkemyksensä. Niiden ei historian valossa tarvitse olla sopuosinnussa, vaan ne voivat elää yhdessä niin, että yhteiskunta että kirkko pitävät kiinni omasta avioliittokäsityksestään.

Kirkollisen toimituksen tulisi ilmentää erityisellä tavalla kirkon yhteistä uskoa ja nousta siitä. Avioliitto on kirkon pitkään jatkuneessa opetuksessa katsottu yhden miehen ja yhden naisen väliseksi elinikäiseksi ja seksuaalisesti eksklusiiviseksi suhteeksi, joka tarjoaa ihanneympäristön lasten kasvattamiselle ja turvaa lapsen oikeuden isään ja äitiin. Vaikka kirkko ei enää pitkään aikaan ole valvonut jäsentensä käyttäytymistä avioliittoissaan ja on sallinut esimerkiksi eronneiden vihkimisen, kirkko on opettanut avioliittoa koskevia ihanteita, jotka eroavat yleisestä lainsäädännöstä. Esimerkiksi aviorikosta ei ole enää pitkään aikaan pidetty lainsäädännössä rikoksena, mutta silti kirkko on opettanut aviouskollisuutta. Lisäksi kirkko edellyttää rippikoulun käymistä kirkollisen vihkimisen ehtona, mikä poikkeaa avioliittolaissa säädetyistä vihkimisen ehdoista.

Kirkon näkemys eroaa yhteiskunnan avioliittoa koskevasta lainsäädännöstä myös siten, että yhteiskunta ei perustele avioliittoa luomisella ja Luojaalla. Yhteiskunnassa avioliittoa ei ymmärretä samalla tavalla ihmiselle ”annetuksi” asiaksi kuin kirkossa. Yhteiskunnallinen avioliittokäsitys on lähtökohtaisesti juridinen ja sosiaalinen konstruktio. Sellaisella ei voi olla ydintä, jota ei voida muuttaa. Kirkolle taas avioliitto on Jumalan luomistyössä lahjoittama elämänmuoto ja -piiri.

Miehen ja naisen avioliitolle on annettu erityisasema esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12. artiklassa ja YK:n yleismaailmallisten ihmisoikeuksien julistuksen 16. artiklassa. Myös ns. luonnolliseen järkeen tukeutuvalla argumentaatiolla voidaan perustella miehen ja naisen avioliiton erityisasema. Käsitys avioliitosta eksklusiivisesti miehen ja naisen välisenä ei ole ollut vain kirkollinen, vaan viime aikoihin asti myös yleismaailmallisesti hyväksytty näkemys. Tämä perustuu erityisesti siihen tosiasiaan, että miehen ja naisen välisestä suhteesta voi syntyä jälkeläisiä. Tästä ei seuraa, että lasten saamista tai lukumäärää olisi pidetty avioliiton pätevyden ehtona.

Avioliittokäsityksen muuttamista on perusteltu yhteiskunnassa tasa-arvosta käsin. Tosin on todettava, että uusi avioliittolaki ei kohtele eri seksuaalivähemmistöjä tasapuolisesti (mm. polyamoriset liitot). Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavat tunnustavat tasa-arvon hyvänä tavoitteena. Tulkinnat keinoista toteuttaa tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuuden suhteesta muihin perusoikeuksiin poikkeavat kuitenkin toisistaan. Ihmis- ja perusoikeuksien voidaan nähdä puoltavan perinteistä avioliittokäsitystä. Tasa-arvo ei ole ainoa kriteeri sen arvioimiseksi, onko jokin muutos hyvä. Kirkon on lisäksi kysyttävä asiassa oman uskonsa perusteita.

Arviointia kohdasta 1.1

Lakimuutos nostaa keskusteluun kysymyksen, mikä on *kristillinen* käsitys avioliitosta. Luterilainen kirkko on aiemmin voinut nojautua pitkälti yhteiskunnan avioliittokäytäntöihin ja pitää niiden mukaan solmittuja avioliittoja erottelematta hyväksyttävinä. Kirkko tunnustaa uuden lain nojalla samaa sukupuolta olevien pariin avioliiton juridisessa mielessä. Kirkollisessa prosessissa on kyse siitä, miten kirkko suhtautuu tällaiseen avioliittoon ja voiko kirkko myös uskonsa perusteella vihkiä ja siunata näitä avioliittoja.

Valiokunta pitää yleistä tasa-arvokehitystä positiivisena asiana. Pelkkä yhteiskunnallinen muutos ei kuitenkaan riitä kirkon käsityksen muutosperusteluksi, koska kirkon käsityksen perusteena on ensi sijassa kussakin kontekstissa todeksi eletty kirkon usko ja Jumalan sana. Valiokunta yhtyy eduskunnan näkemykseen siitä, että kirkolla on oikeus määritellä oma käsityksensä oman oppiperustansa ja uskontulkintansa mukaisesti.

1.2 Tieteen muuttunut käsitys homoseksuaalisuudesta

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Aloitetta perustellaan sillä, että tieteen käsitys homoseksuaalisuudesta on muuttunut. Tieteellinen käsitys seksuaalisuudesta ja seksuaali-identiteeteistä on kehittynyt ja laajentunut. Tutkimus on auttanut ymmärtämään esimerkiksi homoseksuaalista identiteettiä, sen kehittymistä ja toteutumista niin yksilöiden, yhteisöjen kuin koko yhteiskunnan näkökulmasta. Tämä on heijastunut yhteiskunnalliseen kehitykseen. Homoseksuaalisuus on poistettu rikoslaiasta ja sairausluokituksesta, homoseksuaalien oikeudet on saatettu tasa-arvoisiksi ja samaa sukupuolta oleville on myönnetty ensin oikeus rekisteröidä parisuhteensa ja sen jälkeen solmia avioliitto.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Kirkollisessa keskustelussa on nostettu esille erilaisia käsityksiä tieteen suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen. Tutkimus on näin kiistellyssä aiheessa jakautunutta. Esimerkiksi modernissa keskustelussa seksuaalisuudesta voidaan erottaa toistensa kanssa ristiriitaisia kantoja, kuten kysymys siitä, missä määrin seksuaali-identiteetti on annettua ja olemuksellista (essentialismi), missä määrin ympäristön muovaamaa tai ihmisen itse rakentamaa (konstruktivismi). Erimielisyyttä on myös siitä, miten sukupuolineutraali avioliittokäsitys vaikuttaa lasten hyvinvointiin.

Arviointia kohdasta 1.2

Valiokunnan mukaan tieteellinen tieto on tärkeää, koska kirkon usko pitää suhteuttaa vallitsevaan tietoon todellisuudesta. Tiede on prosessina itsekorjaavaa, ja tutkimuksen laajoja kehityssuuntia voidaan pitää ilmaisuna näkemysten suhteellisesta luotettavuudesta. Tieteen käsitys seksuaalisuudesta ja sukupuolisuudesta on tarkentunut, mikä on heijastunut myös kirkon suhtautumiseen homoseksuaalisiin ihmisiin. Valiokunnan näkemyksen mukaan kirkon asia ei ole varsinaisesti arvioida tieteellistä tutkimusta. Kirkon jäsenillä voi silti olla homoseksuaalisuudesta erilaisia tieteellisin argumentein perusteltuja näkemyksiä.

Olennaista aloitteen arvioinnin kannalta on, ettei tieteellisistä väitteistä voida johtaa suoraan moraaliarvostelmia ilman maailmankatsomusta koskevia taustaoletuksia. Monet teologiset käsitteet eivät palaudu muihin tieteisiin, vaan niillä on teologiassa oma merkityksensä, joka liittyy käsitykseen Jumalan ilmoituksesta ja luomistarkoituksesta. Tämä koskee erityisellä tavalla kysymyksiä, jotka liittyvät ihmisyyden merkitykseen. Kristillisen teologian yhtenä lähtökohtana on kaikkien ihmisten yhtäläinen ihmisarvo. Kysymyksessä avioliittokäsityksestä tästä tehdään kuitenkin erilaisia johtopäätöksiä.

Kulttuuriset käsitykset avioliitosta ja seksuaalisuudesta liittyvät laajempiin ihmiskuviin, jotka ovat uskonnollisia tai filosofisia. Esimerkkinä tästä on kysymys, mielle-täänkö ihminen aidolta ja perimmäiseltä olemukseltaan sukupuolittuneeksi. Tieteellisesti yhtä tiettyä näkemystä on mahdoton perustella. Kuitenkin valitut ajatusmallit vaikuttavat siihen, millainen elämänmuoto nähdään perusteltuna ja miten yhteisöllinen elämä rakentuu.

Homoseksuaalisuuden teologista arvioimista koskevia ristiriitoja ei siten ole mahdollista ratkaista pelkästään tieteellisen tiedon varassa, vaikkakin tieteellinen tutkimus voi tarjota aineistoa argumentoinnin tueksi. Tiede ei voi vastata kysymykseen Jumalan tahdosta. Kirkon avioliittokäsitys ei voi perustua vain tieteen näkemyksille, vaan se edellyttää tieteellisen tutkimuksen lisäksi teologista pohdintaa siitä, mitä pidetään hyvänä ja Jumalan luomistahdon mukaisena.

1.3 Sisarkirkkojen käsitykset ja ekumeeniset suhteet

Valiokunta toteaa, että globaali luterilainen yhteisö on avioliittokäsityksen suhteen jakautunut. Tällä hetkellä Luterilaisen maailmanliiton 145 jäsenkirkosta 19 vihkii samaa sukupuolta olevia pareja avioliittoon tai siunaa tällaisen avioliiton kirkollisesti. Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on käytössä vapaamuotoinen rukous ja muutamassa Saksan maakirkossa ei-julkinen jumalanpalvelus. 123 jäsenkirkolla ei ole samaa sukupuolta olevien liittoon liittyviä toimituksia. Päätöksiä vihkimisen puolesta ovat tehneet lähinnä Pohjois-Amerikan ja Pohjoismaiden kirkot. Osa Saksan maakirkoista on myös hyväksynyt siunaamisen, osa pastoraalista rukousta vastaavan ratkaisun. Kriittisimmin vihkimiseen ovat suhtautuneet Afrikan luterilaiset, erityisesti Etiopian Mekane Yesus -kirkko ja Tansanian evankelis-luterilainen kirkko. Myös Baltian luterilaiset kirkot ovat esittäneet huolensa Ruotsin kirkon päätöksen johdosta.

Päätöksillä on ollut eri alueilla erilaisia seurauksia. Yhdysvalloissa osa ELCA:n sekä USA:n episkopaalikirkon jäsenistä, jotka eivät hyväksyneet kirkkojensa vihkimispäätöksiä, ovat muodostaneet uusia kirkkokuntia. Skandinaavisissa sisarkirkoissa

päätös on vahvistanut jonkin verran jo niistä irtautuneita pienempiä luterilaisia liikkeitä. Kirkot ovat kuitenkin säilyttäneet enemmistöasemansa. Päätökset eivät ole vaikuttaneet merkittävästi kirkosta eroamiseen. Ne eivät ole myöskään padonneet eropainetta.

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Aloitteessa viitataan siihen, että monet Pohjoismaiden kirkot ovat seuranneet yhteiskunnallisen avioliittolain kehitystä. Ruotsin kirkko on vihkinyt samaa sukupuolta olevia pareja vuodesta 2009 lähtien. Norjan kirkossa tunnustettiin, ettei asiassa saavuteta yksimielisyyttä ja hyväksyttiin samaa sukupuolta olevien parien vihkimiseksi ja siunaamiseksi oma toimituskaava, mutta eri tavoin ajatteleville taattiin omatunnon vapaus. Aloitteen mukaan Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle olisi luontevinta etsiä samansuuntaista ratkaisua kuin Norjassa on tehty. Päätöksellä vihkiä Suomen evankelis-luterilainen kirkko seuraisi näiden luterilaisten sisarkirkkojen ratkaisuja.

On kiistaton tosiasia, että kaikkien luterilaisten kirkkojen piirissä elää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. Eri kirkoissa heidän elintilansa ja mahdollisuutensa olla avoimesti osa seurakuntaa on erilainen. Näin ollen jakolinjat, jos sellaisia täytyy etsiä, eivät kulje puhtasrajaisesti kirkkojen välillä, vaan pikemminkin kirkkojen sisällä, ja noilla rajapinnoilla käydään valtaa, identiteettiä, ihmiskuvaa ja yhteiskuntaa koskevaa keskustelua, kussakin kirkossa omanlaistaan.

Kirkkomme ei ole yhtynyt niihin perusteluihin, joilla päätökset katkaista välit on tehty. Homoseksuaalien ei tulisi joutua asiassa ekumeenisen sijaiskärsijän asemaan. Luterilainen kommuunio on aina koostunut kirkoista, jotka elävät omissa yhteiskunnissaan ja ilmentävät niiden todellisuutta eri tavoin. Avioliittokäsitys ei ole yhteisöä kasassa pitävä elementti, vaan kommuunio rakentuu tunnustukselle, alttarin ja saarnatuolin yhteydelle ja jatkuvalla ekumeeniselle yhteistyölle.

Muutosta kannattavat valiokunnan jäsenet haluavat erityisesti huomioida seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen omat rakentavat ja rohkeat hengelliset pyrkimykset eri kirkoissa ympäri luterilaista maailmaa. Etenkin maissa, joissa lainsäädäntö ja kirkollinen perinne suhtautuvat vähemmistöihin väkivaltaisesti, heidän ja heidän tukijoidensa oikeudenmukaisuuden jano ja työ koko yhteisön hyväksi ovat vahvoja merkkejä evankeliumin voimasta.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Kuten edellä todetaan, päätökset vihkiä homoseksuaaleja ovat kasvattaneet kirkkojen sisäisiä ja niiden välisiä jännitteitä. Luterilaisen kirkon sisällä vihkimisratkaisu kasvattaisi jännitteitä sekä kirkon sisällä että suhteessa sisarkirkkoihin. Lisäksi se vaikeuttaisi ekumeenista yhteistyötä vanhojen suurten kirkkokuntien kanssa, jotka pitäytyvät perinteisessä avioliittokäsityksessä.

Antti Yli-Opas muistuttaa *Perhe ja avioliitto muutoksessa* –selvityksen artikkelissa *Avioliiton teologia ekumeenisena kysymyksenä*, että avioliiton luomisteologinen perustelu ja naisen ja miehen parisuhteen erityisluonne on tähän mennessä ymmärretty samalla tavalla eri kirkkokunnissa. Avioliittokäsityksen muuttaminen merkitsisi

muutosta tähän linjaan ja sellaisen luomisteologisen linjan painottumista, jossa avioliittoa tarkastellaan enemmän yhteiskunnallisena järjestyksenä kuin Jumalan luomistyössä asettamana. Se murtaa pitkän yhteisen tradition ja merkitsisi ekumeeniselle vuorovaikutukselle vakavaa haastetta. Muutoksella olisi vaikutusta ihmiskäsitykseen, luomiskäsitykseen, raamattukäsitykseen ja seksuaalietiikkaan. Sen seurausvaikutukset ulottuisivat aina vihkivirsien, käsikirjojen, katekismusten ja kristillisen kasvatuksen sisältöön saakka.

Ratkaisu lisäisi siten jännitteitä ja pirstoutumista sekä oman kirkkomme sisällä että kirkkojen välillä. Omassa maassamme sillä voi olla negatiivinen vaikutus uskonnonvapauteen, sillä on huomautettu, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ratkaisut vaikuttavat vähemmistökirkojen toimintatilaan asiassa.

Arviointia kohdasta 1.3

Luterilaiset kirkot elävät erilaisissa yhteiskunnissa ja eri kysymysten äärellä. Osa kirkoista on käynyt vihkimistä koskevan prosessin läpi päätyen erilaisiin ratkaisuihin. Osassa kirkoista asiasta ei ole keskusteltu. Eri kirkoilla on ollut erilaisia perusteita tekemilleen ratkaisuille, ja varsinkin Pohjoismaiden kirkoissa päätös on usein liittynyt siihen, miten kirkon ja valtion väliset suhteet on järjestetty. Perusteina ovat usein toimineet yhteiskunnan tekemät lainmuutokset sekä käsitys ihmisoikeuksista ja lähimmäisenrakkaudesta.

Valiokunta arvioi näitä kysymyksiä toisaalla tässä mietinnössä. Ratkaisumalleja ei ole mahdollista kopioida suoraan toisesta kirkosta arvioimatta niiden tueksi esitetyjä argumentteja sekä paikallisia olosuhteita. Niitä on arvioitava samoilla kriteereillä kuin muita tässä keskustelussa esiin nostettuja ja oman kirkkomme piirissä käytettyjä perusteluja. Sisarkirkkojen esimerkkien arvioiminen suuntaan tai toiseen ei ole erityisen painava argumentti.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että kirkkoliittojen kokonaisuuden kannalta yhdessä pysymistä on pidetty tärkeämpänä kuin välien katkaisemista vihkimispäätösten takia. Suomen evankelis-luterilainen kirkko ei ole katkaissut yhteyksiään kirkkoihin, joissa vihkimispäätös on tehty. Yhteyttä rakentavan linjan mukaista olisi konsultoida Porvoon sopimuksen mukaisesti sisarkirkkoja sekä lähetyskumppaneita ennen suurten päätösten tekemistä.

2. Avioliiton, seksuaalisuuden ja lähimmäisenrakkauden teologinen arviointi

2.1 Raamattu ja sen tulkinta

Suomen evankelis-luterilainen kirkko pitää Raamattua kaiken opin ylimpänä ohjeena. Aloitetta käsiteltäessä on siten tarkasteltava erityisesti Raamatun käsitystä avioliitosta ja homoseksuaalisuudesta. Avioliittokäsityksen laajentamista kannattavien mukaan on tarkasteltava lisäksi laajemmin Raamatun käsitystä toisen asemaan asettautumista, lähimmäisenrakkaudesta ja marginalisoitujen ryhmien roolista. Näiden lisäksi on arvioitava, miten asiaa koskevia Raamatun kohtia tulkitaan.

Raamattu käsittelee varsin vähän homoseksuaalisuuden teemaa. Avioliitosta se puhuu enemmän. Valiokunnan työn kannalta olennaisia ovat tekstit jotka liittyvät avioliiton yleiseen luonteeseen ja merkitykseen, eivät kuvaukset erilaisista yksittäisistä Raamatussa esiintyvistä avioliitoista.

Jatkossa otetaan lyhyesti esiin keskustelussa esiintyvät keskeiset kohdat. Aluksi todetaan se, mistä valiokunnan jäsenet voivat olla suhteellisen yksimielisiä. Tämän jälkeen kuvataan tulkinnan eroavaisuuksia. Lisää tietoa löytyy kirkon laatimista aiemmista selvityksistä, kuten teoksesta *Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa* (2007) sekä piispainkokouksen selvityksestä *Parisuhdelain seuraukset kirkossa* (2010).

Avioliitto Raamatussa

Luomiskertomus kuvaa maailman, kasvien, eläinten ja ihmisten syntymistä. Luomiskertomuksista ensimmäisessä (1 Moos. 1:1–2:4a) Jumala siunasi kaiken elollisen ja niiden lisääntymisen – sekä eläimet että ihmisen (1 Moos. 1:22, 28). Luomiskertomus kuvaa, miten Jumala loi ihmisen kuvakseen, mieheksi ja naiseksi: ”Ja Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa, Jumalan kuvaksi hän hänet loi; mieheksi ja naiseksi hän loi heidät.” Jumala siunasi heidät ja antoi heille tehtävän: ”Olkaa hedelmälliset, lisääntykää ja täyttäkää maa ja ottakaa se valtaanne” (1. Moos. 1:27–28).

Toisessa luomiskertomuksessa (1 Moos. 2:4b–25) Jumala luo ensin miehen maan tomusta ja puhaltaa hänen sieraimiinsa elämän henkäyksen. Miehen tehtävä oli viljellä ja varjella Jumalan luomaa puutarhaa. Jumala loi kaikki eläimet, mutta ne eivät soveltuneet ihmisen kumppaniksi. Vasta miehen kylkiluusta luotu nainen soveltui kumppaniksi, vaimoksi, jonka kanssa saattoi tulla yhdeksi lihaksi. He täydentävät erilaisuudellaan toisiaan ja samalla kokevat jotakin vastaavuutta ja samankaltaisuutta. Tätä ilmentää alkukielestä vaikeasti käännettävä lause: ”Ei ihmisen ole hyvä olla yksinään. Minä teen hänelle kumppanin, joka sopii hänen avukseen” (1. Moos. 2:18).

Luomiskertomusta ja Jumalan kuvaksi luomista tulkitaan monella ja toisiaan täydentävällä tavalla. Osittain painopiste on sukupuolen luomisessa, osittain ihmisyyden ja kumppanuuden luomisessa. Edellinen lähestymistapa painottaa sukupuolta luomisjärjestykseen kuuluvana asiana, jota luonnollinen järki puoltaa. Jälkimmäinen painottaa luomisessa tapahtuvaa suhdetta: Jumala antaa rakkautensa näkyä ihmisen elämässä luomalla hänelle kumppanin, jonka kanssa jakaa elämä. Tällöin sukupuolen merkitys ei korostu, vaan suhteen ja kumppanuuden. Samoin Jumalan kuvaksi luomista voidaan tulkita siten, että ihmisen ominaisuudet heijastavat Jumalan ominaisuuksia ja myös niin, että painotetaan ihmisen mahdollisuutta kuulla Jumalan puhuttelu ja elää suhteessa luojansa kanssa. Näkemykset eivät ole toisiaan poissulkevia, mutta painotuserot saattavat johtaa erilaisiin käsityksiin avioliitosta.

Profeettakirjoissa avioliitto saa merkityksen Jumalan ja hänen kansansa välisen suhteen kuvana (vrt. Hoosea). Kehitys liittyy vähittäiseen polygamian torjuntaan ja aviouskollisuuden korostumiseen.

Kristillinen käsitys avioliitosta perustuu ensi sijassa luomiskertomuksen opetukseen ja toisaalta siihen, miten Jeesus itse liittyi opetuksessaan avioliiton elinikäisyydestä

luomiskertomukseen. Jeesus vahvisti luomiskertomuksen opetuksen miehen ja naisen avioliiton elinikäisyydestä, kun häneltä fariseukset kysyivät, saako mies hylätä vaimonsa. Tässä yhteydessä Jeesus esitti vahvemman kannan kuin silloinen Moosesen lakiin perustuva käytäntö. Jeesus tulkitsee Tooraa (5 Moos. 24:1–4) luomiskertomukseen viitaten ja opettaa, että vaimon hylkääminen ja uudelleen avioituminen merkitsevät aviorikosta. Avioero ei ole Jumalan luomistarkoituksen mukaista, vaan se sallittiin Jeesuksen mukaan ihmisten kovasydämissyyden tähden. Jeesuksen avioliitto-opetusta kuvaavat evankeliumitekstit eivät mainitse homoseksuaalisuutta (Mark. 10:1–12; Matt. 5:31–32; 19:1–12; Luuk. 16:18).

Paavali hyödyntää profeettakirjojen mallia avioliitosta Jumalan ja Israelin kansan suhteen kuvana. Hänen opetuksessaan avioliitosta tulee Kristuksen ja hänen kirkkonsa välisen suhteen kuva (Ef. 5). Toisin kuin ympäröivä pakanallinen yhteiskunta, Paavali vaatii seksuaalisten suhteiden rajaamista avioliittoon (1. Kor. 6). Sama ajatus ilmenee mm. Heprealaiskirjeessä (Hepr. 13:4). Seksuaalinen puhtaus saa siten Uudessa testamentissa aseman, jossa se liittyy jumalasuhteeseen eikä ole tässä mielessä puhtaasti maallinen asia. Tämä selittää osaltaan varhaisten kristittyjen muuta yhteiskuntaa ankarampaa seksuaalimoraalia.

Homoseksuaalisuus

Vanhan testamentin laki (Toora) kieltää kahdesti miesten välisen homoseksuaalisen suhteen (3 Moos. 18:22; 20:13). Molemmat kiellot sisältyvät ns. pyhyyslakiin, joka kieltää ja vaatii hyvin erilaisia asioita (3 Moos. 17–26). Mies, joka harjoittaa seksuaalisuuttaan miehen kanssa, on surmattava. Toorassa ei oteta kantaa naisten väliseen seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Sodoman asukkaiden oli tarkoitus homoseksuaalisella raiskauksella häpäistä Lootin vieraat ja siten rikkoo kestiystävyyden tarjoama suoja. Jumala esti nämä aiheet (1 Moos. 19). Vastaavanlainen kertomus löytyy myös Tuomarien kirjasta (Tuom. 19). Näissä kertomuksissa ei ole kyse vain homoseksuaalisen käyttäytymisen tuomitsemisesta.

Jotkut näkevät Daavidin ja Jonatanin suhteen kuvauksessa homoeroottisia piirteitä. Todennäköisemmin teksteissä kerrotaan kuitenkin itämaisesta miesten välisestä ystävyydestä (1 Sam. 18:1–4 20:41; 2 Sam. 1:26).

Paavalin opetuksessa puolestaan pakanoilla on kyky tuntea Jumala, mutta he ovat luopuneet tästä tiedosta. Tämän tilanteen yksi seuraus on sekä naisten että miesten sukupuolisuhteet samaa sukupuolta olevien kanssa. Rangaistuksena ei enää ole vaatimus konkreettisesta surmaamisesta, vaan Jumalan tuomio, iankaikkinen kadotus (Room. 1:22–32; vrt. myös 1 Kor. 6:9–11 ja 1 Tim. 1:9–10).

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Kun samaa sukupuolta olevien pariin kirkollista vihkimistä tarkastellaan Raamatun valossa, tulee kiinnittää huomiota kahteen asiaan:

1. Kuinka ymmärrämme sukupuolisen ja seksuaalisen moninaisuuden omassa ajassamme ja miten se suhteutuu Raamatun ajan ihmiskäsitykseen
2. Mitkä raamatunkohdat ja erityisesti millainen Raamatun punainen lanka tarjoavat aineksia kysymyksen tarkasteluun

Raamattu ei sisällä sellaista yksiselitteistä opetusta, jota voitaisiin suoraan soveltaa oman aikamme kysymykseen samaa sukupuolta olevien kihlaparien mahdollisuudesta saada kirkollinen vihkiminen tai solmimalleen avioliitolle kirkollinen siunaus. Jokainen kannanotto teemaan perustuu tulkintaan.

Luomiskertomus ei ota kantaa homoseksuaalisuuteen tai sen syntymekanismiin. Sen sijaan se kuvaa sitä, kuinka kaiken luodun takana on Jumala. Jumala on elämän alkulähteenä suhteessa kaikkiin ihmisiin ja asettaa heidät suhteeseen toistensa kanssa. Jokainen homoseksuaalinen ihminen on Jumalan luoma ja lunastama. Kyky rakastua samaa sukupuolta olevaan ihmiseen ja rakentaa kumppanuutta on osa Jumalan luomaa moninaisuutta. Jumala on myös sukupuolisuuden luoja.

Kielteistä kantaa homoseksuaalisuuteen ei voi perustella luomiskertomuksen näkemyksellä lisääntymisestä, sillä kertomuksen ytimessä ovat Jumalan ja ihmisten väliset suhteet sekä kumppanuuden rakentuminen. Ihmisestä ei tee ihmistä lisääntyminen, vaan hänen suhteensa Luojaansa. Jokainen ihminen, perhемуodosta riippumatta, on Jumalan kuva. Avioliitto perustuu kumppanuuteen, mutta suojaa myös lasten kasvua. Avioliittoja solmitaan kuitenkin myös silloin, kun pari ei ole aikeissa lisääntyä.

Jeesus ei opetuksessaan puhunut homoseksuaalisuudesta. Kaikki neljä evankeliumia kertovat kuitenkin siitä, kuinka hän toiminnallaan nosti marginalisoituja ihmisryhmiä keskiöön. Hän tuli vapauttamaan vangitut ja sorretut ja näki, että kirjaimellinen Tooran noudattaminen saattoi merkitä rakkaudettomuutta ja väärää vallankäyttöä. Samalla hän haastoi normatiivista yhteisöä ja rikkoi sen rajoja. Epäpuhtaina pidettyjen ihmisten kohtaaminen radikaalisti normeista poikkeavilla tavoilla oli Jeesuksen aikaansaamaa muutosvoimaa. Samaa sukupuolta olevien pariin vihkiminen asettuu loogisesti tälle jatkumolle ja on Kristuksen esimerkin konkreettista seuraamista.

Varhaiset kristityt kiistelivät lain merkityksestä. Joidenkin korostusten mukaan Kristuksen tultua lakia ei enää tarvinnut noudattaa. Kristus on lain loppu (Room. 10:2) ja vapauttaa lain alta (Gal. 5:4). Miesten välinen homoseksuaalisuus on Tooran mukaan samalla tavalla kuolemalla rangaistava rikos kuin aviopuolisoiden välinen seksuaalinen kanssakäyminen naisen kuukautisten aikana. Tällaisessa Tooran puhtaussäännössä ei ole kyse kristilliseen etiikkaan kuuluvasta asiasta. Siten se ei sido kristittyjä. Kristittyjen laki on rakkauden laki. Ainoastaan rakkauden lain alaisuudessa avioliitto voi kestää niin, että aviopuolisot elävät sellaisessa yhteydessä toistensa kanssa, jota Jeesus kuvaa sanoessaan: ”he tulevat yhdeksi lihaksi”.

Jeesuksen suhde lakiin on kuitenkin monitahoisempi ja tarjoaa toisenkin lähestymistavan kristillisen avioliittokäsityksen ymmärtämiseen. Kristus ei tullut kumoamaan lakia, vaan täyttämään sen. Markuksen evankeliumissa (Mark. 10:1-12) Jeesus fariseusten haastamana puhuu avioliitosta ja avioerosta. Keskustelussa nousee esiin, että Mooses on antanut avioeron mahdollisuuden. Jeesus korostaa sitä, että säädös on olemassa ”sydämen kovuuden tähden”. Hän itse sanoo: ”Minkä Jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako”. Tulkinnallinen avain ei kiinnity nais- tai miessukupuoleen, vaan hylkäämiseen ja sen seurauksiin. Mooseksen lain alaisuudessa elävä tulee myös lain kirjaimen kuolettamaksi. Jumalan yhdistämä liitto perustuu

Jumalan armolle, joka mahdollistaa avioparille toistensa kohtaamisen rakkaudessa, vailla pelkoa, suojauksia ja lain tuomia kahleita.

Paavalin maininnat homoeroottisista akteista liittyvät vallankäyttöön, epäjumalanpalvelukseen ja irstauteen. Lisäksi hän katsoo, että ihminen voi valita sukupuolisen suuntautumisensa. Aloite puhuu jostakin ihan muusta: kristittyjen samaa sukupuolta olevien ihmisten halusta sitoutua toisiinsa ja solmia avioliitto kirkossa, siunauksen ja rukouksen ympäröimänä.

Paavalin teologiasta voi kuitenkin nostaa esille hänen ensisijaisen korostuksensa: ihminen ei pelastu ansioilla tai moraalisilla teoilla, vaan ainoastaan Kristuksen kautta. Paavalin kirjoituksille tekee oikeutta se, että tulkinta-avaimena käytetään Kristusta, ei Mooseksen moraalilakia. Hänen sanomansa ytimessä ei ole yksityiskohtainen moraalioppi, vaan se, että Kristus on vapauttanut seuraajansa vapauteen, eikä ole mitään, mikä olisi kristityille epäpuhdasta. Syntiä on se, mikä rikkoo Jumalan tahtoa vastaan.

Raamatun homoseksuaalisia tekoja käsittelevät tekstit ovat ylipäänsä hajanaisia ja kuuluvat sekä Vanhan testamentin kirjoittajille että hellenistiselle juutalaisuudelle tyypilliseen mustavalkoiseen polemiikkiin pakanoiden uskonnollisuutta kohtaan. Ne kertovat ihmisen tahallisesta häpäisemisestä tai irstailusta. Ne eivät käsittele samaa sukupuolta olevien ihmisten välistä rakkautta eivätkä siihen perustuvia parisuhteita. Se homoseksuaalisuus, jonka erityisesti Vanha testamentti tuomitsee, on epätasa-arvoista ja rakkaudetonta sortoa. Kristillinen vastaus kysymykseen tasa-arvoisesta avioliitosta ei voi perustua tuollaisiin yksittäisiin raamatunkohtiin – varsinkin, kun Raamatun opetus avioliitosta on moninaista. Raamatussa ei ole yhtä oikeaa ns. Jumalan tahdon mukaista avioliittomallia, joka olisi muuttumaton ja kirkolle normatiivinen.

Parhaiten oman aikamme kysymykseen vastaa Jeesuksen esimerkki ja moraaliopetus: lähimmäisen rakkautta koskeva rakkauden kaksoiskäskey (Luuk. 10:25–37) sekä kultainen sääntö (Matt 7:12). Nämä periaatteet haastavat heteroseksuaalista ihmistä asettumaan sellaisen homoseksuaalisen ihmisen asemaan, joka toivoo kirkolta avioliittoon vihkimistä tai siunaamista.

Mikäli Raamatusta nousevaa avioliittoteologiaa tarkastellaan ensisijaisesti kahdeksi eri sukupuoleksi luomisen pohjalta, ajaudutaan syrjään avioliiton luonteesta. Kun avioliitto ymmärretään Jumalan armon ja rakkauden perustalle rakentuvasta kumppanuudesta käsin, sukupuoli ei tuo siihen erityistä lisämerkitystä. Avioliitto-opetuksessaan kirkon tulisi siis yhä rohkeammin julistaa Jumalan armon ja rakkauden merkitystä avioliiton kestävässä rakentumisessa kuin keskittyä kumppanusten sukupuolisen erilaisuuden tutkimiseen tai korostukseen. Raamatun valossa avioliiton on oltava rakkaudellinen, tasa-arvoinen ja pysyvä parisuhde. Koska sellainen liitto voi vallita myös samaa sukupuolta olevien välillä, on Raamatun mukaista opettaa, että kirkko voi muuttaa avioliitto-opetuksensa sukupuolineutraaliksi.

Tällaisen luentatavan lähtökohtana on myös se, että Raamattua luetaan vuorovaikutuksessa oman aikamme elämän ja ihmisten kysymysten kanssa. Muutos on jatkuvaa, ja Raamattua tulkitaan suhteessa ympäröivään todellisuuteen. Kirkon raamatuteologinen traditio on paitsi säilyttävää, myös aikaansa seuraavaa. Tässäkkin kysy-

myksessä Raamatun tärkein ja keskeisin tulkinta-avain on Kristus. Kristuksen valossa Raamattua pohditaan tiedostaen myös se, mitä parhaan nykyisen tietämyksen perusteella voimme sanoa ihmisestä ja hänen seksuaalisuudestaan sekä siitä, mikä on lähimmäiselle parasta.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Etsittäessä Raamatusta vastausta avioliittoa ja sukupuolisuutta koskeviin kysymyksiin, on lähdettävä liikkeelle sellaisista Raamatun kohdista, jotka käsittelevät juuri avioliittoa ja sukupuolisuutta.

Tämän näkökulman mukaan Raamatun tekstit puhuvat miehen ja naisen avioliitosta ja samaa sukupuolta olevien suhteista riittävän selvästi. Nämä tekstit sitovat myös tämän päivän kirkkoja. Luomiskertomuksen mukaan mies ja nainen luotiin toisilleen ja heidän erilaisuutensa kuuluu Jumalan hyvään luomistyöhön. Raamattu tuntee vain miehen ja naisen välisen avioliiton. Sen yllä lepää Jumalan siunaus. Mooseksen lain säädökset tuomitsevat miesten välisen seksin. Siten kristinuskon kasvualustana toiminut juutalainen näkemys homo- ja biseksuaalisuudesta oli kielteinen.

Jeesus liittyy avioliitto-opetuksessaan luomiskertomuksen opetukseen. Avioliitossa Jumala yhdistää toisiinsa miehen ja naisen. Uutta on Mooseksen lain tulkinta, joka on kriittinen avioeroa ja uutta avioliittoa kohtaan. Jeesuksen opetuksessa mikään ei viittaa siihen, että hän olisi homoseksuaalisuuden kohdalla asettunut selvää Mooseksen lain käskyä ja yleistä juutalaista käsitystä vastaan.

Uuden testamentin opetuksen mukaan Mooseksen laki annettiin juutalaisille eikä pakanakristittyjen tarvitse noudattaa sen määräyksiä. Näin esim. ruoka- ja puhtaus-säännökset eivät koske pakanakristittyjä. Asia on kuitenkin toinen moraalisen lain kohdalla. Monet käskyt kuten ”kunnioita isääsi ja äitiäsi”, ”älä tapa” ja ”älä tee avio-rikosta” vahvistetaan Uudessa testamentissa ja ne sitovat kaikkia kristittyjä. Vastaa-vasti homoseksuaalisuus kielletään useassa Uuden testamentin kohdassa. Kuole-mantuomio on muuttunut Jumalan tuomioksi, mutta homosuhteessa eläminen ei ole muuttunut Jumalan tahdon mukaiseksi elämäntavaksi.

Paavalin kirjeet osoittavat, miten varhainen kristillinen opetus sitoutui Vanhan tes-tamentin ja juutalaisen uskon käsityksiin: homoseksuaalisuuden toteuttaminen ei sovi kastetun kristityn elämään (1 Kor. 6:9–11, vrt. Room. 1:22–32; 1 Tim. 1:9–10). Tämän näkemyksen jakaa myös kaikkein varhaisin Uuden testamentin jälkeinen kristillinen kirjallisuus, ja siitä lähtien tämä käsitys on ollut yhtä leimallinen kirkolle kuin sitä ennen juutalaiselle uskolle. Sekä Jeesuksen että Paavalin opetuksessa ih-misen koko seksuaalielämä on hyvin läheisessä yhteydessä hänen Jumala-suhtee-seensa. Siksi tällä alueella varoitukset ovat sävyltään hyvin ankaria.

Jeesuksen mukaan kaikki ihmiset eivät voineet solmia avioliittoa (Matt. 19:11-12). Osa heistä oli siihen fyysisesti kykenemättömiä syntymästään lähtien, osa ihmisten kastroimia ja osa jätti vapaaehtoisesti avioliiton solmimatta. Jeesus ei väheksynyt näitä ihmisiä vaan katsoi, että heillä on erityinen tehtävä. Siksi vapaaehtoista nai-mattomuutta on kirkossa pidetty erityisenä armolahjana.

Tulkinnassa on samoin otettava huomioon myös se, että sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa homoseksuaaliset suhteet kielletään ja niitä pidetään synnillisinä. Niiden kieltämistä ei voi pitää vastaavana asiana kuin Vanhan testamentin kulttuurisia lakeja (esim. ruokasäännökset), koska homoseksuaalisuuden torjuminen jatkuu Uudessa testamentissa, vaikka sen mukaan kulttilaki onkin kumottu.

Näkemyksen kannattajat eivät pidä perusteltuna väitettä, etteivät Uuden testamentin kirjoittajat tunteneet rakkauteen perustuvaa tasa-arvoista homosuhdetta.

Kristillinen perhe- ja seksuaalimoraali eivät perustu vain inhimillisiin kokemuksiin vaan nimenomaan Jumalan ilmoitukseen. Lähimmäisenrakkauden periaate on tärkeä raamatullinen periaate. Sen noudattaminen ei kuitenkaan kumoa muita Jumalan käskyjä, kuten esimerkiksi kuudetta käskyä.

Arviointia kohdasta 2.1

Valiokunnassa on kaksi erilaista näkemystä Raamatusta ja raamatuntulkinnasta. Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä kannattava näkemys korostaa luomiskertomuksen sukupuolieroja ja Jeesuksen opetusta avioliitosta miehen ja naisen välisenä liittona. Lisäksi se ottaa huomioon yksittäisten homoseksuaalista aktia kuvaavien raamatunjakeiden merkityksen. Avioliittokäsityksen laajentamista kannattava perustelu tukeutuu yleisempään ihmisten keskinäisiä suhteita ja jumalasuhdetta määrittelevään Raamatun aineistoon. Silloin, kun luettavaksi otetaan samoja kohtia, kuten luomiskertomus tai Raamatun homoeroottisuuskiellot, tulkinnat poikkeavat toisistaan merkittävästi.

Avioliittokäsityksen laajentamista kannattava perustelu tulkitsee lisäksi Raamatun homoseksuaalisuudesta negatiivisesti puhuvia kohtia sen varassa, että Raamatussa kielletään vain toista alistava ja häpäisevä homoseksuaalinen sukupuolisuhte, mutta ei rakastavaa ja tasa-arvoista.

Raamattu ei kuitenkaan tee erottelua tasa-arvoisen ja alistavan homoeroottisuuden välillä. Kyseessä on tältä osin ainakin jossain määrin vaikenemiseen perustuva argumentti (*argumentum e silentio*) ja se sivuuttaa sen tosiasian, että juutalaisten parissa tunnettiin koko kreikkalaisten parissa elänyt seksuaalisuuden kirjo, sekä sortoon että rakkauteen perustuvat suhteet. Siksi Raamatun homoerootiikasta puhuvia kohtia ei voida sivuuttaa vetoamalla siihen, että ne puhuisivat kokonaan eri asiasta kuin mitä homoseksuaalisuus on nykyaikana.

Aloitteessa avioliittokäsityksen laajentamista kannattava perustelu liittyy vahvasti näkemykseen, että etiikassa on otettava huomioon paras nykyinen tietämys ja toimittava sen mukaan, mikä on lähimmäiselle parasta. Avioliittoa koskevan raamatuntulkinnan yhdeksi tärkeäksi avaimeksi otetaan kulloisenkin ajan tietämys ja lähimmäisen paras. Ei ole kuitenkaan yksinkertaista todeta, mikä on lähimmäisen paras. Valiokunta ei liity tässä asiassa aloitteen näkemykseen.

Valiokunnan kannan mukaan Raamatun opetus avioliitosta miehen ja naisen välisenä ja samaa sukupuolta olevien sukupuolisuhteista ei sovi yhteen avioliittokäsityksen laajentamisen kanssa. Aloitteen perustelujen hyväksyminen merkitsisi poikkeamista siitä raamattuperiaatteesta, jonka varaan kirkkomme tunnustuspykälä rakentuu.

2.2 Luterilaiseen avioliittoteologiaan liittyvät argumentit

Aloitteessa esitetään, että avioliitto on kirkon uskon keskukseen nähden kehällinen kysymys eli ns. *adiaphora*, jota voidaan luonnehtia ulkoiseksi tavaksi. Se voidaan aloitteen mukaan myös ymmärtää maalliseksi järjestykseksi, joka on rakkauden alaan kuuluva asia ja siten sisällöltään muuttuvainen, vaikka avioliiton tehtävät ja ihanteet pysyvät samoina. Muuttuneet käsitykset homoseksuaalisuudesta sekä lähimmäisenrakkaus ja luterilaisen etiikan peruseriaatteet, mm. kultainen sääntö, vaativat aloitteen mukaan kirkkoa muuttamaan ja kehittämään ajatteluaan.

Valiokunta katsoo, että kyseessä on kolme erillistä argumenttia: 1. Avioliitto on *adiaphora*, 2. Avioliitto on muuttuva maallinen järjestys, ja 3. Lähimmäisenrakkaus vaatii kirkkoa muuttamaan ajatteluaan.

Näiden argumenttien osalta aloite pyrkii rakentamaan vahvasti luterilaisen avioliittoteologian varaan. Aloitteen arvioimiseksi on tarkasteltava, missä määrin sen esittämä kuva luterilaisesta avioliittokäsityksestä on oikea. Seuraavassa esitellään siksi lyhyesti luterilaisen reformaation avioliittokäsitystä. Tämän jälkeen käsitellään kutakin aloitteessa esitettyä argumenttia omissa alaluvuissaan.

2.2.1 Luterilaisen reformaation avioliittokäsityksen keskeisiä korostuksia

Luterilaisissa tunnustuskirjoissa ja Lutherin kirjoituksissa käsitellään laajasti avioliittoa. Sitä pidetään olennaisena sekä teologisesti että inhimillisesti. Tunnustuskirjoista keskeisimpiä ovat aiheen kannalta Augsburgin tunnustus (CA), Augsburgin tunnustuksen puolustus (Apol.) ja Lutherin Iso Katekismus (IK). Nämä tekstit kuuluvat tunnustuskirjoihin ja kirkon tunnustusperustaan, ja siksi niillä on kirkkojärjestyksen mukaan erityinen painoarvo.

Katekismuksen lisäksi Lutherin teksteistä keskeisiä ovat erityisesti Avioelämästä (1522), Saarna avioliitosta (1519), Kirkon Babylonian vankeudesta (1520), Paavalin 1. Korinttilaiskirjeen selitys (1522), Avioliittoon vihkimisen kaava (1529), Aviosäädystä (1530) ja Genesis-kommentaari (1530-luvulta).

Näistä hahmottuu erityisesti seuraavia korostuksia:

Avioliitto on Jumalan asettama. Jumala on antanut avioliiton ihmiselle lahjaksi ja tehtäväksi jo luomisessa. Osapuolten suostumus oli sen välttämätön osa, mutta kyse ei kuitenkaan ole vain kahden ihmisen sopimuksesta tai historiassa kehkeytyneestä tavasta, vaan Jumalan erityisestä asetuksesta (1 Moos. 2:24), jonka Jeesus ja muu Uuden testamentin opetus vahvistavat (Matt. 19:4-6; Ef. 5:31-33).

Vakaumus avioliitosta Jumalan asettamana antaa sille vahvan hengellisen merkityksen. Sen varaan rakentuu reformaation avioliittoa koskeva opetus. Se tekee myös ymmärrettäväksi kritiikin, jota reformaattorit kohdistivat sekä oman aikansa katolisen kirkon opetusta että kaunokirjallisuudessa esiintyneitä näkemyksiä vastaan.

Keskiajan katolisessa opetuksessa pidettiin luostarikutsumusta varsinaisena hengellisenä säätynä ja siten avioliittoa arvokkaampana elämänmuotona. Tämän mukai-

sesti esimerkiksi papeilta edellytettiin pakollista naimattomuutta. Aikalaiskirjallisuudessa saatettiin puolestaan korostaa – miehen näkökulmasta – avioliiton ikäviä velvollisuuksia, naisen luonteen heikkouksia ja lasten kasvatuksen vaivaa, ja asettaa ihanteeksi vapaa poikamieselämä. Reformaattoreiden mielestä molempien korostusten ongelmana on se, että ne ”maallistavat” avioliiton eivätkä kykene näkemään sen hengellistä arvoa Jumalan asetukseen perustuvana elämänmuotona. Tähän yhteyteen kuuluu Lutherin kuuluisa kärjistyksen, jonka mukaan Jumala ja enkelit surevat taivaassa nähdessään kammiossaan yksin rukoilevan munkin, mutta iloitsevat nähdessään lasta kehdoissa nukuttavan ja likaisia kapaloita pesevän perheenisän, vaikka muu maailma häntä pilkkaa (Avioelämästä 1522).

Vaikka uskonpuhdistajat pitivät avioliittoa Jumalan käskyyn perustuvana, sitä ei kutsuta uuden liiton sakramentiksi, koska se perustuu jo luomiseen eikä siihen liity erityistä lupaus syntien anteeksi antamisesta (Apol.). Lisäksi se tunnetaan kirkon ulkopuolella ei-kristittyjen keskuudessa. Naimattomana, leskenä tai avioliitossa eläminen eivät siten itsessään tee ihmistä enemmän tai vähemmän arvokkaaksi Jumalan edessä. Pelastuksen kannalta ratkaisevaa on usko Kristukseen ja osallisuus hänen asettamiinsa sakramentteihin.

Avioliiton osapuolet ovat mies ja nainen. Lutherin mukaan avioliitto on miehen ja naisen välinen. Asiaa perustellaan sekä teologisesti vetoamalla Raamatun luomiskertomukseen ja Jeesuksen opetukseen että yleisinhimillisesti luonnollisen järjen perusteella. Uuden elämän syntyminen edellyttää miestä ja naista, ja heidän solmimansa liitto antaa jälkeläisten kasvulle ja kehitykselle turvallisen kehyksen.

Avioliiton tärkein tehtävä on lasten synnyttäminen ja kasvattaminen. Tämä tehtävä sille on annettu jo luomisessa. Syntiin lankeemuksen jälkeen avioliitto on myös ”lääke syntiä vastaan”: langenneessa maailmassa se tarjoaa hyväksyttävän kehyksen seksuaalisuuden toteuttamiselle ja luvattomia sukupuolisuhteita vastaan. Taustalla oli Paavalin opetus, jonka mukaan jokaisella tuli olla puoliso ”haureuden välttämiseksi” (1. Kor. 7:2). Avioliitto on myös uskon koulu, jonka antamassa elämänpiirissä voi palvella Jumalaa, kasvaa uskossa ja vahvistua rakkaudessa ja muissa hyveissä. Miehen ja naisen avioliitto on kuva Kristuksen ja seurakunnan välisestä rakkaudesta (Ef. 5:31-33). Efesolaiskirjeen pohjalta Wittenbergissä käytetyssä vihki-kaavassa lausuttiin: ”Mies, tässä on vaimosi, rakasta häntä niin kuin Kristus on rakastanut seurakuntaa. Vaimo, tässä on miehesi, rakasta häntä niin kuin seurakunta on rakastanut Kristusta.” Edellä mainitut korostukset tulevat esille esimerkiksi Ison Katekismuksen selityksessä kuudenteen käskyyn:

”Tämän kuudennen käskyn Jumala on antanut, kuten sanottu, varjelemaan ja suojelemaan avioliittoa. Siksi hän tahtoo, että myös kunnioitamme sitä, pidämme sen arvossa ja elämme siinä kuin autuaassa, Jumalan säätämässä elämänosassa. Jo alussa hän on asettanut avioliiton kaiken muun edelle ja luonut miehen ja vaimon erilaisiksi juuri avioliittoa varten, ei haureuteen, vaan pysymään yhdessä, olemaan hedelmällisiä, synnyttämään, ruokkimaan ja kasvattamaan lapsia Jumalan kunniaksi. Siksi Jumala onkin siunannut avioliittoa mitä runsaimmin, enemmän kuin mitään muuta säätyä.”

Avioliitto on julkinen ja solmittava julkisesti. Se edellyttää molempien osapuolien eli sekä miehen että naisen suostumusta. Mikäli nämä ehdot eivät täyty, avioliittoa ei katsottu päteväksi. Myös avioliiton solmiminen salassa torjuttiin.

Reformaation aikana sukupuoliroolit korostuivat nykyistä enemmän. Luther yhtyi kirjoituksissaan nykypäivän valossa patriarkaaliseen naiskuvaan. Miehet hoitivat julkisia tai fyysisesti raskaita tehtäviä ja naiset keskittyivät kodin piiriin. Miehen tuli ohjata vaimoaan, vaikkakin lempeällä tavalla (Avioelämästä; Avioliitosta 1523; Vähä katekismuksen huoneentaulu). Toisaalta korostettiin, että *molempien puolisoiden tuli pitää toista sukupuolta Jumalan lahjana*, koska Jumala oli luonut sekä miehen että naisen ja antanut heille yhtäläisen arvon. Eroista ja erilaisista tehtävistä huolimatta puoliset eivät saa halveksia toisiaan, vaan molempien velvollisuus on osoittaa toisilleen kunnioitusta, arvostusta ja huolenpitoa.

Lutherin kirjoituksissa korostetaan, että *avioliittoon kuuluu ristin kantaminen*. Yhteiselämään kuuluu myös vaivaa ja kärsimystä. Puolisot joutuvat kohtamaan esimerkiksi sairautta, leipähuolia, toisen poissaoloa ja keskinäisiä ristiriitoja. Kristitylle tämä kärsiminen on yksi tapa kantaa ristiä ja palvella Jumalaa.

Avioliitossa puoliset jakavat koko elämänsä ja antavat itsensä toiselle. Aviollisiin velvollisuuksiin kuuluu yhtenä osana myös *molempien seksuaalisista tarpeista huolehtiminen*. Tätä perusteltiin sekä ihmisen sukupuolisuudella että Paavalin kehotuksella huolehtia molemmin puolin aviovelvollisuuksista ja keskinäisestä yhdyselämästä (1. Kor. 7: 3-5). Koska aviorakkaus on vastavuoroista, se sulkee pois kaiken pakottamisen.

Reformaattorit pitivät kaikkia avioliiton ulkopuolisia sukupuolisuhteita vakavana syntinä. Tähän katsottiin kuuluvan myös seksi samaa sukupuolta olevien välillä, jonka sanottiin olevan vastoin luontoa ja Jumalan tahtoa (Genesis-kommentaari).

Vaikka avioliittoa pidettiin Jumalan asettamana, sen katsottiin kuuluvan samalla *yhteiskunnallisen järjestyksen piiriin*. Se on asetettu vain ajallista elämää varten, eikä taivaassa solmita avioliittoja. Sen merkitys voidaan ymmärtää luonnollisen järjen perustella, ja sen oikeudellinen säätely kuuluu ensi sijassa esivallalle.

Edellä kuvattujen näkemysten pohjalta reformaattorit tekivät useita muutoksia aikansa avioliittokäytäntöihin. Papeille annettiin lupa mennä naimisiin, koska avioliitosta ”on Jumalan käsky, vanhan kirkon käytäntö tiedetään, ja pidättyvyyden laiminlyöminen aiheuttaa paljon häväistystä” (Augsburgin tunnustus 23). Tämä johti samalla laajaan luostarielämän kritiikkiin. Reformaattorit pitivät selibaattia mahdollisena vain harvoille. Avioesteitä, solmimistapoja, avioeron ehtoja ja perimysoikeuteen liittyviä säädöksiä haluttiin siirtää kirkon kanonisesta laista keisarillisiin lakeihin. ”Koska häät ja avioliitto kuuluvat yhteiskunnallisen järjestyksen piiriin, ei siis ole meidän pappien tai kirkon työntekijöiden asia antaa niistä säädöksiä tai määräyksiä” (Avioliittoon vihkimisen kaava, esipuhe). Toisaalta katsottiin, että silloinkaan ne eivät saaneet olla Raamatun vastaisia (Kirkon Baabelin vankeudesta: Avioliitosta).

Lutherin mukaan keisarillisia lakeja säädetään sekä hyvien ohjaamiseksi että pahojen hillitsemiseksi. Pienemmän pahan estämiseksi myös avioeroa pidettiin mahdollisena. Hyväksyttäväksi perusteiksi katsottiin lähinnä uskottomuus ja seksuaalinen kyvyttömyys. Tämä ei antanut lupaa hylätä sairasta puolisoa. Luther ajatteli myös, että aviorikoksesta olisi oikeammin tullut tuomita kuolemaan, mutta jos esivalta ei

tehnyt tätä, olivat maastamuutto ja avioero mahdollisia. Reformaattorit olivat tietoisia parisuhteeseen liittyvistä vuorovaikutusongelmista. He julkaisivat myös sielunhoidollisia neuvoja ja toimivat sovittelijoina eräissä avioliitossa. Vaikka maallinen lainsäädäntö sallisi avioeron määrätyn perusteiden, kristittyjen tulisi Lutherin mukaan välttää käyttämästä tätä oikeutta niin pitkälle kuin mahdollista. Kristittyjen aviopuolisoiden tulisi pyrkiä kärsimään toistensa heikkouksia, etsimään sopua ja antamaan anteeksi, myös uskottomuustapauksissa, mikäli mahdollista.

Luterilaisen reformaation avioliittoa koskevat korostukset ilmenevät tiivistetysti rukouksessa, joka kuuluu Martti Lutherin muokkaamaan Avioliittoon vihkimisen kaavaan:

”Herra Jumala, sinä joka olet luonut miehen ja naisen ja säätänyt, että heidän on solmittava avioliitto, sinä joka siunaat heitä antamalla kohdun hedelmää ja annat avioliiton kuvata rakkaan Poikasi Jeesuksen Kristuksen ja kirkon, hänen morsiamensa, välisen rakkauden salaisuutta, me rukoilemme sinua, että pohjattomassa hyvydessäsi estäisit tämän luomuksesi, säädöksesi ja siunauksesi vääristymästä ja turmeltumasta ja että armossasi varjelisit sen keskuudessamme Jeesuksen Kristuksen, meidän Herramme kautta.”

Arviointia kohdasta 2.2.1

Raamattu ja luterilaiset tunnustuskirjat muodostavat kirkon tunnustusperustan. Reformaattorien opetuksessa avioliitosta on elementtejä, jotka ovat aikasidonnaisia. Niitä ovat vähintäänkin reformaattorien yksittäisiin tilanteisiin antamat sielunhoidolliset neuvot. Nämä eivät kuitenkaan kuulu kirkon tunnustusperustaan. Valiokunnan enemmistön näkemyksen mukaan luterilaisen avioliittoteologian edellä kursivilla kuvatut tunnustuskirjoista nousevat yleiset periaatteet ovat edelleen ajankohtaisia ja kirkolle normatiivisia. Jatkossa arvioidaan erikseen luterilaisen avioliittoteologian valossa aloitteessa esitettyjä argumentteja avioliittokäsityksen laajentamiseksi.

2.2.2 Onko avioliittokäsitys adiafora?

Kreikan sana adiafora tai latinan indifferentia tarkoittavat sananmukaisesti pikkuasioita. Adiafora- eli ehdonvallan asiat ovat luterilaisten tunnustuskirjojen mukaan asioita “joihin Jumalan sana ei velvoita ja joita se ei kiellä, vaan jotka on kirkossa saatettu voimaan hyvää järjestystä ja arvokkuutta silmälläpitäen.” (Yksimielisyyden ohje, Supistelma, 10). Tunnustuskirjoissa katsotaan, että on tehtävä ero “tarpeettoman ja hyödyttömän kinastelun, jolla kirkkoa ei saa saattaa sekasortoon, sillä sellainen enemmän hajottaa kuin rakentaa” ja toisaalta “välttämättömän kiistan” välillä (Täyd. sel. Alku: 15).

Aloitteen mukaan käsitys avioliitosta on ensisijaisesti käytännöllinen asia, johon kirkon ei tule hajota ja josta sen ei ole mielekästä kiistellä vuosikymmeniä. Toisen näkemyksen mukaan käsitys avioliitosta on osa Augsburgin tunnustuksen CA VII evankeliumin oppia. Kanta tähän kysymykseen ei ratkaise, tulisiko kirkon vihkiä homoseksuaaleja avioliittoon vai ei, sillä myös avioliiton liittymistä evankeliumin oppiin voidaan tulkita eri tavoin, joko niin, että evankeliumi vaatii vihkimistä, tai että se torjuu sen.

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Osa avioliittokäsityksen laajentamista puoltavista katsoo, että kyseessä on adiafora-asia, koska Raamattu ei ota kantaa samaa sukupuolta olevien kristittyjen ihmisten mahdollisuuteen solmia avioliitto Jumalan kasvojen edessä. Avioliitto ja sen solmimisjärjestys eivät ole pelastuskysymyksiä.

Toisaalta käsityksen avioliitosta voidaan nähdä liittyvän evankeliumin oppiin sen välityksellä, sulkeeko kirkko sen kautta seksuaalivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä pois yhteydestään ja muodostaa siten esteen evankeliumille. Jos Jumalan rakkaus konstituoii avioliiton, siinä Jumalan armo ja rakkaus tulee eleyksi todellisuudeksi toisen ihmisen kanssa ja kautta.

Lisäksi voidaan katsoa, että tunnustuskirjojen avioliitosta puhuvien kohtien intentio ei ole kannan ottaminen samaa sukupuolta olevien mahdolliseen avioliittoon, vaan niiden fokuksena on ollut ennen kaikkea selibaattikysymys. Luterilaisen tunnustuksen periaatetta, jossa pakkoselibaattia ja seksuaalivietin pakkotukahduttamista pidetään vääränä, voidaan soveltaa myös homoseksuaalisiin parisuhteisiin; selibaatin vaatiminen samaa sukupuolta olevien avioliitto kieltämällä voidaan katsoa yhtä luonnottomaksi kuin selibaatin vaatiminen luostarilupauksen perusteella heteroseksuaaliselta ihmiseltä.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Tämän näkemyksen mukaan avioliittokäsitys ja kysymys siitä keitä vihitään ei ole adiafora-asia, koska Raamatun sana ja tunnustuskirjat opettavat selvästi, että avioliitossa on mies ja nainen, ja koska Raamattu selkeästi torjuu samaa sukupuolta olevien seksuaalisuhteet. Käsitys avioliitosta on osa Augsburgin tunnustuksen CA VII mukaista muuttumatonta evankeliumin oppia, koska Augsburgin tunnustus käsitellessään pappien avioliittoa (CA XXIII) sisällyttää avioliiton niihin opinkohtiin, joista tulisi vallita yksimielisyys.

Tästä näkökulmasta kiistassa on kyse Raamatun arvovallasta, ja sen ratkaiseminen niin, että kirkko suostuisi vihkimiseen vastoin uskonsa perusteita, rapauttaisi vaatimusta kirkon opin ja tunnustuksen perustamista Raamatun auktoriteetille ja voisi johtaa kirkon ajautumiseen teologisesti tuuliajolle.

Arviointia kohdasta 2.2.2

Valiokunnan kannan mukaan avioliittokäsityksen laajentaminen aloitteessa esitetyllä tavalla on merkittävä ratkaisu. Adiafora-kysymykset liittyvät asioihin, joista ei ole selvää Raamatun kantaa, eikä nyt esillä olevaa aloitetta voi katsoa sellaiseksi.

2.2.3 Onko avioliitto maallinen ja muuttuvainen rakkauden alaan kuuluva järjestys?

Aloitteen mukaan avioliitto voidaan tulkita Lutherin tapaan maalliseksi järjestykseksi. Avioliitto näin ymmärrettynä on aloitteen mukaan rakkauden alaan kuuluva asia.

Valiokunta on yhtä mieltä siitä, että avioliitto on Jumalan asettama. Erimielisyys koskee sitä, miten paljon avioliitossa on muuttuvaa ja miten paljon muuttumatonta. Koskeeko muuttumattomuus avioliiton tavoitteita ja ihanteita, vai myös puolisoiden sukupuolta?

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Tunnustuskirjojen pohjalta avioliitto näyttäytyy sekä Jumalan asettamana että maallisen järjestyksen piiriin kuuluvana asiana. Siten luterilaisen teologian mukaan tarve avioliitto-instituution olemassaololle sekä sen luonne ovat ymmärrettävissä ns. luonnollisen järjen avulla ilman erityistä ilmoitusta. Ylipäänsä luterilaisessa etiikassa on katsottu, että ihmisellä on kyky ja vapaus tehdä järkensä avulla eettisiä ratkaisuja sellaisissa asioissa, jotka ovat niin sanotusti hänen alapuoletaan ja koskevat esimerkiksi yhteiskunnallista elämää ja oikeaa ulkonaista suhdetta lähimmäiseen. Sen sijaan suhteessa Jumalaan ja hänen tahtonsa ymmärtämiseen ihmisen kyvyt ovat sidottuja.

Raamatussa ja kirkon historiassa voidaan nähdä muutoksia avioliittokäsityksessä. Vaikka Raamatussa avioliitto on miehen ja naisen välinen, Raamattu tuntee polygamiset liitot. Samoin monet Raamatun ihanteet liiton sisällöstä ja tehtävästä poikkeavat aikanamme tavoiteltavina pidetyistä. Kirkon historian aikana on hylätty käsityksiä avioliitosta esimerkiksi kauppatoimena tai sukujen sopimuksena. Toisaalta kristillinen kirkko on yhteiskunnallisessa paineessakin suhtautunut kriittisesti näihin avioliitolle annettuihin merkityksiin ja painottanut puolisoiden keskinäistä ja vapaata suostumusta avioliittoa solmittaessa.

Kristillisen avioliittokäsityksen kehitys ja avioliiton luonnonoikeudellinen luonne on mahdollista nähdä ns. jatkuvan luomisen ilmaisuna. Tämän ajatuksen mukaan Jumala tekee koko ajan uutta ja kristittyjen tehtävänä on luonnollisen järkensä ja rakkauden lain valossa etsiä kulloisessakin hetkessä parhaiten lähimmäisen hyvää edistävät ratkaisut. Jos avioliittoa halutaan tarkastella ns. luomisjärjestyksenä, olen-naista on näkökulma, että Jumalan hyvä luomistyö tuo järjestystä kaaokseen ja tarjoaa ihmisille puitteita toteuttaa hyvää. Homoseksuaalien tuleminen avioliiton piiriin mahdollistaa sen, että heidän liittonsa tulee tunnustetuksi ja tunnistetuksi kristillisen yhteisön taholta. Tämä puolestaan yhdistää kristittyjä toisiinsa ja tuottaa hyvää hedelmää niin vihittävän parin kuin sen yhteisön elämään, johon he kuuluvat.

Avioliittokäsityksessä tapahtuneita muutoksia on muutenkin voitava verrata muiden ns. luomisjärjestysten piirissä tapahtuneisiin muutoksiin, kun etsitään pysyvän ja muuttuvan rajaa. Luomisjärjestyksiin tai Jumalan asettamiin elämänpiireihin kuuluvat Lutherin mukaan kotitalous (oikonomia), kirkko (ecclesia) ja yhteiskunta (politia). Lähinnä elämänpiirit itsessään on ymmärretty Jumalan asettamiksi. Tästä näkemyksestä ei seuraa, että niiden sisältö olisi pysynyt samanlaisena läpi historian tai ettei niiden käsittämässä olisi tapahtunut suuriakin muutoksia (esim. yksinvaltiudesta demokratiaan). Liian jäykkään näkemykseen pitäytyminen elämänpiireistä antaa historiattoman ja jähmeän kuvan Jumalan luomistyöstä. Sen sijaan luomistyö tulee ymmärtää dynaamisena uuden luomisena, johon ihminen osallistuu lahjoillaan.

Avioliittokäsityksen laajentamista tukevaa kantaa voi perustella myös ajatuksella, jonka mukaan luomistyötä tulisi tarkastella sellaisen ristin teologian tulkinnan

kautta, joka painottaa Jumalan töiden kätkeytymistä siihen, mihin ihmisen käsityskyky ei välttämättä yllä, tai mikä voi joidenkin silmissä vaikuttaa vieraalta. Normatiivisten mallien esittely ja ihmisyyden mittaaminen niiden avulla voidaan nähdä yksilöitä alistavana kunnian teologiana.

Kysymys liittyy paitsi luomisteologiaan, lähimmäisenrakkauteen ja etiikkaan, myös ekklesiologiaan. Kyse ei siis ole adiaforasta myöskään kristillisen yhteisön näkökulmasta. Kirkko on Kristuksen ruumis. Joidenkin ruumiinosien ulossulkeminen (niiden identiteetin kieltäminen) ei satuta vain noita yksilöitä vaan rampauttaa yhteisöä itseään, haavoittaa kirkkoa ja tekee siitä vähemmän kirkon, heikomman. Näin ollen samaa sukupuolta olevien parien sivuuttaminen ja sortaminen satuttaa jokaista yhteisön jäsentä. Tässäkin mielessä vihkimisen kieltäminen muodostaa ”esteen evankeliumille”. Pyhien yhteys särkyy.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Luterilaisen uskon mukaan Jumala tekee hyvää asettamiensa järjestysten kautta. Siksi esimerkiksi luostarielämää ja selibaattia kritisoidaan tunnustuskirjoissa siitä, että niillä on yritetty syrjäyttää Jumalan asettama järjestys. Augsburgin tunnustus (XVI) muistuttaa, että evankeliumi ei kumoa valtiota eikä perhettä, ja että kristittyjen tulee totella enemmän Jumalaa kuin ihmisiä. Lutherin vihkikaava puhuu avioliitosta yhteiskunnallisen järjestyksen piiriin kuuluvana asiana, mutta samalla Jumalan järjestyksenä, luomuksena ja säädöksenä, jonka vääristymiseltä ja turmeltumiselta varjeltumista pyydetään sen loppurukouksessa.

Tämän näkemyksen mukaan avioliitolla on muuttumaton ydin, joka on jumalallisesti asetettu. Siihen sisältyvät aviopuolisoiden sukupuoli sekä heille annettu tehtävä tulla yhdeksi lihaksi, olla hedelmällisiä, lisääntyä ja täyttää maa, sekä tähän liittyvä siunaus (1. Moos. 1:27-28; 1. Moos. 2:22-24). Vaikka lisääntyminen ja hedelmällisyys voidaan avioliitossa ymmärtää myös henkisesti, tekstin kirjaimellinen merkitys on ensisijainen, eikä laajempaa merkitystä tule käyttää kirjaimellisen kumoamiseksi. Siksi miehen ja naisen avioliitolla, joka implisiittisesti tähtää perheen perustamiseen, on ensisijainen asema muiden erilaisten suhteiden rinnalla. Tämän vuoksi avioliitolla on erityinen siunaus. Muuttuvaisuus koskee erilaisia avioliiton solmimistapoja ja yhteiskunnallisia muotoja, mutta ei ulotu tähän ytimeen.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytyvän näkemyksen mukaan ihmisen luominen mieheksi ja naiseksi on ilmoitustotuus. Luomiskertomus antaa horisontin ihmisyyden käsittämiseksi ja avioliiton sekä perheen kaltaisille perustavanlaatuisille ihmisyyden instituutioille. Tämän ei tarvitse tarkoittaa sitä, että homoseksuaalit tai transsukupuoliset suljettaisiin yhteisen ihmisyyden ulkopuolelle. Silti yhteiskunta voi toimia pitkälle tiettyjen yleistysten ja ihannemallien varassa, jotka nousevat luomiskertomuksesta.

Arviointia kohdasta 2.2.3

Luterilaisessa reformaatioissa avioliittoa pidettiin teologisesti ja yhteiskunnallisesti tärkeänä asiana. Aloitteen mukaan avioliittokäsitystä voitaisiin laajentaa tulkitsemalla avioliitto Lutherin tapaan ”maalliseksi järjestykseksi”. Avioliitto olisi näin ymmärrettynä rakkauden, ei varsinaisesti uskon ja opin alaan kuuluva asia. Tämä näkemys on historiallisesti ongelmallinen.

Luterilaisissa tunnustuskirjoissa avioliittoa ei pidetä vain maallisena säätynä tai järjestyksenä, vaan Jumalan asettamana instituutiona (*institutio divina*). Vaikka avioliittoa ei kutsuta uuden liiton sakramentiksi, se saa hengellisen merkityksen Jumalan luomistyöstä ja erityisestä käskystä sekä siitä, että Jumalan rakkaus voi toteutua avioliitossa. Nykyaikana on myös kysyttävä, toimiiko avioliiton maallisuuden korostaminen lopulta kirkollisen avioliittoon vihkimisen puolesta vai sitä vastaan. Jos avioliiton katsotaan olevan ”vain maallinen järjestys”, miksi kirkon pitäisi ylipäänsä vihkiä ketään?

Reformaattoreiden teksteissä ei myöskään eksplisiittisesti esiinny erottelua muuttumattoman uskon tai opin ja muuttuvan rakkauden tai etiikan korien välillä siinä merkityksessä kuin se nykyisessä kirkollisessa keskustelussa usein esitetään. Avioliittokäsityksissä ja käytännöissä on aina tapahtunut muutosta. Toisaalta reformaattorit arvioivat oman aikansa käsityksiä ja lainsäädäntöä kriittisesti ja kysyivät, miten hyvin se vastaa avioliiton alkuperäistä, Jumalan antamaa tarkoitusta.

2.2.4 Muuttuvainen etiikka ja lähimmäisenrakkaus

Aloitteessa vedotaan siihen, että avioliitto on rakkauden alaan kuuluva muuttuvainen asia. Sen mukaan lähimmäisenrakkaus ja luterilaisen etiikan peruseriaatteet, mm. kultainen sääntö, vaativat kirkkoa muuttamaan ja kehittämään ajatteluaan.

Rakkautta ja Raamattuun vetoamista ei silti aloitteen mukaan pidä asettaa tässä toisiaan vastaan, vaan kysymys on lähimmäisenrakkauden ja kultaisen säännön keskeisyydestä kristinuskossa ja luterilaisessa teologiassa, joka nousee nimenomaan Raamatusta. Avioliiton muodoissa tapahtunut kehitys voidaan nähdä kasvavan rakkauden toteutumisen ajatuksen kautta, ja tällöin käsitys samaa sukupuolta olevien avioliitosta tasa-arvoisena avioliittona asettuu pitkälle jatkumolle.

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Aloite korostaa sitä, että luterilaisessa perinteessä keskeisiä ovat uskon ja rakkauden samanaikaisuus ja rinnakkaisuus. Eri aikoina ymmärretään eri tavoin, miten rakkaus toteutuu. Aloite painottaa rakkauden muuttuvaisuuden lisäksi, että evankeliumeissa kuuluva lähimmäisenrakkauden ydin, kultaisen säännön vastavuoroisuuden ajatus sekä pyrkimys asettua heikomman puolelle ja lähimmäisen näkeminen Jumalan kuvana ohjaavat laajentamaan kirkon avioliittokäsitystä.

Mikäli samaa sukupuolta olevalla parilla ei ole mahdollisuutta solmia avioliittoaan kirkollisesti, tämä merkitsee homoseksuaalisen ihmisen sortamista ja ulkopuolelle sulkemista ja on siten lähimmäisenrakkauden vastaista.

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltaa myös se, että luterilainen kirkko on sallinut avioeron ja eronneiden vihkimisen, jopa Jeesuksen käskyä vastaan. Tätä voidaan perustella lähimmäisen hyvän toteutumisella.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Lähimmäisenrakkauden kriteerit ovat tiukemmin sidoksissa Raamatun eksplisiittiseen opetukseen, koska Raamatun opetus toimii myös lähimmäisen hyvän ja Jumalan tahtoman hyvän elämän kriteereinä. Raamattu puhuu avioliitosta johdonmukaisesti miehen ja naisen välisenä ja suhtautuu homoseksuaaliseen toimintaan niissä kohdissa, joissa siitä puhutaan, eksplisiittisen kielteisesti. Siksi kirkon tulee pysyä nykyisessä avioliittokäsityksessään.

Mitä tulee kysymykseen lähimmäisenrakkauden ja seksuaalisuuden toteuttamisen suhteesta, Raamattu vaatii selibaattia myös heteroseksuaaliselta ihmiseltä, joka ei ole avioliitossa. Selibaattivaatimusta ei voi siten itsessään pitää lähimmäisenrakkauden vastaisena. Näin ajattelevat pitävät myös tärkeänä, että niiden ihmisten, jotka haluavat kilvoitella elääkseen pidättyvyydessä tai etsiä elämäänsä muutosta, on mahdollista saada kirkolta tukea kilvoitukselleen.

Reformaatio salli avioeron ja uudelleen vihkimisen vedoten lähimmäisenrakkauteen, mutta ei kuitenkaan muuttanut käsitystä avioliitosta miehen ja naisen välisenä. Kirkon päätös hyväksyä eronneiden vihkiminen ei ollut radikaali muutos suhteessa reformaattoreiden opetukseen.

Arviointia kohdasta 2.2.4

Lähimmäisenrakkauden toteutuminen vaatii kriteereitä sille, mikä mielletään lähimmäisen hyväksi. Avioliittokäsityksen laajentamista puoltava malli painottaa luomistyön dynaamisuutta ja lähimmäisen asemaan asettumisesta saatavaa ymmärrystä siitä, mikä on hänelle hyvää. Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytyvä malli taas katsoo lähimmäisenrakkauden kriteerien löytyvän selvemmin Raamatun konkreettisesta opetuksesta. Molemmat mallit pyrkivät toteuttamaan lähimmäisenrakkautta.

2.2.5 Lähimmäisenrakkaus ja synti

Kirkossa vallitsevan kahden eri lähestymistavan taustalla voidaan nähdä kysymys siitä, miten raamatuntulkinta ja luterilaisen etiikan tulkintatraditio sovitetaan yhteen ja millä tavoin lähimmäisenrakkauden periaatetta sovelletaan tämän valossa. Aloitteessa viitataan siihen, että osa kirkon jäsenistä näkee homoseksuaalisuuden edelleen kielteisenä ilmiönä ja homoseksuaalisessa suhteessa elämisen syntinä, eivätkä he voi Raamattuun ja omaantuntoon perustuen hyväksyä homoseksuaalisia suhteita tai sitä, että kirkko vihkisi tai siunaisi ne. Eri käsityksistä homoseksuaalisuudesta seuraa kirkossa erilaisia toimintatapoja.

Luterilaisen kirkon opetus synnistä on ennen kaikkea liittynyt ihmisen kyvyttömyyteen kääntyä ilman Jumalan armoa Jumalan puoleen (ns. perisynti). Perisyntin lisäksi luterilaisuus puhuu ns. tekosynneistä. Teon syntisyden kriteerinä on ollut lähimmäisenrakkauden puuttuminen, jota on tarkasteltu Jumalan käskyjen avulla. Kaikki ihmiset ovat luterilaisen käsityksen mukaan syntisiä, mutta silti Jumalan luomia ja kutsuttu osalliseksi Kristuksen pelastustyöstä. Pelastus saadaan lahjaksi uskon kautta, ei synnittömällä elämällä tai tekemällä hyviä tekoja. Silti usko johtaa elämän uudistumiseen, joka on tässä maailmassa kuitenkin epätäydellistä.

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Jatkuvan luomisen ja dynaamisen luomistyön valossa homoseksuaalinen taipumus voidaan ymmärtää Jumalan luomaksi hyväksi asiaksi ja lahjaksi. Tällöin tärkeäksi tulee tukea sitoutumiseen, rakkauteen ja Jumalaan luottamiseen perustuvia homoseksuaalisia suhteita. Siunauksen torjuminen homoseksuaalisten ihmisten liitolta voi silloin itsessään olla syntiä, sillä Jeesus sanoo, ettei ihminen saa erottaa sitä, minkä Jumala on yhdistänyt.

Lisäksi syntiopetus, jossa esimerkiksi homoseksuaalisuus itsessään tai homoseksuaalinen suhde mielletään synniksi, voi estää ihmisiä kohtaamasta Jumalan armoa.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Raamatun homoseksuaalista toimintaa koskevat kiellot täytyy ottaa vakavasti. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole lähimmäisen syntejä osoitteleva toimintatapa. Kaikki ihmiset ovat syntisiä, mutta kaikilla on silti paikka seurakunnassa. Seurakunnassa tulee kuitenkin saada tukea synnin välttämiseksi. Homoseksuaalisen toiminnan syntinä opettaminen nousee ajattelutavasta, jossa Raamatun eksplisiittistä opetusta pidetään ensisijaisena Jumalan tahdon ja hyvän elämän kriteerinä. Siten opetuksen tavoitteena on lähimmäisen hyvä. Tällaisen opetuksen tarkoitus ei ole syrjiä ketään.

Arviointia kohdasta 2.2.5

Perustevaliokunta on jo aiemmin todennut (4/2010) että loukkaamaton ihmisarvo koskee erilaisiin ratkaisuihin päätyneitä homoseksuaaleja: esimerkiksi heitä, jotka ovat valinneet elämisen sitoutumiseen perustuvassa ja yhteiskunnan vahvistamassa parisuhteessa, heitä, jotka haluavat elää pidättyvyydessä, ja heitä, jotka tahtovat pyrkiä sisäiseen muutosprosessiin. Perustevaliokunta piti myös tärkeänä, että jokaisen oikeutta toimia omantuntonsa pohjalta tulee kunnioittaa. Valiokunnan jäsenet ovat yhtä mieltä yhtäläisestä ihmisarvosta ja kaikkien ihmisten inhimillisen kohtaamisen tärkeydestä.

Valiokunta on myös jo aiemmin todennut, että jokaisella ihmisellä on arvo ja häntä on kohdeltava inhimillisesti, koska hän on Jumalan luoma. Yhtäläisesti kirkko pitää kaikkia ihmisiä synnin alle joutuneina ja Kristuksen lunastustyötä tarvitsevina, ja kutsuu kaikkia hengelliseen yhteyteensä.

Luterilaisessa kirkossa on pidetty tärkeämpänä yleistä käsitystä ihmisen syntisyydestä ja Jumalan armosta kuin sitä, että jokaisen ihmisen pitäisi kyetä arvioimaan yksityiskohtaisesti, mitkä hänen tekonsa ja taipumuksensa ovat syntiä ja missä merkityksessä. Esimerkiksi Tunnustuskirjoissa esitetty katolisen rippikäytännön kritiikki sisältää ajatuksen ”ettemme useimpia syntejämme muista emmekä ymmärrä” (Apol. XI). Sen sijaan korostuu usko Jumalan lupaukseen ja synninpäästöön.

Luterilaisessa kirkossa on myös katsottu, että kristityt ovat samanaikaisesti vanhurskaita ja syntisiä, eikä kristityn syntisyys siten itsessään sulje kristittyä pelastuksen ulkopuolelle, vaan keskeistä on usko evankeliumissa luvattuun syntien anteeksiantamukseen. Samalla anteeksiantamuksen hedelmänä on kuitenkin pyrkimys etsiä Jumalan tahtoa ja toteuttaa lähimmäisenrakkautta. Katumukseen sisältyy halu luopua synnistä ja murhe sen vuoksi. Samalla sekä synnin tunnistamisessa että siitä luopumisessa on kyse prosessista, joka jatkuu ja jossa kukaan ei tule täydelliseksi.

Osa valiokunnasta pitää mahdollisena, että molemmat kannat homoseksuaalisuuden luonteesta voivat elää kirkon sisällä. Ongelmalliseksi asia tulee silloin, kun yksi näkemys pitäisi virallistaa kirkollisen toimituksen tasolla. Julkinen jumalanpalvelus, jossa pappi toimii kirkon nimissä, edellyttää riittävää yksimielisyyttä kirkon yhteisestä uskosta.

2.2.6 Siunaamisen teologia

Aloite sisältää osion, jossa pohditaan siunaamisen teologiaa. Se rakentuu ajatukselle, ettei siunaaminen edellytä siunausta pyytävältä mitään ominaisuuksia. Puolison löytyminen on jo itsessään merkki siunauksesta, kuten muutkin elämän hyvät lahjat. Siunaamisen rukous on siten jälkikäteen saman hyvän pyytämistä, jonka vihkipari on jo toisissaan saanut. Ihminen ei voi asettaa ehtoja Jumalan siunaukselle.

Valiokunta on aloitteen kanssa samaa mieltä siitä, että koko luomakunnalla on josakin mielessä Jumalan siunaus. Tämän lisäksi Jumala siunasi kuitenkin myös erityisiä asioita. Avioliiton siunaamisessa toistuu erityinen siunaaminen, jonka Jumala antoi ensimmäiselle miehelle ja naiselle. Avioliitto ilmaisee myös sovitustyötä siten, että se heijastaa Jumalan rakkautta halussa ottaa toinen kumppaniksi kokonaisuutena, mikä sisältää myös ihmisen pimeyden ja rikkinäisyyden. Sitoutuessaan toisen vajavaisuuteen ja epätäydellisyyteen aviopuoliso voi olla luomassa sellaisen armon tilan, jossa ihminen voi kohdata myös oman huonoutensa. Jumalan rakkaus ja risti eletään todeksi sellaisessa liitossa, jossa rakkaus vaikuttaa. Jumalan Pyhän Hengen työ toteutuu liitossa, kun ihminen elää suhteessa, johon kuuluu anteeksipyyttäminen, anteeksiantaminen, rakkaus ja armo. Silloin hän tarvitsee vähemmän suojamekanismeja häpeänsä peittämiseen. Pyhä Henki vaikuttaa suhteessa armona ja rakkautena.

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Jotkut katsovat, että homoseksuaalisen avioliiton siunaaminen voi perustua edellä kuvattuun Jumalan siunaukseen. Painopisteen ei pitäisi olla miehen ja naisen erilaisuudessa vaan siinä, että Jumala teki ihmiselle kumppanin. Siunauksella siunataan kumppanuutta, ei sukupuolten erilaisuutta. Luomiskertomuksen kuvaama yhtyminen tulee tämän näkemyksen mukaan ymmärtää syvemmillä tavalla kuin yhdynäksi: kyse on kahden eri persoonan yhtymisestä rakkaudessa toisiinsa, persoonien, jotka voivat täydentää toisiaan monella eri tavalla. Näin luomiskertomusta ja avioliiton asettamista voidaan soveltaa myös homoseksuaaliseen suhteeseen.

Samaa sukupuolta olevien avioliittoon vihkiminen voi siten toteuttaa ja heijastaa Jumalan luomistyötä maailmassa. Jumala on luonut myös homoseksuaalit, heidän elämänvoimansa, luomisvoimansa ja hedelmällisyytensä. Luomiskertomuksen hedelmällisyydestä puhuva siunaus tulee ymmärtää laajasti niiksi lahjoiksi ja liiton hedelmiksi, joita kumppanit toisilleen ja yhteisölle lahjoittavat.

Tämän näkemyksen mukaan kirkon tulisi ottaa liturgisesti osaa myös homoseksuaalien avioliiton solmimiseen siksi, että se siten tunnustaa ja tunnistaa jäsentensä elämäntilanteen ja –todellisuuden, kutsuu yhteyteensä erilaisia kristittyjä, sekä siunaamalla tunnustaa ihmisen yhtäaikaisen pyhyden ja syntisyyden, jossa jännitteessä avioliitto voi parhaimmillaan toimia tukena aviopuolisoiden kasvussa kristittynä, ja iloitsee yhteisönä jäsentensä puolesta ja kanssa siitä, että joku on löytänyt kumppanin, jonka kanssa kasvaa elämässä yhdessä kristittynä.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavat painottavat samaten, että siunaus perustuu Jumalan lupaukseen ja käskyyn. Siunaus ja yksityinen rukous eroavat toisistaan siten, että siunatessaan kirkolla tulisi olla varmuus siitä, että se pyytää Jumalan tahdon mukaista asiaa. Silloin sen on vedottava Jumalan lupaukseen. Lupauksen tulkitsemisessa olisi noudatettava luterilaista periaatetta, jonka mukaan tekstin kirjaimellinen ja yksiselitteinen merkitys on ensisijainen. Laajemman merkityksen pitäisi saada tukea kirjaimellisesta merkityksestä. Tällaisen tuen sijaan Raamattu suhtautuu torjuvasti homoseksuaaliseen toimintaan puhuessaan siitä.

Lähimmäisenrakkaus ei siten tarkoita, että samaa sukupuolta olevien avioliitto olisi vihittävä kirkollisesti. Avioliitossa miehen ja naisen liittona on kyse Jumalan luomistyöstä ja Jeesuksen opetuksesta. Kaikki eivät kykene avioliittoon, mikä voi olla traagista ja vaikeaa, mutta asiaa ei voi ratkaista toimimalla vastoin Jumalan säätämystä ja luomistyötä, koska rakkauden käskyyn sisältyy myös se, että Jumalaa tulee rakastaa yli kaiken. Jumalan tahtoa vastaan toimiminen kääntyy lopulta myös lähimmäistä vastaan.

Arviointia kohdasta 2.2.6

Valiokunnan kannan mukaan kirkon antama siunaus on tiiviisti sidoksissa Raamattuun ja kirkon uskoon. Siunaus ei ole vain myönteinen toivutus tai hyväksymisen ilmaus ihmisten kesken vaan Jumalan teko, joka liittyy hänen käskyihinsä ja lupauksiinsa. Kirkko ei voi siunata asiaa, joka sen uskon mukaan ei ole Jumalan tahdon mukaista. Tämän argumentin painoarvo määrittäytyy siis suoraan muiden käsiteltyjen kohtien mukaan.

3. Kysymys omantunnonvapaudesta

Valiokunta panee merkille aloitteen vahvan sovittelevan sävyn. Aloitteessa katsotaan, ettei avioliittokäsitykseen liittyvä ongelma ratkea vain toisen vaihtoehdon mukaan. Siksi aloitteessa pidetään tärkeänä, että tilanteeseen löydettäisiin ratkaisu, joka lisää osapuolten mahdollisuuksia elää ja toimia erilaisuudestaan huolimatta samassa kirkossa toisiaan kunnioittaen ja joka takaa omantunnon rauhan sekä myönteisesti että kriittisesti samaa sukupuolta olevien avioliittoon suhtautuville.

Aloitteen esittämää omantunnonvapautta täytyy arvioida monien eri seikkojen kannalta. Näitä ovat käytännölliset ja juridiset toteuttamismahdollisuudet, vihkikaavan, käsikirjan ja kirkollisten toimitusten merkitys sekä kysymykset, voidaanko aloitteessa esitetyn kahden samanaikaisen kannan rinnakkainelo perustella teologisesti ja mikä olisi näiden kantojen suhde kirkon avioliittokäsitykseen.

Avioliittokäsityksen laajentamista puoltavia argumentteja

Kysymys liittyy kirkon jäsenen mahdollisuuksiin saada heidän itsensä ja yhteiskunnan hyväksymälle elämänmuodolle kirkollinen siunaus. Tällöin keskiössä on seurakuntalaisten palveleminen. Lisäksi tärkeää on papin omantunnonvapauden turvaaminen. Samaa sukupuolta olevien pariin vihkimisiä ja siunauksia olisi vuosittain

niin vähän, että toimituksista kieltäytyvien pappien olemassaolo ei aiheuttaisi merkittäviä ongelmia. Omantunnonvapaus voitaisiin toteuttaa säätämällä asiasta kirkkolaissa tai avioliittolaissa. Olennaista olisi varmistaa säännöksen juridinen kestävyys.

Valiokunnassa on jäseniä, jotka ovat kiinnittäneet huomiota myös vihkikaavoissa tapahtuneisiin muutoksiin ja uusimman vihkikaavan muotoiluun. Toisin kuin vanhemmissa kaavoissa, pappi ei enää vahvista avioliittoa ”Jumalan ja hänen seurakuntansa palvelijana” vaan ”sillä valtuutuksella, joka hänelle on uskottu”. Muutoksen on nähty liittyvän keskusteluihin eronneiden vihkimisestä siten, että lievempi sanamuoto on tehnyt vihkimisen mahdolliseksi sellaisille papeille, jotka ovat pitäneet eronneiden vihkimistä Jumalan nimissä mahdollisena. Vihkikaavan puhe valtuutuksesta voidaan näin ymmärtää viittauksena yhteiskunnalliseen lakiin.

Omantunnonvapauden toteutuminen ei ole perusteltua vain pappien kannalta, vaan kirkkoyhteisön vuoksi: luterilaisen teologian mukaan kaikki kirkon jäsenet ovat eettisiä subjekteja ja velvoitettuja etsimään Jumalan tahtoa kirkon elämässä. Se, että kirkon jäsenet päätyvät jossain määrin eri näkemyksiin, edistää kirkon yhteistä hyvää. Omantunnonarat ovat kuin kanarialintuja kaivoksessa, varoittavat vaaroista.

Koska yksimielisyyttä ei ole, vihkiasia on ratkaistava erimielisyyden pohjalta. Näin on jouduttu tekemään ennenkin. Pohtiessaan ratkaisuvaihtoehtoja eronneiden vihki-asiaan kirkkolakikomitea totesi jo vuonna 1958, ettei kirkossa ole päästy yksimielisyyteen Uuden testamentin avioliittokohtien tulkinnasta eikä siitä, miten vaihtoehdot olisivat toteutettavissa avioliittolainsäädännössä. Niinpä todettiin, että kirkon yhtenäistä kantaa ei voitu ottaa lähtökohdaksi asiaa ratkaistaessa (18. kirkolliskokouksen pk, Kirkkolakikomitean mietintö).

Osa valiokunnasta näkee aloitteessa myös lähtökohtaisen ongelman sen suhteen, keiden yhteyttä sillä pyritään rakentamaan. Kun aloitteessa viitataan ”osapuoliin”, sillä tarkoitetaan eri mieltä olevia ihmisiä ja heidän välistään kunnioitusta. Tällöin kysymystä katsotaan etuoikeutettujen näkökulmasta: ikään kuin asiassa olisi pohjimmiltaan kyse mielipiteiden kanssakäymisestä ja niille suotavasta tilasta. Sen sijaan yhteydellä tulisi viitata aitoon inklusiivisuuteen eli siihen, että jokainen ihminen identiteetteineen saa olla täysivaltaisesti osa pyhän yhteyttä. Mielipiteitä voi kieltää tai kiistää, ihmisiä ei.

Osa valiokunnasta näkeekin, että kirkko on jakautunut silloin, kun sen jäsenet on asetettu identiteettinsä vuoksi epätasa-arvoiseen ja epäoikeudenmukaiseen asemaan. Tämän vuoksi keskeistä on kiinnittää huomiota siihen, että nimenomaan haavoittuvaisimmassa asemassa olevat ja syrjityt ihmiset (eivät ensisijaisesti näkemykset) saavat elintilan kirkossa. Näin ollen samaa sukupuolta olevien avioliittojen vihkiminen ylläpitäisi ja vahvistaisi kirkon aitoa yhteyttä, ei vain puhetta yhteydestä.

Nykyiseen avioliittokäsitykseen pitäytymistä puoltavia argumentteja

Toinen näkökulma omantunnonvapauteen on jumalanpalveluksen ja kirkkokäsikirjan luonne pappia velvoittavana ja kirkon yhteisen uskon ilmaisuna. Kirkolliset toimitukset on ymmärretty seurakunnan yhteisiksi jumalanpalveluksiksi. Vaikka on mahdollista keskustella siitä, mihin valtuutukseen vihkikaavan sanamuoto viittaa, toimituksen kokonaisuus tapahtuu kuitenkin Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.

Tämä merkitsee, että pappi ei luterilaisen teologian mukaan toimita toimituksia omassa nimessään, vaan Jumalan nimessä seurakunnan palvelijana ja kirkon yhteisen uskon ilmaisijana. Hän ei edusta itseään vaan toimii Kristuksen edustajana. Kirkollisista toimituksista päättäminen edellyttää kirkolliskokouksessa 3/4 määränemistä juuri siksi, että ne toimivat kirkon yhteisen uskon julkisena ilmaisuna, jolloin niiden sisällöstä tulee vallita laaja yksimielisyys. Omantunnonvapauden ajatus näyttää olevan ristiriidassa sen periaatteen kanssa, että toimitukset ilmaisevat kirkon yhteistä uskoa.

Valiokunnassa on myös kiinnitetty huomiota siihen, että omantunnonvapautta koskeva säännös itsessään joka tapauksessa merkitsisi sen tunnustamista, että kirkko ei suhtaudu kaikkiin avioliittoihin samalla tavalla. Omantunnonvapautta koskevalle erityissäännökselle tulisi olla kirkon omasta uskosta nousevat perusteet. Nämä perusteet taas liittyvät kirkon perinteiseen ja sen perusdokumenteista nousevaan käsitykseen avioliitosta miehen ja naisen liittona.

Arviointia kohdasta 3

On arvioitava sitä, onko kirkon avioliittokäsitystä koskeva teologinen pluralismi mahdollista, ja mikäli on, aiheutuisiko siitä enemmän ongelmia kuin se ratkaisisi. Nämä ongelmat liittyvät edellä kuvatulla tavalla toimitusten teologiaan ja kysymykseen siitä, ratkaiseeko omantunnonvapauden säilyttäminen tosiasiaa aloitteeseen sisältyviä yhdenvertaisuuteen ja hyväksyntään liittyviä tavoitteita.

Perustevaliokunta on aiemmin ottanut kantaa papin omantunnonvapauden mm. eronneiden vihkimistä koskevan asian sekä naispappeusratkaisun käsittelyn yhteydessä. Mietinnössään 6/1977 perustevaliokunta totesi eronneiden vihkimisestä kieltäytymistä koskeneen aloitteen yhteydessä, että omantunnonvapaudessa ”Kysymys on ennen muuta kirkon eikä yksityisen papin ’omastatunnosta’. Jos Jumalan sanan mukaan on kiistatonta, että papin tulee kieltäytyä kuuluttamasta ja vihkimistä eronneita, on se menettely väärä, että yksittäiselle papille myönnetään erivapaus.” Tuolloin kirkolliskokous päätti (10.11.1977; 50 §) kuitenkin pyytää piispainkokousta neuvottelemaan tuomiokapitulien kanssa sellaisesta menettelystä, että kirkolliset viranomaiset huolehtisivat kirkollisesta vihkimisestä niissä tapauksissa, jolloin pappi omantunnon syistä kieltäytyy vihkimästä eronneita. Piispainkokous päätti (12.–13.9.1978; 9 ja 32 §) suositella noudatettavaksi menettelytapaa, jossa pappi, joka omantunnon syistä kieltäytyi vihkimästä eronneita, ilmoitti vakaumuksestaan hiippakuntansa piispalle, joka päätti, miten asia on hoidettava. Naispappeusratkaisun yhteydessä perustevaliokunta totesi samoin mietinnössään 1/1986: ”Sellainen klauusuuli on mahdoton, jossa annettaisiin ... oikeus kieltäytyä yhteisen jumalanpalveluksen toimittamisesta. Tämä oikeus merkitsisi samaa kuin kirkon jakautuminen.”

Oikeutta kirkon kannasta poikkeamiseen ei voi perustella myöskään yleisellä lainsäädännöllä. Perusoikeuslainsäädännön tulkinnassa on katsottu, että pappi käyttää uskonnonvapauttaan ryhtyessään uskontokunnan palvelukseen. Tämän jälkeen hän ei voi vedota omaan henkilökohtaiseen vakaumukseensa perusteena poiketa uskontokunnan tunnustuksesta. Pappi ei voi siten kieltäytyä virkatehtävästä omantunnonvapautensa vedoten, eikä perustevaliokunta ole aiemmin suhtautunut suopeasti ajatuksen sellaisten järjestelyiden luomisesta, joissa oppia ja etiikkaa koskevia ristiriitoja ratkaistaisiin säätämällä yksittäisille papeille erivapaus.

Aiemmat tapaukset koskevat kuitenkin tilanteita, joissa pappi on pyrkinyt kieltäytymään virkatehtävästä vakaumukseensa vedoten. Avoimeksi jää, voidaanko sellaista järjestelyä, jossa kirkon avioliittokäsitys ja vihkimistä koskeva säätely pysyy muuttumattomana, mutta yksittäisten pappien toimittamiin vihkimisiin ei puututa, pitää mahdollisena ja hyväksyttävänä ratkaisuna ongelmaan.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös aloitteen käyttämiin käsitteisiin. Mikäli kirkon avioliittokäsitystä laajennettaisiin siten, että molemmat kannat pysyisivät mahdollisina, kyse olisi pikemminkin valinnanvapauden kuin omantunnonvapauden luomisesta. Sen sijaan, jos jompi kumpi kanta on kirkon virallinen kanta, oikeudesta poiketa kirkon kannasta voitaisiin puhua omantunnonvapautena. Aloite näyttääkin ajavan tilannetta, jossa kirkossa olisi rinnakkain useita kantoja. Mikäli eri kannat olisivat tasa-arvoisessa asemassa suhteessa toisiinsa, aiheutuisi tästä ongelmia kirkon opetukselle. Riippuen papista, tilaisuudesta ja toimijasta erilaisia kantoja voitaisiin esittää kirkon normatiivisena opetuksena. Tällainen tilanne saattaisi jakaa kirkkoa ja lisätä vastakkainasettelua sekä seurakuntalaisten hämmennystä.

Valiokunta katsoo, että aloitteen esitys omantunnonvapaudesta on puutteellinen, koska se ei huomioi riittävästi kirkkoa yhteisönä. Tarkastelunäkökulmana ovat yksilön (työntekijän, jäsenen) oikeudet, mutta niitä pitäisi peilata paremmin kirkon luonteeseen kommuuniona. Siunausta pyytävien yhtenä toiveena on saada parisuhteelleen kirkon siunaus ja yhteisöllinen hyväksyntä. Jos kirkon työntekijöille annetaan oikeus olla siunaamatta, ei jakamatonta yhteisöllistä hyväksyntää synny. Tällöin nousee kysymys, kenen siunauksen pappi välittää, jos kirkko kokonaisuutena ei ole siunauksen takana. Kenties Jumalan siunauksen, mutta vastaako tämä riittävästi niihin toiveisiin, joita siunaukselle on asetettu? Asetelma on omiaan luomaan jännitteitä kirkossa niiden välille, jotka hyväksyvät siunaamisen ja niiden, jotka eivät sitä hyväksy. Toisaalta voidaan kysyä, missä määrin asiassa vakavasti jakaantunut kirkko pystyy vastaamaan niihin toiveisiin hyväksynnästä, joita pyyntö saada siunaus sisältää. Vaeltavana Jumalan kansana kirkko on epätäydellinen, eikä välttämättä kykene vastaamaan kaikkiin niihin toiveisiin, joita se asiassa joutuu kantamaan. Siunauspyynnön kohtaamiseen sisältyy joka tapauksessa suuria pastoraalisia haasteita.

Haasteita sisältyy myös tilanteeseen, jossa siunauspyyntö evättäisiin. Kirkko ei pysty jakamattomaan siunaukseen monissa muissakaan tapauksissa, joten osan valiokunnasta mielestä yksimielisyyttä ei voi ottaa ratkaisevaksi kriteeriksi siunauksen tarjoamiselle. Tämän näkemyksen mukaan lähimmäisen hyvä on tärkeämpi kriteeri kuin kirkon yksimielisyys.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että nyt voimassa olevien pastoraalista kohtaamista koskevien ohjeiden tavoitteena oli toteuttaa omantunnonvapauden periaatetta. Koska pastoraalinen kohtaaminen ei ole kirkollinen toimitus, sen sisältö voidaan muotoilla joustavasti mutta kuitenkin niin, että se ei tosiasiaa korvaa kirkollista toimitusta eli ei muodostu avioliiton vihki- tai siunaustilaisuudeksi. Pastoraalinen kohtaaminen perustuu papin yleiseen sielunhoidolliseen vastuuseen, eikä sen soveltaminen samaa sukupuolta olevan avioparin kohtaamiseen edellytä säädös- muutoksia.

Valiokunnan loppuarvio

Perustevaliokunta on edellä pyrkinyt kuvaamaan sekä kirkon vallitsevan avioliittokäsityksen että aloitteessa tavoitellun muutoksen puolesta esitettyjä näkökohtia. Valiokunta esittää yhteenvetona seuraavaa:

Aloitteen otsikko ilmaisee, että sen keskeisenä tavoitteena on kirkon avioliittokäsityksen laajentaminen. Tällä tavoin aloite tähtää kirkon nykyisen avioliittokäsityksen, siihen perustuvien vihkimiskäytäntöjen ja Kirkollisten toimitusten kirjan muuttamiseen.

Valiokunta arvostaa sitä maltillista ja sovittelevaa tapaa, jolla aloite on kirjoitettu. Aloitteessa halutaan ottaa huomioon kirkon ykseys ja yhtenäisyys. Yhdessä aloitteen kanssa valiokunta pitää tärkeänä, että erilaiset näkemykset avioliitosta ja homoseksuaalisuudesta ”eivät saa muodostua kirkkoa rikkovaksi tai jakavaksi tekijäksi”. Kunnioittava keskustelu, jossa voivat yhdistyä sekä kirkon uskonkäsityksestä nousevien teologisten perusteiden että erilaisten ihmisten kokemusten kärsivällinen kuunteleminen, tukee tätä tavoitetta.

1. Uusi avioliittolaki ja kirkon ratkaisut

Kirkollinen keskustelu on paljolti saanut käytevoimaa siitä, millaisia ratkaisuja yhteiskunnassa on tehty. Aloitteen mukaan homoseksuaalisuuteen liitetyt käsitykset ja opetus ovat kirkossa ”seuranneet yhteiskunnallista muutosta, mutta viiveellä.” Aloitteen allekirjoittajat toivovat, että ”kirkko elämässään ja opetuksessaan voisi toimia uuden lain mukaisesti”.

Valiokunnan arvion mukaan lainsäädännöllisten muutosten ohella keskustelua avioliiton luonteesta on ohjannut myös yleinen asenteiden muutos niin yhteiskunnassa kuin kirkossa. Mielipiteet ovat moninaistuneet ja erilaisuuden ymmärtäminen on laajentunut. Yleinen ilmapiiri on tullut vapaamielisemmäksi ja monet kirkon jäsenistä ja työntekijöistä toivovat kirkon mukautuvan tähän kehitykseen. Sekä maallisen lainsäädännön että ihmisten asenteiden muutokset haastavat jatkuvasti kirkkoa arvioimaan omaa uskoaan ja ihmiskäsitystään. Keskustelu avioliitosta ja seksuaalisuudesta on samalla vahvasti kulloisestakin kulttuurista ja asenneilmastosta riippuvainen. Aloitteessa toivotaan, että kirkko seuraisi yhteiskunnassa tapahtuneita muutostrendejä ja olisi valmis muuttamaan ajatteluaan.

Yhteiskunnallisen moninaistumiskehityksen myötä myös vastakohtat eri tavalla ajattelevien välillä ovat kasvaneet. Tämä on lisännyt jännitteitä myös kirkon sisällä. Melkein kaikki toivovat, että keskustelu avioliitosta ei kärjistyisi eikä saisi suhteetoman suurta asemaa, vaan kirkko voisi keskittyä enemmän oman ydintehtävänsä hoitamiseen, evankeliumin ja Jumalan armon välittämiseen.

Aloitteen mukaan myös ”tieteen käsitys homoseksuaalisuudesta on muuttunut 1900-luvun puolivälistä lähtien”. Valiokunta pitää aloitteen tavoin tärkeänä sekä luonnon-tieteiden että ihmistieteiden kanssa käytävää dialogia. Tieteellinen metodi ei kuitenkaan anna suoria vastauksia maailmankatsomuksia ja arvoja koskeviin kysymyksiin, joihin myös aloite liittyy. Myös aloite tiedostaa tämän, kun se suhtautuu varovaisesti sellaisiin ratkaisuihin, jotka ”imetään vain ajan muutoksesta”.

2. Teologisten perustelujen merkitys

Vaikka aloitteessa korostetaankin kirkon tarvetta muuttua ajan mukana, siinä kuitenkin muistutetaan, että kirkossa tehtävien ratkaisujen tulee nousta ”kirkon omista teologisista, pastoraalisista ja eettisistä lähtökohdista”. Valiokunta yhtyy tavoitteen ja pitää tätä näkökohtaa olennaisena.

Myös eduskunta tunnusti kirkon uskonnollisen itsenäisyyden ja riippumattomuuden. Avioliittolain muutoksen hyväksyessään se totesi, että päätöksellä ei muuteta kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen avioliittokäsityksiä tai vihkimiskäytäntöjä eikä puututa niiden autonomiaan. Valiokunnan mielestä tämä on ensiarvoisen tärkeää uskonnonvapauden kannalta. On vahinko, että tämä eduskunnan periaatteellinen kanta on julkisessa keskustelussa jäänyt taustalle.

Esittäessään avioliittokäsityksen laajentamista aloite myöntää vähintään epäsuorasti, että Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on jo nyt oma ja voimassa oleva avioliittokäsitys ja vihkimiskäytäntö, joka perustuu kirkon tunnustukseen ja aiempiin päätöksiin. Sen vuoksi perusteluvastuu kuuluu erityisesti niille, jotka toivovat muutoksia.

Kirkollinen vihkiminen on uskonnollinen toimitus, jonka sisällöstä kirkko päättää itse. Nykyinen käytäntö on myös sopusoinnussa YK:n ihmisoikeusjulistuksen, EU:n ihmisoikeussopimuksen ja muiden kansainvälisesti merkittävimpien ihmisoikeussopimusten kanssa. Se on myös Suomen perustuslain ja voimassa olevan avioliittolain mukainen. Päätäessään avioliittolain muutoksesta 2014 eduskunta vielä erikseen totesi, ettei päätöksellä kajottu kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen oikeuteen päättää omista vihkimiskäytännöistään.

Valiokunta pitää siis hyvänä sitä, että aloitteessa pyritään etsimään teologisia perusteluja kirkon avioliittokäsityksen arvioimiseksi.

3. Rakkauden teologia

Aloitteen keskeinen perustelu liittyy rakkauden merkitykseen ja tulkintaan. ”Kristinuskon ydinsanoma on Kristuksessa tapahtunut Jumalan rakkauden ilmoitus ja sovinto ihmisten kanssa ja kesken.” Evankeliumiin sisältyy ”vahva... lähimmäisen rakkauden ydin, kultaisen säännön vastavuoroisuuden ajatus sekä pyrkimys asettua heikomman puolelle”.

Valiokunta arvostaa aloitteen korostusta lähimmäisen rakkauden merkityksestä. Pyrkimys kunnioittaa jokaisen ihmisarvoa ja arvokkuutta kuuluu kristillisen uskon ytimeen. Luterilaisen kirkon eettiselle opetukselle ovat keskeisiä ihmisarvon ja lähimmäisenrakkauden periaatteet. Jeesuksen opettama rakkauden kaksoiskäsky, kultainen sääntö sekä kymmenen käskyä ilmaisevat lähimmäisenrakkauden vaatimuksen.

Samalla valiokunta tunnustaa, että kirkko ja yksittäiset kristityt eivät ole aina kyenneet toteuttamaan lähimmäisenrakkauden vaatimusta, eivät myöskään suhtautumisessaan homoseksuaaleihin. Homoseksuaalien tarkoituksellinen loukkaaminen sanoin tai teoin on vastoin lähimmäisenrakkauden periaatetta. Kaikkia ihmisiä tulee kohdella kunnioittavasti ja heihin tulee suhtautua avoimesti.

Perustevaliokunta on yhtä mieltä aloitteen kanssa siitä, että ”kirkossa on otettu huomioon homoseksuaalisuuden ymmärtämisessä tapahtunut kehitys”. Kirkon sanomasta ”on löytynyt turva ja toivo myös homoseksuaaleille” ja heitä ”on tuettu pastoraalisissa kohtaamisissa”. Tämä näkökulma on julkisessa keskustelussa jäänyt katveeseen.

Aloitteen tavassa tulkita rakkauden teologiaa valiokunta näkee kuitenkin ongelmia. Erityisesti ne näkyvät siinä, miten aloite tekee jaon uskon tai rakkauden alaan luetuviin asioihin. Aloite itse kysyy, ”nähdäänkö avioliitto uskon vai rakkauden alueelle kuuluvaksi asiaksi”.

Uskon ja rakkauden erottelua on teologiassa käytetty havainnollistamaan ihmisen suhdetta Jumalaan ja lähimmäiseen. Sen sijaan aloitteessa sitä käytetään kuvaamaan muuttumattoman ja muuttuvan suhdetta. Uskon alueelle kuuluisivat sellaiset kirkon opinkohdat, jotka nojaavat Jumalan ilmoitukseen ja jotka ovat muuttumattomia. Rakkauden alueelle kuuluisi asioita, joita kirkko voisi eri aikoina arvioida joustavasti eri tavoin. Aloite näyttää pitävän avioliittoa jälkimmäiseen alueeseen kuuluvana.

Valiokunnan mielestä uskon ja rakkauden erottelua ei pidä ymmärtää niin jyrkästi kuin aloitteessa tehdään. Martti Lutherin kirjoituksissa uskoa Jumalaan ja rakkautta lähimmäiseen ei käytetä kuvaamaan erottelua muuttuvan ja muuttumattoman välillä siinä merkityksessä kuin se aloitteessa tulkitaan. Kirkon elämään kuuluu monia asioita, jotka kuuluvat sekä uskon että rakkauden alaan. Molemmat voivat myös sisältää sekä muuttuvia että muuttumattomia piirteitä. Ratkaisevaa on, millaisia perusteita ne saavat Raamatusta ja kirkon perinteestä.

4. Raamattuargumentaatio

Aloitteessa Raamatun merkitys kaventuu hyvin ohueksi. Yhtäältä aloitteessa todetaan, ettei Raamattu anna yksiselitteistä vastausta asianosaiseen kysymykseen. Myöhemmin aloitteessa kuitenkin todetaan, ettei Raamattu anna ”ylipäättään” vastausta, miten avioliitto tulee ymmärtää nykyisessä tasa-arvolle rakentuvassa toimintaympäristössä. Perustevaliokunta ei voi yhtyä tällaiseen raamatuntulkintaan.

Valiokunta katsoo, että Raamatusta nousee käsitys avioliitosta miehen ja naisen välisenä liittona. Valiokunta on yhtä mieltä siitä, että kirkon raamatuntulkinnassa Jeesuksen pelastustyö toimii avaimena. Silloin on otettava vakavasti myös hänen opetuksena avioliittoon liittyen. Valiokunta katsoo, että kirkon nykyinen näkemys avioliitosta perustuu Jeesuksen opetukseen ja on sopusoinnussa Raamatun kokonaisuuden kanssa.

5. Avioliiton luonne

Sijoittaessaan avioliiton rakkauden alaan aloite esittää kolme perustelua.

Ensinnäkin aloite lukee avioliiton niin sanottuihin kehällisiin eli adiafora-asioihin. Avioliitto ei sen mukaan kuulu niihin asioihin, jotka ovat uskon kannalta olennaisia.

Valiokunta pitää ongelmallisena tulkintaa, jonka mukaan avioliitto olisi ainoastaan adiafora-asia. Reformaation aikana adiaforalla tarkoitetaan sellaista uskon kannalta

kehällistä asiaa, johon ei liity Jumalan käskyä tai lupaus. Kehällisiä asioita ovat esimerkiksi alttarikynttilöiden tai kirkkotekstiilien käyttö.

Raamatussa tai luterilaisissa tunnustuskirjoissa avioliittoa ei selvästikään pidetä pelkästään kehällisenä adiafora-asiana. Tämän aloite näyttää itsekin myöntävän todessaan, että kysymykset rakkaudesta, sitoutumisesta ja seksuaalisuudesta ovat ”olennaisen tärkeitä”.

Aloitteen ajatusta kehällisistä adiafora-asioista on vaikea sovittaa yhteen Uuden testamentin kanssa, jossa miehen ja naisen välistä avioliittoa pidetään olennaisena osana Jumalan luomistahtoa (Matt. 19:4-5, Ef. 5:31). Avioliiton kieltämistä pidetään ”eksyttävänä opetuksena” (1. Tim. 4:1-5). Vastaavasti homoseksuaalisuuden toteuttamista koskevat kiellot katsotaan osaksi Jumalan lakia ja ”tervettä oppia” (1. Tim. 1:8-11). Tämä näyttäisi olevan ristiriidassa sen kanssa, että aloitteessa mainittu asia kuuluisi vain muuttuvan rakkauden alaan.

Toiseksi aloite tulkitsee avioliiton puhtaasti maalliseksi järjestykseksi. Juuri maallisenä asiana avioliitto olisi ”rakkauden alaan kuuluva asia”. Aloite vetoaa Martti Lutheriin, mutta ei tee oikeutta sille, mitä Luther ja luterilaiset tunnustuskirjat opettavat avioliitosta Jumalan asettamana.

Valiokunnan mielestä aloitteessa esitetty näkemys avioliitosta ainoastaan ”maallisenä järjestyksenä” on historiallisesti ja teologisesti yksipuolinen. Tällainen tulkinta avioliitosta ei ota riittävästi huomioon käsitystä avioliitosta Jumalan asettamana ja hänen tahtonsa mukaisena elämänmuotona. Avioliiton maallisen luonteen korostaminen näyttää myös asettavan kyseenalaiseksi koko kirkollisen vihkimisen. Jos avioliitto olisi vain maallinen asia, miksi ketään pitäisi vihkiä kirkollisesti?

Aloitteen kolmas teologinen perustelu nojaa näkemukseen luterilaisen ja katolisen avioliittokäsityksen eroista. Historiallisesti pitää paikkansa, että luterilaiset hylkäsivät pappien selibaattivaatimuksen eivätkä pitäneet avioliittoa Kristuksen asettamana sakramenttina, joka välittäisi syntien anteeksiantamisen.

Kun aloite väittää, että näkemys avioliitosta Jumalan asettamana miehen ja naisen liittona olisi vain katolisen ja ortodoksisen kirkon näkemys, se tulkitsee luterilaista avioliittokäsitystä yksipuolisesti ja jopa väärin. Vaikka luterilaiset eivät reformaation aikana pitäneetkään avioliittoa sakramenttina, he pitivät kiinni siitä, että miehen ja naisen avioliitto on Jumalan asettama.

6. Avioliitto on Jumalan asettama

Aloite esittää yksipuolisen tulkinnan myös silloin, kun se väittää, että perinteinen näkemys avioliitosta ”Jumalan asettamana luomisjärjestyksenä” merkitsisi sitoutumista sellaiseen ajatteluun, jossa mies hallitsee perhettä yksinvaltiaan tavoin ja edustaa sitä julkisessa elämässä.

On totta, että historian aikana avioliittoa on tulkittu patriarkaalisesti. Naisen asema on ollut alistettu sekä taloudellisesti että päätäntävällän näkökulmasta. Avioliittoon on eri aikoina liitetty myös muita yksipuolisia käsityksiä tai käytäntöjä. Se on ymmärretty enemmän velvollisuusliitoksi kuin rakkaussuhteeksi. Aviopuolisoiden liittymistä toisiinsa on pidetty enemmän suvun tai yhteisön asiana kuin puolisoitten

suostumukseen perustuvana asia. Kirkko on usein historiallisestikin suhtautunut kriittisesti näihin näkemyksiin ja korostanut puolisojen keskinäistä suostumusta. Kaikista näistä piirteistä on tasa-arvolle rakentuvassa toimintaympäristössä voitu ja on ollut syytä luopua.

Avioliitto on kuitenkin kaikkien muutosten keskellä pysynyt miehen ja naisen välisenä liittona. Näkemys avioliitosta Jumalan asettamana on yhteinen ja pysyvä tekijä, joka myös yhdistää erilaisia kristillisiä kirkkoja.

Aloite vetoaa muun muassa pohjoismaisten luterilaisten kirkkojen tekemiin päätöksiin. Valiokunta muistuttaa kuitenkin, että valtaosa Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkkoista pitää avioliittoa naisen ja miehen välisenä. Osa näistä kirkkoista on arvostellut samaa sukupuolta olevia pareja vihkiviä sisarkirkkojaan. Kun luterilaisten kirkkojen lisäksi huomioidaan katolinen kirkko sekä protestanttiset ja ortodoksiset jäsenkirkot Kirkkojen maailmanneuvostossa, käsitys avioliitosta miehen ja naisen välisenä on ekumeeninen valtavirta.

Avioliittokäsityksen laajentamiselle ja muuttamiselle on vaikeaa löytää vakuuttavia teologisia perusteluja sen vuoksi, että luterilainen uskonkäsitys pitää avioliittoa Jumalan asettamana miehen ja naisen elinikäisenä liittona. Tämä lähtökohta antaa avioliitolle sen hengellisen merkityksen. Se perustelee, miksi ylipäänsä toimitetaan kirkollisia vihkimisiä. Se myös velvoittaa kirkkoa etsimään Jumalan tahtoa ja siten perehtymään oman uskonkäsityksensä perusteisiin.

7. Luterilaisen avioliittokäsityksen perusteet

Luterilaisen avioliittokäsityksen perusluonne käy ilmi monista kirkon uskon kannalta keskeisistä asiakirjoista, esimerkiksi Raamatusta, luterilaisista tunnustuskirjoista ja niihin perustuvasta Kirkollisten toimitusten kirjasta. Vaikka näitä dokumentteja on usein tulkittu hieman eri tavoin, niiden perusviesti on valiokunnan käsityksen mukaan varsin yhdensuuntainen.

Vastatessaan arvostelijoilleen Jeesus vetoaa Jumalan luomistahtoon ja puhuu avioliitosta yhden miehen ja naisen välisenä: ”Ettekö ole lukeneet, että Luoja alun perin teki ihmisen mieheksi ja naiseksi?” Ja hän jatkoi: ”Sen tähden mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi. He eivät siis enää ole kaksi, he ovat yksi. Minkä Jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako.” (Matt. 19:4-5; Ef. 5:31).

Luterilaisissa tunnustuskirjoissa sanotaan, että avioliitto perustuu ”heti alussa” annettuun Jumalan käskyyn ja siihen liittyy myös lupauksia ajallista elämää varten. Avioliittoa voidaan myös nimittää sakramentiksi ”sen nojalla, että se perustuu Jumalan käskyyn” (Augsburgin tunnustuksen puolustus, XIII).

Myös Kirkollisten toimitusten kirjassa avioliitto ymmärretään Jumalan tahdon mukaiseksi miehen ja naisen väliseksi liitoksi. Kaikki avioliittoon vihkimisen kaavat alkavat samalla ajatuksella: ”Raamatussa sanotaan, että Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi ja tarkoitti heidät kumppaneiksi toisilleen.”

Valiokunnan mielestä nämä näkökohdat eivät tue aloitteessa esitettyä tulkintaa avioliitosta vain maallisenä, kehällisenä tai alati muokattavissa olevana asiana. Sitä ei

tue myöskään se tosiseikka, että sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa suhtaudutaan torjuvasti samaa sukupuolta olevien parisuhteisiin, vaikka näiden kohtien merkityksestä kirkkoille nykyaikana onkin erilaisia tulkintoja.

Lisäksi aloitteen pyrkimys oikeuttaa vihkimiskäytäntöjen muuttaminen ”maallistamalla” avioliitto ja tekemällä siitä kehällinen on ristiriidassa kirkkomme aiempien linjausten kanssa.

Piispainkokous piti vuonna 2010 antamassaan selvityksessä avioliittoa Raamattuun ja tunnustukseen perustavana: ”Kirkko on valmis kohtaamaan jokaisen ihmisen ja tukemaan häntä erilaisista elämänvalinnoista riippumatta, vaikka kirkko opetuksessaan pitää kiinni ihanteestaan, jonka mukaan avioliitto on Raamatun ja kirkon tunnustuksen mukaan ainoastaan miehen ja naisen välinen.”

Perustevaliokunta katsoi mietinnössään 4/2010 avioliiton olevan olennainen osa kirkon uskonkäsitystä: ”Viimeaikaisessa keskustelussa on esitetty ehdotus ns. sukupuolineutraalista avioliittolaista. Perustevaliokunta katsoo, ettei kirkko voi tältä osin muuttaa omaa avioliittokäsitystään, joka kuuluu sen uskonkäsitykseen ja ihmiskuvaan.”

8. Avioliittoon vihkiminen osana jumalanpalveluselämää

Aloitteessa tavoitellaan muutosta avioliittoon vihkimiseen, joka on kirkon pyhä toimitus. Kirkollisia toimituksia voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta: ”kansalaisuskonnon” ilmenemismuotona, jäsenpalveluna, elämän vaiheesta toiseen saattavana siirtymäriittinä, erilaisia oikeuksia antavana papin viranomaistehtävänä, keinona osoittaa instituution hyväksyntää tai mahdollisuutena pastoraalisesti kohdata ja tavoittaa harvoin kirkossa käyviä jäseniä.

Kirkon uskonkäsityksen näkökulmasta avioliittoon vihkiminen on pohjimmiltaan jumalanpalvelus. Se perustuu Jumalan käskyyn ja lupaukseen. Siitä säädetään Kirkollisten toimitusten kirjassa. Kirkollinen vihkiminen noudattaa tiettyä järjestystä, jossa rukoukset ja raamatunluku ilmaisevat toimituksen hengellistä merkitystä. Siksi kirkkojärjestys määrää, että kirkolliset toimitukset on toimitettava kirkkokäsikirjan mukaisesti ja että niiden tulee olla kirkon tunnustuksen mukaisia (KJ 1:2 §).

Kaikki kirkon jumalanpalvelukset ja toimitukset alkavat ja päättyvät ”Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen”. Se merkitsee, että kaikki, mitä näiden sanojen välissä tapahtuu, ilmaisee kolmiyhteisen Jumalan työtä. Vedotessaan Jumalan nimeen kirkko vetoaa Jumalan käskyyn ja lupaukseen ja ottaa osaa hänen työhönsä. Vihkimiskäytäntöä ei voi johdonmukaisesti muuttaa ilman, että kirkossa vallitsee riittävä yksimielisyys Jumalan tahdosta.

Sekä aloitteen että kirkolliskokouksen lähetekeskustelun valossa näyttää siltä, että muutoksen keskeiset perustelut nousevat toimituksen ymmärtämisestä pastoraalisena kohtaamisena, siirtymäriittinä, institutionaalisenä hyväksynnän osoittamisena sekä viranomaistoimituksena. Sen sijaan vihkimisen näkeminen koko kirkon yhteisenä jumalanpalveluksena on saanut vain vähän huomiota.

Valiokunnan käsityksen mukaan avioliittoon vihkiminen on osa kirkon jumalanpalvelusta. Siksi sen muuttamisen perusteluiksi eivät riitä muutokset toimintaympäristössä. Vihkimistä koskevien muutosten tulee perustua kirkon yhteiseen uskoon, jonka lähtökohdat on ilmaistu Pyhässä Raamatussa ja kirkon tunnustuksessa.

9. Omantunnonvapaus

Aloitteen mukaan papeille, jotka eivät voi vakaumuksensa johdosta vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja, tulisi turvata omantunnonvapaus säätämällä oikeus pidättäytyä vihkimisestä. Ehdotuksen taustalla voidaan nähdä myönteinen pyrkimys välttää yhteentörmäyksiä ja taata riittävä toimintavapaus perinteisellä kannalla oleville.

Valiokunnan mukaan kirkollisen toimituksen suorittaminen on lähtökohtaisesti jokaista pappia koskeva velvollisuus. Pappi käyttää omantunnonvapauttaan hakeutumalla pappisvirkaan. Pappi edustaa kirkollisessa toimituksessa kirkkoa ja toimii Jumalan käskyn ja lupauksen varassa.

Kirkollisen toimituksen suorittaminen tai siihen osallistuminen ei saisi olla riippuvainen papin henkilökohtaisista näkemyksistä. Tätä linjaa on korostettu aiemmassa lainsäädäntötyössä.

Aloitteen mukainen ratkaisu näyttäisi merkitsevän, että kirkossa olisi oikeudellisesti kaksi virallista, mutta keskenään ristiriitaista käsitystä avioliitosta.

Vuonna 2010 kirkolliskokouksen päätökseen perustuvan parisuhderukouksen yhtenä tarkoituksena oli turvata sekä samaa sukupuolta olevien pariin hengelliset tarpeet että papin omantunnonvapaus. Yksittäiselle papille ei muodostu pakkoa, koska kyse ei ole Kirkollisten toimitusten kirjaan kuuluvasta toimituksesta. Samasta syystä papilla ja asianomaisilla säilyy suuri vapaus sopia keskinäisessä kohtaamisessa vapaamuotoisen rukouksen yksityiskohdista.

Valiokunnan kanta

Perustevaliokunnan mielestä aloitteen esittämät näkökohdat eivät anna riittäviä perusteluja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nykyisen avioliittokäsityksen laajentamiselle tai muuttamiselle.

Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että avioliitosta eri tavalla ajattelevien kesken säilyy hyvä keskusteluyhteys ja että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kristityt voivat täysipainoisesti tuntee kuuluvansa samaan kirkkoon. Kunnioittavaan keskusteluun kuuluu sekä teologisten perusteiden että toisten kokemusten kärsivällinen kuunteleminen. Tästä huolehtiminen kuuluu valiokunnan mielestä piispankokoukselle.

Valiokunnan esitys

Edellä lausutun perusteella perustevaliokunta esittää, että

1. Aloite jätetään raukeamaan.

2. Pyydetään piispainkokousta edistämään kunnioittavaa keskustelua kirkossa avioliitosta.

Helsingissä 8. päivänä toukokuuta 2018

Valiokunnan puolesta

Matti Repo
puheenjohtaja

Ilmari Karimies
sihteeri

Asian käsittelyyn ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Matti Repo sekä jäsenet Hiilamo, Jolkkonen, Juntunen (osin), Kemppainen, Ketonen, Koskenniemi, Lumijärvi, Niemelä, Niiranen, Nummela, Paalanen (osin), Puhalainen, Rantala, Toiviainen, Sariola ja Vikström.

Perustevaliokunnan mietintö 1/2018 edustaja-aloitteesta 1/2017

Kirkon avioliittokäsityksen laajentaminen

Eriävä mielipide

Perustevaliokunnan mietintö on syntynyt näkemysten erilaisuutta kunnioittavassa hengessä. Me allekirjoittaneet valiokunnan jäsenet olemme kuitenkin eri mieltä mietinnön perustelujen arvioinnista ja mietinnön johtopäätöksistä. Aloite on mielestämme kannatettava, koska avioliittokäsityksen laajentamiseen on vahvat teologiset, pastoraaliset ja sosiaalieettiset perusteet. Nuo perusteet nousevat kirkon omista lähtökohdista.

Mielestämme valiokunnan enemmistön kannattamat perustelut poikkeavat siitä, miten luterilaista teologiaa on toteutettu kirkossamme viimeisten vuosikymmenten aikana. Pidämme erityisesti seuraavia painotuksia mietinnön johtopäätöksissä opillisesti, eettisesti ja ekklesiologisesti ongelmallisina:

Raamattuargumentaatio perustuu yksittäisten jakeiden toistamiseen ilman pohdintaa siitä, miten tekstien syntykonteksti sekä historiallinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ero nykypäivään pitäisi huomioida tulkinnassa. Tekstit irrotetaan myös asiayhteydestään: esimerkiksi Jeesuksen kannanottoa avioliiton elinikäisyyden puolesta käytetään argumenttina samaa sukupuolta olevien avioliittoa vastaan.

Homoseksuaalisen suuntautumisen toteuttamista pidetään mietinnön arviointiosassa Raamatun kieltoihin vedoten syntinä ja Jumalan tahdon vastustamisena. Aikamme syventynyt tieto sukupuolisuuden ja seksuaalisuuden synnystä ja kehittymisestä jää täysin ottamatta huomioon. Paavalin maininnat homoeroottisista akteista liittyvät mielestämme ensisijaisesti vallankäyttöön ja irstauteen. Hänen oletuksenaan on ihmisen kyky valita sukupuolinen suuntautumisensa. Aloite puolestaan puhuu kristittyjen samaa sukupuolta olevien ihmisten halusta sitoutua toisiinsa ja solmia avioliitto kirkossa – siunauksen ja rukouksen ympäröimänä.

Johtopäätöksissä edellytetään, että homoseksuaalisuus niin kuin me sen tänään tunnemme olisi ollut myös Raamatun kirjoittajien tiedossa. Nykyään ymmärretään laajasti, että homoseksuaalisuus ei ole ihmisen valitsema toimintatapa, vaan syvästi olemuksellinen asia. Tätä Raamatun kirjoittajat eivätkä myöskään mietinnön johtopäätökset ota huomioon. Tämä johtaa mietinnön johtopäätösten osalta myös siihen, että homoseksuaalisten ihmisten halua elää uskollisuuteen ja rakkauteen perustuvissa tasa-arvoisissa suhteissa ei pidetä teologisesti relevanttina argumenttina. Tällainen nykykontekstin huomiotta jättäminen eettisissä pohdinnoissa on mielestämme sekä poikkeuksellista että hyvin ongelmallista.

Avioliiton maallista luonnetta ja käsitystä avioliitosta Jumalan asettamana järjestyksenä ei pidä asettaa vastakkain. Aloitteen tavoitteen kannalta on olennaista, että avioliittoa pidetään sekä Tunnustuskirjoissa että kirkkomme uudemmissa kannanotoissa yksiselitteisesti Jumalan luomana maallisena järjestyksenä, jonka lainsäädäntö voidaan uskoa yhteiskunnan vastuulle. Siten luterilaisen teologian mukaan tarve avioliittoinstituution olemassaololle sekä sen luonne ovat ymmärrettävissä ns. luonnollisen järjen avulla ilman erityistä ilmoitusta. Ylipäänsä luterilaisessa etiikassa on katsottu, että ihmisellä on kyky ja vapaus tehdä järkensä avulla eettisiä ratkaisuja sellaisissa asioissa, jotka ovat niin sanotusti hänen alapuolellaan ja koskevat esimerkiksi yhteiskunnallista elämää ja oikeaa ulkonaista suhdetta lähimmäiseen. Sen sijaan suhteessa Jumalaan ja hänen tahtonsa ymmärtämiseen ihmisen kyvyt ovat sidottuja.

Mietinnön johtopäätöksissä kyseenalaistetaan hyvin vahvasti aloitteen tekemä ero muuttumattoman uskon ja muuttuvan rakkauden välillä. Tämä on mielestämme kuitenkin Lutherin kirjoituksista löytyvä keskeinen tulkintaperiaate, joka aikanaan toimi tärkeänä argumenttina, kun pappisvirka avattiin naisille 1980-luvulla. Aloitteen hyväksyminen voidaan nähdä luontevana jatkumona luterilaisen perinteen piirissä tapahtuneeseen avioesteiden poistamiseen (mm. säätyjen väliset liitot, selibaattipäätösten purkaminen, eronneiden vihkiminen).

Monet kirkkomme papit ja teologit ovat sitä mieltä, että samaa sukupuolta olevien kirkollinen vihkiminen on jo nyt mahdollista. He tulkitsevat edellä kuvatun luterilaisen teologian mukaisesti, että avioliitto on yhteiskunnan järjestyksen alainen, ja kirkko liittyy avioliittosäädöksissään valtion määrittelyyn avioliitosta tuoden vihkitoimitukseen rukouksen ja jumalanpalveluksen ulottuvuuden. Näin tulkitsevat perustelevat näkemystään myös sillä, että kirkkojärjestyksessä on

vain kaksi avioliittolain ulkopuolista vihkirajoitetta, joista kumpikaan ei koske vihittävien sukupuolta.

Mietinnössä ilmenevä ajatus avioliiton muuttumattomuudesta on historiallisesti kestävä. Jumalan asettamiin elämänpiireihin kuuluvat Lutherin mukaan kotitalous (oikonomia), kirkko (ecclesia) ja yhteiskunta (politia): yksikään näistä ei ole pysynyt muuttumattomana. Päinvastoin voidaan sanoa, että juuri muuttamalla (esim. yksinvaltiudesta demokratiaan) nämä rakenteet ovat täyttäneet paremmin Jumalan niille antaman tehtävän hyvän elämän mahdollistajina ja ylläpitäjinä. Liian jäykkä näkemys elämänpiireistä antaa historiattoman ja jähmeän kuvan Jumalan luomistyöstä. Luomistyö tulee ymmärtää dynaamisena jatkumona, johon ihminen osallistuu lahjoillaan.

Luterilaisen käsityksen mukaan Jumala lahjoittaa rakkauttaan ihmisille avioliiton avulla. Osana luomistyötä avioliitto on yleisinhimillinen ja yleisen ilmoituksen sekä järjen asia. Vaikka avioliitto on asetettu maallisen regimentin alaisuuteen, sillä on myös hengellisiä tehtäviä, kuten muillakin maallisen elämän asioilla: se tarjoaa suojan perheelle, se on uskon koulu kristityille ja lääke syntiä vastaan. Mielestämme kirkkomme tulisi tarjota tämä mahdollisuus myös niille kristityille sisaruksillemme, jotka elävät parisuhteessa juridisesti samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa.

Mietinnössä korostetaan kaikkien ihmisten loukkaamatonta ihmisarvoa ja todetaan myös, ettei ketään saa syrjiä kirkossa sukupuolisen tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Arvioinnissa ei kuitenkaan luoteta homoseksuaalisten ihmisten kykyyn arvioida omaa elämäänsä eettisesti ja teologisesti, eikä heille haluta antaa mahdollisuutta iloita ja kiittää Jumalaa kumppanin löytämisestä ja avioliiton solmimisesta.

Mietinnössä korostetaan, että vihkiminen on jumalanpalvelus, jonka pitäisi ilmaista kirkon yhteistä uskoa. Nykyiseen vihkikäytäntöön pitäytyminen edustaa mietinnön johtopäätösten mukaan tätä. Väite perustuu mielestämme nykytilanteen idealisointiin, jossa ei oteta huomioon, kuinka tämä kysymys jakaa kirkkoamme ja sen jäseniä, pappeja ja muita työntekijöitä. Aloitteen jättäminen raukeamaan ilman rakentavaa vaihtoehtoja tapaa asiassa etenemiseen ei mielestämme ole vastuullista. Homoseksuaalien liittyminen avioliiton piiriin mahdollistaisi sen, että heidän liittonsa tulevat tunnustetuiksi ja tunnistetuiksi kristillisen yhteisön piirissä. Tämä puolestaan yhdistää kristittyjä toisiinsa ja tuottaa hyvää hedelmää niin vihittävän parin kuin sen yhteisön elämään, johon he kuuluvat.

Kysymys liittyy siten paitsi luomisteologiaan, lähimmäisenrakkauteen ja etiikkaan, myös ekklesiologiaan. Avioliittoon vihkimisessä kirkko yhteisönä ilmaisee uskonsa siihen, että avioliiton perustana eivät ole ihmisen luotuiset ominaisuudet, kuten sukupuoli tai kyky lisääntyä, vaan Jumalan armo ja rakkaus. Kirkko on Kristuksen ruumis. Joidenkin ruumiinosien ulossulkeminen – niiden identiteetin kieltäminen – ei satuta vain noita yksilöitä, vaan rampauttaa yhteisöä itseään, haavoittaa kirkkoa ja tekee siitä vähemmän kirkon, heikomman. Tässä mielessä vihkimisen kieltäminen muodostaa esteen evankeliumille.

On tärkeää rehellisesti myöntää asiassa vallitseva erimielisyys. Aloite myöntää erot avoimesti, eikä vaadi kaikkia muuttamaan käsityksiään. Avioliitto säilyy myös perinteisenä miehen ja naisen välisenä liittona. Aloite kuitenkin laajentaa kirkon avioliittokäsitystä siten, että myös samaa sukupuolta olevien avioliitto voidaan solmia kirkossa. Näemme, että kirkko on jakautunut niin kauan, kun sen jäsenet ovat identiteettinsä vuoksi epätasa-arvoisessa asemassa. Samaa sukupuolta olevien parien avioliittojen vihkiminen vahvistaisi kirkon yhteyttä.

Näin ollen esitämme:

1. Aloite hyväksytään ja lähetetään piispainkokoukselle jatkovalmistelua varten.
2. Jos aloite hylätään, pyydetään piispainkokousta antamaan pastoraalinen ohjeistus vihki- ja siunauskaavojen käytöstä samaa sukupuolta olevien pariin kirkollisissa vihkimisissä/siunaamisissa.

Marjaana Toiviainen

Helena Paalanne

Björn Vikström

Kirsi Hiilamo

Tapani Rantala